

Expositio epistole

Incipit expositio fratris Britonis ordinis sancti Francisci super epistolas sancti Hieronymi: quem ponit pro prologo Bible.

Rater Ambrosius tua mihi munuscula etc.

Ad eundem huius epistle quae scribit Hieronymus ad Paulinum presbyterum: qui elegantis fuit ingenij / sicut patet in secunda epistola ad eundem: qui renuciare volens seculo: cuiusdam sororis sue tenebatur vinculo: ne gradu incederet expedito. hic per Ambrosium monachum scripsit Hieronymo significans ei desiderium / quod

habebat intelligendi sacras scripturas: et a seculi vinculis ex eundi: quos sine doctore posset habere sacrum intelligentiam scripturarum: **A**ddidit etiam quod ut eas posset addiscere: multum desiderabat cum beato Hieronymo conuersari. Cui rescribit beatus Hieronymus dicens: **F**rater ambrosius etc. **I**sta epistola diuiditur in tres partes. scilicet in partem exordialem: narrationem: et conclusionem. **I**n parte exordiali / beniuolentiam captat. **I**n narratione / intentionem explicat. **I**n conclusione / propositum ipsius non prologandum determinat. **P**rima pars incipit hic: **F**rater ambrosius. **S**ecunda ibi: **L**egimus. **T**ertia. viij. ca. ibi: **F**estina queso. **C**aptat autem beniuolentiam: commendans eum de missione munierum: de fidelitate amicitiarum: de timore dei: et diuinarum studio litterarum. partes per se patet in littera. **S**ecunda pars in qua intentionem explicat: recipit partium subdivisionem. **P**rimo enim intendit eum inducere ut sibi sacre scripture doctorem querat. **E**t hoc facit dupliciter. **P**rimo enim monet ad aliorum imitationem. **S**ecundo ostendit consequentem utilitatem. **E**t primo ponit gentiles philosophos ad imitandum: ibi: **L**egimus etc. **S**ecundo proponit paulum catholicum: ibi: **Q**uid loquar. **T**ertio utilitatem que consequitur ex audiendo doctore ostendit: ibi: **H**abet nescio quid latetis etc. et. i. iii. ca. **P**aulus apostolus ad pedes gamalielis legitur moysi et prophetas didicisse se gloriari. vbi dicit quod paulus multum profecit ex doctrina Gamalielis. **S**ecundo arrogantiam euitat: ibi: **N**ec hoc dico. vbi et Paulini ardozem ad studendum: et humilitatem ad proficiendum commendat: quia uero sacerdos erat: cuius est legem intelligere: alij preesse: et alios docere. **I**deo tertio in triplici statu scientiam sacre scripture esse necessariam probat: et defectum ipsius esse damnosum. **E**t primo ostendit scientiam esse necessariam in statu plantationis: ibi: **T**imotheum scribit ab infantia etc. qui fuit episcopus. **S**ecundo in statu sacerdotalis dignitatis: ibi: **A**balachias propheta. **T**ertio in statu officij predicationis: ibi: **L**ur paulus apostolus uas etc. **C**onuerso autem defectu huius scientie in quolibet statu probat esse damnosum: ibi: **S**ancta quippe rusticitas: vbi doctam iusticiam ostendit simpliciter potiorum. **Q**uia uero paulinus secularibus erat litteris eruditus: ne crederet quod per se posset sacram scripturam intelligere: **I**deo quarto ostendit: quod non posset nisi diuina gratia reuelante. **G**ratia enim reuelat mysteria: ad quorum cognitionem non peruenit scientia secularis. **S**ic reuelata fuit christo secundum humanitatem. vnde dicitur: **P**harisei stupent in domini doctrina etc. **S**ic reuelata fuit discipulis. vnde dicitur: **M**irantur in petro et iohanne quod legem sciunt etc. **S**ic prophetis et patriarchis: sicut patet in littera. **S**ed ad horum noticiam non peruenit scientia secularis. vnde dicitur: **H**oc doctus plato nesciuit etc. **E**t subditur quasi conclusio huius partis: cum dicitur: **L**ex enim spiritualis est. id est spiritualiter intelligenda. vnde reuelatione opus est ut intelligat. **Q**uinto ostendit sacram scripturam sine doctore non posse intelligi: propter sui difficultatem: ibi: **L**iber in apocalypsi. **E**t prendit ista pars versus finem septimi capituli: ibi: **O**ro te frater charissime etc. **E**t primo ostendit difficultatem istam particulariter. **S**ecundo generaliter in principio septimi capituli: ibi: **U**idelicet manifestissima etc. **I**tem primo ostendit istam difficultatem absolute: cum dicitur: **L**iber in apocalypsi. **S**ecundo in comparatione ad alias scientias: ibi: **L**aceo de grammaticis. vbi arguit per locum a maiori: quod si aliarum scientiarum que minus difficiles sunt: sine doctore non possit haberi noticia: multo magis sine

doctore non potest intelligi sacra scriptura que magis est difficilis et quasi aliarum omnium complexiua. **Q**uod autem alie scientie non possint scribi sine doctore ostendit. et primo exemplificat de liberalibus: ibi: **L**aceo de grammaticis. **S**ecundo de mechanis: ibi: **A**d minores artes etc. **I**n fine confutat multorum presumptionem qui volunt docere scripturam cuius non habent noticiam: ibi: **S**ola scripturarum ars. **E**t horum doctrinam arguit multipliciter: **T**um quod inepta est: ibi: **H**ac garrula anus. **T**um quia supbia: ibi: **A**lij adducto etc. **T**um quia probrosa: ibi: **A**lij discunt pro pudor a feminis. **T**um quia erronea: ibi: **L**aceo de meis similibus. **T**um quia ridiculosa: ibi: **Q**uerilia sunt hec et circulatorum ludo similia etc. **S**ecunda pars in qua ostendit difficultatem sacre scripture diuiditur in tres partes. **I**n prima ostendit veteris testamenti difficultatem per singulos libros discurrendo. **I**n secunda ostendit affectum suum ad sacram scripturam humiliter suam ignorantiam confitendo. **I**n tertia innuit difficultatem librorum noui testamenti eos breuiter perstringendo. **P**rima pars incipit ibi: **U**idelicet manifestissima est genesis. **S**ecunda ibi: **L**ernus me scripturarum amore raptus: excessisse modum etc. **T**ertia ibi: **L**angam et nouum etc. **P**onit autem quasi conclusionem istius partis: ibi: **O**ro te charissime etc. vbi dicit quod licet sit ita difficilis: tamen meditati et contemplati est utilis. et sua uis. vnde subdit: **N**onne uidetur tibi etc. **N**onnet etiam ne contemnat sacram scripturam. propter uerborum ruditatem. **C**uius assignat multiplicem rationem. littera plana est. **S**eruo humiliter se excusat: quod quasi sciolus magisterium non affectat: sed quasi socius collaboraturus allicat ut ueniat. **P**rimum tamen dicitur ibi: **N**on sum tam petulans etc. **S**ecundum ibi: **A**balachias renuens etc. **Q**uinta autem ponit allicitiuam. **P**rimum est status equalitas: ibi: **C**omitem spondeo. **S**ecundum est proficiendi facultas: ibi: **P**etenti dabo etc. **T**ertium est sacre scripture dignitas: ibi: **D**iscam in terris quorum nobis scia etc. **Q**uartum est recepturi consortis uerbanitas: ibi: **O**h uis te manibus etc. **Q**uintum est cooperandi uoluntas: ibi: **E**t ut inepte etc. **S**extum est amicabilis societas: ibi: **H**abes hic amantissimum tuum etc. **T**ertia pars principalis scilicet conclusio: incipit ibi: **F**estina queso te. **I**n qua hortatur paulinum ut cito exeat de seculo. **E**t innuit ad duo. scilicet ad uitam da multa pericula: et ad abijcienda mundi retinacula. **P**rimum notat sub metaphora nauicule cui circumque iminet pericula. vnde dicitur: **E**t herenti in salo nauicule etc. **S**ecundum notatur ibi: **N**emo renuciaturus seculo etc. **E**st autem duplex mundi retinaculum quod retardat seculo renuciaturum. **P**rimum est amor pecunie. **S**ecundum timor penurie. **A**mor pecunie consideratur in tribus. **I**n uenditionis rerum retardante sollicitudine. **I**n contentiosa repetitione. **I**n alienandi uoluntate. **R**etardantem uendendi sollicitudinem excludit. cum dicitur: **N**emo renuciaturus seculo bene potest uedere etc. **E**t ne paulinum obtenderet oportere se esse sollicitum contra uenditionem rerum. propter suam necessitatem: uel propter aliorum utilitatem uerumque excludit. **Q**uod non propter necessitatem oportet hoc facere / ostendit ibi: **Q**uicquid in sumptibus de tuo etc. **Q**uod non propter aliorum utilitatem / ostendit ibi: **N**isi tu semp recrestinas etc. **E**t quod deus magis querit nos quam nostra. subiungit: **T**otum deo dedit qui se obtulit. **I**tem deus magis acceptat affectum quam datum: et ad hoc probandum inducit apostolos: uiduam et Cresum. vnde dicitur: **A**postoli nauem tantum etc. **C**ontentiosam repetitionem excludit ibi: **T**olletur tunicam etc. **E**t est sumptum de **D**atth. v. f. **A**lienandi uoluntatem excludit ibi: **S**i habes in potestate rem tuam uende. id est uoluntarie dimitte uel aliena dato. **N**ec est strarium quod prius dicitur: **N**emo renuciaturus seculo bene potest uedere: quod ibi prohibet uenditio retardans et impediens. hic uero concedit uenditio indilata et expediens. **S**ecundum retinaculum est timor penurie: sicut habet de avaro: quod ei deest tam quod habet quam quod non habet. **T**imet autem renuciare seculo tripliciter. **T**imet enim penuriam operum: penuriam victualium: penuriam uestimentorum. **I**stam autem triplicem penuriam excludit per triplicem uoluntarie paupertatis sufficiency. **P**rima excludit. ibi: **C**redenti: supple diuinis consiliis: **T**otus mundus diuitiarum est. et. i. quasi nihil habentes et oia possidentes. **I**tem quod secunda et tertia timere non debeant: ostendit cum dicitur: **U**ictus atque uestitus. **Q**uia uero pharao derelictus surgit in scadalum: protra omnes tentationes dat salubre remedium dicens: **F**acile contemnit omnia qui se semp etc. **E**t sic patet diuisio et contentia epistole presentis. **N**unc ad expositionem littere accedamus. **F**rater ambrosius

Paulinus

Diuisio epistole

Sacerdot proprium

Reuelatio scripture diuine facta

Que alliciunt

Dudi retinacula
Amor pecunie

Timor penurie

A Rater ambrosius etc. Ista lram inueni i eplis Hiero. Cōstrue sic: a Frater. qdā noie Am brosi: pferēs mibi munuscula tua a te mis/ sa detulit: et. i. simul. suauissimas lras: q̄ pfe rebāt. i. p̄debat. fide. i. certitudinē vl p̄tate. fidei. i. fide

sicut dicit Ili. Etymol. xv. Ista historia tagit Valeri mari/ m° lib. viij. dices: Pythagoras pfectissimū op° sapie a iuue tute perit° z ois honestat° p̄cipiēde cupiditate ingressus: ni hil enī q̄ ad vltimū sui p̄cturū ē finē: nō z mature z celerif incipit Egyptū petijt: vbi lris gēt illi° assuefact°: p̄teriti eul sacerdotū cōmētarios scrutat° est: inu merabiliū seculo z obseruatōes cogno uit zc. Per p̄dicta ptz q̄ falsi libri ha/ bent Dēphiticus. r Sic plato egyptū z archytā tarentinū. sup/ ple adijt vel pagrauit. Plato p̄bus q̄ dā fuit: cui° iter in egyptū tagit Gale/ rius mari. li. viij. dices: Plato patriā athenas/ p̄ceptorē Socratē sortit°: et locū et hoīem doctrine fertilissimū: in genū q̄s diuina instruct° abūdātia: cuiz oim mortalū iā sapiētissim° haberet: eoq̄: vt si ipse iupitere; celo descendit/ set: nec elegantiore z beatiore facun/ dia vsur° videret. Egyptū pagrauit. dū a sacerdotib° ei° gētis/ geometrie multiplices nūeros/ celestū ob̄uatio ne rōnuz p̄cepit zc. Et seq̄t ibi: Quo min° miroz in italiā trāsgressum: vt ab Archyta tarentino pythagore p̄cepta z istituta accipet. Aug°. viij. li. d. ciui. dei. ca. iij. multū cōmēdat illū: et dicit iter alia: In egypto didicit q̄cūq̄ illic magna habebant atq̄ docebat. Egy pt° d̄r ab egypto qd̄ ē appropinq̄ z po/ thamos qd̄ est fluius. p̄e nilū fluiū egypti. Vel fm Iliō. Etymol. riiij. Egypt° q̄ p̄i° aerea dicebat: ab egypto fratre Danaī postea ibi regnante nomē accepit. De archyta dicit Gale ri° mari. i. iij. li. Tarentin° Archytas dū se pythagore p̄ceptz metapōti pe/ nit° imergit: magno labore lōgoq̄ tpe solidū op° doctrine cōplex°. postq̄ i pa triā reuertit° z rura sua reuifere cepit: aīaduertit negligētia villici corrupta et pdita: intuensq̄ male meritū: sup̄sil sem inquit a te supplicū nisi tibi irat° essez. maluit enī ipunitū dimittere: q̄ p̄pter irā iusto graui° punire. Tarenti n° aut̄ d̄r: qz erat a tarēto ciuitate: d̄ q̄ dicit Iliō. Etymol. xv. Taras neptu/ ni fili° fuit a q̄ tarētū ciuitas et cōdita z appellata ē. Itē Horati° in lib. ser/ monū: Pectinib° patulis iacet se mol le tarētū. Pectines sunt qdā pisces q̄ dicunt gallice plaiç. Et nota q̄ pecten ē instrū texendi et pectēdi. Itē piscis qdā: et plectrū cithare: iferior: pubes: rastruz agmē vel corea. versus: Texit nat: pectit: pectē modulamina condit.

Epistola beati Hieronymi ad Paulinū p̄sbyterz de oibus di uinē historie libris: incipit. Ca. I

A Rater Ambrosius tua mihi munuscula pferēs: de/ tulit z suauissimas litteras: que a principio amicitiarū fidē p̄ba te iam fidei et veterē amicitie no ua p̄ferebat. Vera enī illa neces situdo est z chusti glutino copu/ lata: quā nō vtilitas rei familia/ ris: nō p̄ntia tñ corporū: nō sub dola z palpās adulatio: s̄ dei ti mor z diuinaz sc̄pturarū studia cōciliāt. Legim° in veterib° histo rijs quosdā lustrasse puincias: in nouos adijisse populos: maria transijisse: vt eos quos ex libris nouerāt: coram quoq̄ viderēt. Sic pythagoras memphiticos q̄ vates: sic plato egyptum et ar/ chytā tarētīnū: eādēq̄ orā italię q̄ quodā magna grecia diceba/ tur laboriosissime pagrauit: vt q̄ athenis magister erat z potens:

Agmen cū rastro sic pubē pectine signo. s Eādēq̄ orā italie zc. pagrauit. Peragrare multa significat. dicit enī circūire: pambulare: inq̄rēdo puagari: perrare: quadere zc. Unde cōstrue sic: Peragrauit. i. pambulauit. eam oram .i. eā regionē. versus: Apires horā tēpus tibi significabit. Si nō aspires limbū dabit z regionē. Dicit g. Eādēq̄ orā italie. i. italicā regionē q̄ quodāz magna grecia dicebat. de hoc dicit Aug°. viij. li. de ciui. dei. ca. iij. Et inde i eas italie ptes veniēs vbi Pythagoreoz fama celebrabat: q̄cqd̄ itali ce phie tūc flozebat: auditis eminetioib° in ea doctorib°: fa/ cillime cōphendit. Quare aut̄ dicebat magna grecia ptz per Iliodorū qui dicit in. riiij. Etymol. Italia enī a grecis pplis occupata magna grecia nūcupata est. Deinde a regio noie saturnia. mox et latium dicta est: eo q̄ idem Saturnus a io/ ue sedibus suis pulsus ibi latuerit. Postremo ab italo sicu/ lorū rege ibi regnante italia appellata est. t Ut q̄ athe/ nis magister zc. Cōstrue sic: dico q̄ pagrauit loca p̄dicta vt q̄ erat magister z potēs Athenis. i. apud athenas. Ciuitas est in grecia q̄si litoralis ab atha qd̄ est litus: qz in litore posita. Vel dicunt athene quasi imortales: qz ibi olim viguit sapientia que immortalis est: et sic dicunt ab athana/ tos quod est immortale. Aug°. in. rviij. de ciui. dei. ix. ca. di/ b ij cit q̄ athene

Necessitu do Glutinū Cōciliare Bistonia Lustrare Lustrū Corā Pythago ras Dborū ge era duo Dates Dēphis

Plato Egyptus Archyta Pectines Tarentū Peragra/ re Hora Ora Magna grecia Italia Athene

Expositio epistole

Et cit q athene dicunt a Minerva que grece athena dicit. Et subdit multa verba: causam assignas que a noie et denota/ ta est ciuitas. dicit ei q cu repete ibi apparuisset oliue arbor: et alio loco aqua erupisset: Cecrops rex terris consuluu apol/ linē delphicū qd esset faciendū. Ille rñt: q olea Minerva

Academia

Gymnasiū

Ad pfectio nē scie nul/ lus venit Pirata

Dionysius tyrānus

Tit liui

significaret: vnda Neptunum: et qd eet in ciuiū ptate: ex cui noie duozū deozū quoz signa illa essent/ ciuitas vocaret. Isto cecrops oraculo acce/ pto: omnes ciues vtriusq sexus (mos enī erat tunc in illis locis vt femine publicis pultationib⁹ interessent ad ferēdū suffragiū) puocauit. Consul ta igit multitudinē mares p neptu/ no: femine p minerva tulere snias: Et qz vna plus est inuenta feminaz: minerva vicit. a Cuiusq do/ ctrinas academie gymnasia p/ sonabāt: qz magna fama erat d do/ ctrina ipi. Academia fuit villa pla/ tonis: vbi idem plato docebat. Et si cur qdā dicit interptat luct: p bel lū qd ibi gestum est inter apollinē et neptunū. Plato enī cuz diues esset/ vt possit vacare phier: elegit acade/ miā/ villā. pcul ab vrbe: nō solū deser tā sed et pestilentē: vt cura et assidui/ tate morboz/ libidinis impet⁹ frāge/ rent: discipuliz nullā se: tūret volu/ ptatē/ nisi illarū rez quas discerent. Gymnasiū aut dicit generalis exer/ citiozū loc⁹: apud Athenas loc⁹ erat vbi discebat phia: et sapientie exer/ cebat studiū. et sic accipit hic. Nam gymnasiū grece vocat qd latine ex/ ercitiū dicit. B ē meditatio. Gymna/ sia academie dicebant studia vel ex/ ercitia studioz vel loca studij. Et di/ cit Ili. in. xvij. Etymol. Gymnasiū dicit vbi exercent athlete et cursozū velocitas cōprobat. Hinc accidit vt oim ppe artū exercitia gymnasia di/ cerent. Et dicit a gymnos. i. nud⁹/ qz iuuenes nudi exercent i cāpo vbi sola verenda operiunt. Itē a gym/ nos dicit hec gymnas. dis. s. pugna vel lucta: et qz magna lucta est in stu/ dio: recte gymnasiuz dicit. vñ Ecclī.

h. c. dicit: Colluctata est aīa mea i illa. i. sapiētia acquirēda. cetera plana sūt. b Deniqz cū lras zc. maiore mēte se fuit. Itā lram inueni i eplis Hieronymi: cū qdā lib: i ha beat: maior emēte se fuit: qz. s. phus erat: emptor nō. Cō structio pty. Sz nota q dicit lras qsi toto orbe fugietes. qz null⁹ pōt ad pfectionē scie puenire: cū semp occurrit ei qd possit addiscere. vñ Ecclī. vj. c. Dixi sapiens efficiar: et illa longi⁹ recessit a me multomagis qz erat. c Capt⁹ a pi/ ratis. Pirata d: latro marin⁹. vñ Lucanus: Omne fretuz metuēs pelagi pirata reliquit. Et cōponit a pir qd ē ignis et rat: qz semp portat ignē in rate. d Etā tyrāno cru/ delissimo paruit. i. obediuit: qz ad mādatū Dionysij tyrā ni exulauit. vñ ait Valerius maxim⁹ li. iij. loquēs de plato/ ne: Patria pulsus a dionysio tyranno megaram petierat: vbi cū ad theodorū principem eius vrbis domi cōuenire vel let: neqz admitteret: multū diuz aīa fores retēt/ comiti suo ait: Patiēter b ferēdū est/ forsitan enī et nos cū in gradu di/ gnitat⁹ nfe essem⁹: aliqd tale fecim⁹: qua trāquillitate cōsiliū: ipse sibi conditionē exilij placidiorē reddidit. vñ bñ d: hic de ipso: e Itē qz phus. i. sapiēs et discret⁹ erat. f Ma/ iore mēte se fuit. i. maiorē mētis cōstantiā habuit: et aduer sa equanim⁹ tolerauit. Et de isto tyranno habet i. vj. Vale/ rij maxim⁹: Dionysius cū hereditatis noie a patre syracusa/ noz vel siculanoz: ac pene toti sicilie tyrānidem accepisset: maximarū opū dñs exercitiū dux et rector classū: equitatuū potens: pī inopiā lras puerulos corinthi docuit. g Ad/ ritū liuiū lacteo eloquentie zc. Tit liui⁹ scpsit historiā romanoz ab vrbe cōdita. Cui mētionē facit Priscian⁹: q dicit manās. i. diffluens fonte lacteo eloquentie: qz dulcē et placidā habebat doctrinā zc. h Habuit illa etas iau/ ditū zc. extra vrbe. Sic ponit extra p pter. Et ē sensus: B Dirū est et inauditū q aliq tā nobilē ciuitatē ingressi: aliud videre qrerēt q pulchritudinē ciuitat⁹ zc. i Apolloni⁹ siue ille magus. In Plinio d naturali historia: duo legū/ tur Apolloniz: quozū vn⁹ dicebat apolloni⁹ pgam⁹: a pga/ mo. i. troia sic dicit⁹: quē numerat in/ ter auctores quos imitat i tractado d naturis aīaliū: et de naturis arboruz. Alter vero appellabat apollonius ta rētin⁹: a tarēto ciuitate. Et fuit vn⁹ de illis qz imitat plini⁹ in tractando de naturis herbarū. Itē Hiero. in libro illustriū virozū ponit duos apolloni/ os: qzū vn⁹ fuit senator roman⁹ q a ser uo pdit⁹ q esset christian⁹/ et p christo capite trūcat⁹ ē. Alē fuit vir discretissi mus q scpsit aduersus Hōtanū: Pri scā: et Darimillā insigne et longū vo lumē: in q asserit montanū et insanos vates ei⁹ perisse suspensio: et forte de isto intelligit hic. k Mag⁹. a ma gnitudine scie d: phs. An quē vulg⁹ dicebat magū. i. scie magnū. l Py/ thagorei vel pythagorici dicebat phm. vnde dicit Chyrio. super illud Matth. ij. a. Magi ab oriente vene/ rūt zc. Magi nō malefici: s; sapiētes intelligunt. Pythagorici. i. pytha/ gore discipuli: vel sequētes doctrinaz pythagore: de qb⁹ dicit Valer⁹ maxi mus lib. viij. q pythagore tāta vene/ ratio ab auditorib⁹ tributa ē: vt q ab eo acceperāt: in disputationē deduce/ re nephas existimarēt: qnetiā iterpel/ lati ad reddēdū cām: b solū rñdebāt ip sum dixisse. m Perse. ppli sunt a persio rege vocati: q e grecia asiam trāsiens ibi barbaras gētes graui di/ uturnoz bello pdomuit: nouissime vi ctoz nomē subiecte gēti dedit. Ita di/ cit Irido. ij. Ety. n Caucasus/ mons est indie sic dicit⁹ a cādoz: qz ni/ uib⁹ densissimis ē cādidat⁹. Nā cauca sum lingua oriētalī d: candidū. Stud sumit d Ili. Etymo. xij. o Alba/ ni. ppli sūt in prib⁹ asiaticē scythie. Et dicunt sic ab assiduis niuib⁹: vel qz cū albo crine nascūt. hozū glauca in oca/ lis. i. picta inest pupilla: adeo vt nocte pl⁹ qz die cernāt. Ita dicit Ili. Etymo. ix. p Scythe. ppli sūt d qb⁹ dicit Ili. Ety. ix. Limes est pur⁹ q scythas ab armenijs diuidit: scytha cognoiat⁹: a q limite scythe ab aliqb⁹ phibent⁹ vocati: gens antiq̄sima semp habita. Itē i eodē. q Massagethe. d scythaz origie sūt: et dicit massagethe/ qsi grauel. i. fortes ge the. nā sic Liui⁹ argētū graue dicit. i. massas. hi sūt q iter scy thas et albanos septētrionalib⁹ iugis inhabitāt. De qb⁹ Lu can⁹ i. ij. Decurrāt medica fufis Agmina massagethem: scy thic⁹ nō alliget hister. r Indie. ab Indo flumie q ex pre occidentali claudit⁹: hec a meridiano mari porrecta vsqz ad oz tū sol⁹: et a septētrioe vsqz ad motē caucasū puenit zc. ita dicit Ili. Ety. li. xij. Opulētissima. i. opib⁹ plenissima vt dicit/ sima. Nā opes diuitie/ lent⁹ plen⁹ d: et ide opulēt⁹. a. um. qd cōpat opulētioz opulētissim⁹ s Physon amne trās misso. i. p rāsito. De isto flumie habet Sen. ij. b. de q dicit Ili. i. xij. Ety. Gāges flum⁹ quē physon sacra scptura cōme morat: exiēs d padiso/ pgit ad indie regiōes. Dicit aut phy/ son. i. caterua: qz ex decē flumib⁹ magnis sibi adiūct⁹ iplet⁹ et efficit vnus. Gāges aut vocatus a gangaro rege indie. t Perueit ad brachmanas. ppli sūt indie a brachma/ no rege vt qdā dicit sic vocati. Hores aut illoz sūt hi: Gēs brachmanaz pura et simplici vitauit: null⁹ rez capit illece/ bria: nihil appetit ampli⁹ q nature rō flagitat: sola viuūt ali/ monia quā tell⁹ sine cultura pducit. Hinc ē q nulla morboz genera/ null⁹ apd illos vsus medicine: qz parsimonia ē ill me dicina: s; lōga sanitas vsqz ad mortē: quā meta senectut⁹ por tauerit. vñ nemo parens filij comitat⁹ erequias: null⁹ altero supior: null⁹ ditioz: nulla iudicia: qz nulla corrigēda. Sz illi gēti lex ē/ ius nō ire nature: nulli intēdūt corpali opit⁹: qz nō terrā colunt

ditū zc. extra vrbe. Sic ponit extra p pter. Et ē sensus: B Dirū est et inauditū q aliq tā nobilē ciuitatē ingressi: aliud videre qrerēt q pulchritudinē ciuitat⁹ zc. i Apolloni⁹ siue ille magus. In Plinio d naturali historia: duo legū/ tur Apolloniz: quozū vn⁹ dicebat apolloni⁹ pgam⁹: a pga/ mo. i. troia sic dicit⁹: quē numerat in/ ter auctores quos imitat i tractado d naturis aīaliū: et de naturis arboruz. Alter vero appellabat apollonius ta rētin⁹: a tarēto ciuitate. Et fuit vn⁹ de illis qz imitat plini⁹ in tractando de naturis herbarū. Itē Hiero. in libro illustriū virozū ponit duos apolloni/ os: qzū vn⁹ fuit senator roman⁹ q a ser uo pdit⁹ q esset christian⁹/ et p christo capite trūcat⁹ ē. Alē fuit vir discretissi mus q scpsit aduersus Hōtanū: Pri scā: et Darimillā insigne et longū vo lumē: in q asserit montanū et insanos vates ei⁹ perisse suspensio: et forte de isto intelligit hic. k Mag⁹. a ma gnitudine scie d: phs. An quē vulg⁹ dicebat magū. i. scie magnū. l Py/ thagorei vel pythagorici dicebat phm. vnde dicit Chyrio. super illud Matth. ij. a. Magi ab oriente vene/ rūt zc. Magi nō malefici: s; sapiētes intelligunt. Pythagorici. i. pytha/ gore discipuli: vel sequētes doctrinaz pythagore: de qb⁹ dicit Valer⁹ maxi mus lib. viij. q pythagore tāta vene/ ratio ab auditorib⁹ tributa ē: vt q ab eo acceperāt: in disputationē deduce/ re nephas existimarēt: qnetiā iterpel/ lati ad reddēdū cām: b solū rñdebāt ip sum dixisse. m Perse. ppli sunt a persio rege vocati: q e grecia asiam trāsiens ibi barbaras gētes graui di/ uturnoz bello pdomuit: nouissime vi ctoz nomē subiecte gēti dedit. Ita di/ cit Irido. ij. Ety. n Caucasus/ mons est indie sic dicit⁹ a cādoz: qz ni/ uib⁹ densissimis ē cādidat⁹. Nā cauca sum lingua oriētalī d: candidū. Stud sumit d Ili. Etymo. xij. o Alba/ ni. ppli sūt in prib⁹ asiaticē scythie. Et dicunt sic ab assiduis niuib⁹: vel qz cū albo crine nascūt. hozū glauca in oca/ lis. i. picta inest pupilla: adeo vt nocte pl⁹ qz die cernāt. Ita dicit Ili. Etymo. ix. p Scythe. ppli sūt d qb⁹ dicit Ili. Ety. ix. Limes est pur⁹ q scythas ab armenijs diuidit: scytha cognoiat⁹: a q limite scythe ab aliqb⁹ phibent⁹ vocati: gens antiq̄sima semp habita. Itē i eodē. q Massagethe. d scythaz origie sūt: et dicit massagethe/ qsi grauel. i. fortes ge the. nā sic Liui⁹ argētū graue dicit. i. massas. hi sūt q iter scy thas et albanos septētrionalib⁹ iugis inhabitāt. De qb⁹ Lu can⁹ i. ij. Decurrāt medica fufis Agmina massagethem: scy thic⁹ nō alliget hister. r Indie. ab Indo flumie q ex pre occidentali claudit⁹: hec a meridiano mari porrecta vsqz ad oz tū sol⁹: et a septētrioe vsqz ad motē caucasū puenit zc. ita dicit Ili. Ety. li. xij. Opulētissima. i. opib⁹ plenissima vt dicit/ sima. Nā opes diuitie/ lent⁹ plen⁹ d: et ide opulēt⁹. a. um. qd cōpat opulētioz opulētissim⁹ s Physon amne trās misso. i. p rāsito. De isto flumie habet Sen. ij. b. de q dicit Ili. i. xij. Ety. Gāges flum⁹ quē physon sacra scptura cōme morat: exiēs d padiso/ pgit ad indie regiōes. Dicit aut phy/ son. i. caterua: qz ex decē flumib⁹ magnis sibi adiūct⁹ iplet⁹ et efficit vnus. Gāges aut vocatus a gangaro rege indie. t Perueit ad brachmanas. ppli sūt indie a brachma/ no rege vt qdā dicit sic vocati. Hores aut illoz sūt hi: Gēs brachmanaz pura et simplici vitauit: null⁹ rez capit illece/ bria: nihil appetit ampli⁹ q nature rō flagitat: sola viuūt ali/ monia quā tell⁹ sine cultura pducit. Hinc ē q nulla morboz genera/ null⁹ apd illos vsus medicine: qz parsimonia ē ill me dicina: s; lōga sanitas vsqz ad mortē: quā meta senectut⁹ por tauerit. vñ nemo parens filij comitat⁹ erequias: null⁹ altero supior: null⁹ ditioz: nulla iudicia: qz nulla corrigēda. Sz illi gēti lex ē/ ius nō ire nature: nulli intēdūt corpali opit⁹: qz nō terrā colunt

Apolloni

alot maior emente Magus

Pythago rici

Perse

Caucasus

Albania

h

Scythe

Massage/ the

Lucanus

India

Opulētus

Physon

Ganges

brachmani

Terra colit nec venant: nec aucupant: nec piscant: nec lauāt sua corpora: qz immūdis cōtactib⁹ nō sordescūt. Sitim riuo se dāt: edificia nō cōstruūt: s; in fossis telluris/ aut spelūcis: aut cōcauis mōtiū latebris habitāt. Idē loc⁹ dū viuūt māfioni p fici: dū moriunt sepulture: nō habēt amictū p̄ciosum: nec co

moz. Dūq; sitim sedare cupit: sit? altera crescit rē. Additio Philostratus lib. iij. de vita apollonij thyanei. Apud indos sapiētes sūt brachmane nūcupati: qzū p̄nceps hiarchas no minabat: eo tpe q apolloni⁹ thyane⁹ discendi visendiq; studio ad illos se cōtulerat. Quē accedētē: ceteri q erāt duo de uiginti: apphensa manu salutauerūt. hiarchas autez noiātim salutauit: qui in excelso sedebat throno: quē ex auro fab: efactū: auree statue cōpluscule exornabāt. Infra hiarchā sedebāt omēs in sellis humiliorib⁹. Doy post philo sophicā sermocinationē: ostendit hiarchas apollonio statuat/ tantali sub/ scriptioe notatā: q̄ttuoz cubitoz lōgi/ tudinis: q silis xpinātū phialā porrige bat: i quā humor distillat incorruptib⁹ lis potiōis/ phialā mēsurā nūq; excedē tis. Ex h̄ tātali poculo/ bibere solebāt indici p̄bi anteq; somno indulgerent. Et ita hiarchas potādī principiū fecit ex phiala bibēs: q largiter cūctos sati/ auit: iugē humorē fūdēs: nō secus ac si ex fōte scaturiret. Bibit vna cū phi/ losophis apollonius. Brito.

Additio Hiarchas

vt hiarcham in throno sedētem aureo: r de tātali fonte potantē: inter paucos discipulos d natu ra/ de moribus ac siderum cur/ su audiret docentem. Inde per elamitas/ babilonios/ chalde/ os/ medos/ assyrios/ parthos sy ros/ phenices/ arabes/ palesti nos/ reuersus alexandriā/ prexit ethiopiā: vt gymnosophistas r famosissimā solis mēsam vide

piens nō mētiri. Varia r discordātia phoz dogmata nō se/ quūt: s; eoz phia ē: q iuuare nō nisi iuste nouit: nec nocere i iuste. Tēpla nō ornāt: nec altaria: nec i honore dñi pecudes mactāt: p̄fites r dicētes q de p̄bo p̄pitiaf oib⁹ orātib⁹: qd solū ei cū hoie ē: suag nimis silitudine delectat. Nā p̄bū vt aiunt: de⁹ est. hic mūdū creauit. hic regit atq; alit oīa. h̄ ipi fa tē se uenerari: h̄ ipm diligere: ex h̄ spm trahere. Si qdē aiūt: deus ipē spūs atq; mēs ē: atq; iō nō diuitijs terrenis r rerū largitate munificat: s; religiois opib⁹: r ḡfariactioe placat. Hec d morib⁹ Brachmanaz ex epla Didymi ad Alexandrū excepta sūt. Sic ait Hiero. i li. illustriū viroz. Didym⁹ Alex andrin⁹: capz a parua etate ocul. r ob id qz elemētoz igna rus: tm̄ miraculū sui oib⁹ p̄buit: vt dialecticā qz r geometriā q vl marie visu idiget vsq; ad p̄fectū didicerit. Is plura opa nobilita cōsc̄psit. Itē iuenit h̄ Didym⁹ i singulari p̄ qdā mō/ te altissimo: r pluralitē didyma didymoz. Itē greci scribūt d eis q lōgeui sūt. viuūt em̄ cētū qn̄q;inta annos p̄pter mun/ ditā et cōplexionē bonā aeris: apud q̄s nō ē aīal: nec q̄dru/ pes: nō ferrū: nō ignis: nō uinū. hi uenerant familiaritē deuz r indeficēt orāt. Mulieres p̄o eoz seorsū manēt: iterfluētē Beon grato flumio vbi decidit i oceanū. Viri aut trāsfretāt ad vroz suas mense iulio r augusto. Cōmanēt aut cū vroz rib⁹ suis p̄ q̄draginta dies r itez remeāt. Cū at vroz genuerit duos pueros: nō ampli⁹ accedit ad eā vir ei⁹: nec illa alio vi/ ro appropinat: p̄t eoz multā religiofitate. Si p̄o p̄tingat sterilitē iter ipas eē: vsq; ad qn̄q; annos trāsit ad eā vir ei⁹. et cognoscēs q vsq; ad qn̄quēniū nō parit: nō amplius accedit ad eā. p̄t h̄ nec multitudinē hoim h; regio eoz. Et nota p̄m q̄sdā q h̄ brachmanis d; rex eoz. r pluralitē hi brachmanes. nū. nib⁹. accusatiuo brachmanes vl nas. p̄ p̄plo. r ita brach manas ē accusatiu⁹ grecus. Et p̄m illos p̄ducit hec syllaba ma. s; p̄m Hiero. declinat h̄ et hec bragmana. hui⁹ bragma ne. sicut scythaz getha. Et p̄m h̄ credo q corripiat vbiq; hanc syllabā mā. sic salmana/ cumana/ r amana. Exēplū Hiero. i uenies in epla ad athletā d institutioe filie suē: vltra mediuz vbi dicit Hiero. q iudaica suspitio ex pte facti i reitioe qzū dā aīaliū r escay qd indoz brachmane r egyptioz gymno sophiste i polēta r ouīca et pomoz solo obseruāt cibo: cur h̄/ go rpi nō faciat i toto: Polēta d; gen⁹ leguminis put poni tur hic. Ouīca pulmētū de hordeo. a Ut hiarchā. illū p̄m: b In throno sedētē aureo. qz forte habebat ca thedrā deauratā: vel qz sapia ibi docebat q auro i sacra scri ptura cōparat. c Et de tātali fonte potatē: iter pau cos discipulos. i. d seculari sapia: q d; fons tantali a tā talo p̄ho p̄m q̄sdā. p̄m alios Tantā filio iouis. ob culpā suā apud inferos sustinet talē penā q semp sitit: et h; aquā vsq; ad labiū inferi⁹: r qñ vult bibere semp aqua refugit. Itē pul cherrima poma i arboze p̄dētia descēdūt ei vsq; ad labiū su perī⁹: r qñ ipē vult ea apphēdere silt refugit. Gñ ait Qui/ di⁹ in. iij. Metamor. vltra mediū: Tibi tantale nulle dep/ hēdūt aque queq; iminet effugit arbor. Fōs tantali d; mū/ dana sapia: quā semp sitiunt curiosi: q semp refugit: qz nūq; eos ad plenū reficit: qz sic d; Ecēs. j. b. Nō saturat ocul⁹ vi su: nec auris implet auditu. Itē de Marcilio d; i. iij. meta/

Inde p elamitas Elamite qui p̄t dicunt ab Elam p̄mogenito sem. Hiere. xlij. g. dicit glo. Elam est regio p̄si/ dis vel rex p̄sarū vñ elamite. e Babilonij. a Babylo nia. f Chaldei. ppli sūt de qb⁹ dicit Jsi. Etymol. ix. Cal dei q nunc chaldei vocant: a caseth filio nachoz fr̄is abrae cognominati sūt. g Medi. Dedus rex fuit atheniēsiū q post mortē iasonis orientis plagā p̄domuit: ibiq; Medīa vrbē cōdidit: gentēq; medozū suo noie appellauit. Sz inue/ niemus in genesi: q madai auctor gentis medozū fuit. h Assyriū. ab assur filio sem vocati: gens potētissima que ab euphrate vsq; ab indoz fines oēm i medio tenuit regio nē. i Parthi. a scythis originē trahūt. Fuerunt enī eoz exules qd etiā eozū vocabulo manifestat. nā scythico sermo ne exules parthi dicunt. k Syri. p̄m Jsid. ab arā q fuit q̄ntus a sem dicitur: quozuz metropolis fuit Damascus. Tel dicunt syri a surim: qui fuit nepos abrae ex cethura: q̄s aut veteres assyrios: nūc nos vocant syros/ a pte totū appel lantes. l Phenix. Cadmi frater de thebis egyptiozuz in syriam p̄fecit: apud sidonē regnauit: eosq; p̄plos ex suo noie phenices: eāq; puiciā pheniciā nūcupauit. m Ara/ bes. sunt sabei a saba filio chus sic dicit. Omnes superiorū p̄ploz isto expositione inuenies in. ix. li. Jsi. Etymol. In r iij. aut dicit ipē Arabia idē ē qd sacra. h em̄ significare iter p̄tat: eo q regio thurifera sit/ odores creas rē. n Palestini. Sūt philistei: qz. p. kram p̄mo hebre⁹ nō habet: s; p eo p̄bi greco vtunt: inde philistei p palestinis dicunt a ciuitate vtiq; sua. Idē et alophili. i. alienigene: ob h; qz semp fuerunt inimici isrl. r longe ab eozuz genere. i. societate separati. ita dicit Jsi. Etymol. ix. o Alexandriā aut dicit Plini⁹ in li/ toze egypti maris a magno alexādō cōditam in aphrice par te: ab ostio canopico duodecim passuum iuxta mareothim la cū. Interiacet aut iter egyptū r mare. Ethiopia sicut dicit Jsi. Etymol. r iij. dicta a colore p̄plozū q̄s solis vicinitas toz ret: deniq; vni siderū p̄dit hoim color. Est em̄ ibi iugis est⁹. nā q̄qd ei⁹ est: sub meridiano cardine est. multa alia ponunt ibi. In fine dicit q due ethiopiē sūt: vna cōtra ortū solis: al/ tera cōtra occasum in mauritania. p Gymnosophiste. p̄m nudi p opacas Indie solitudines p̄hibēt philosophari: ad hibentes tm̄ genitalib⁹ tegmina: h; r a generādo se cohibent ita dicit Jsi. Etymol. viij. vbi agit de philosophis: et dicunt a gymnos qd ē nudus: r sophos qd est sapiētia vel sapiēs: quasi nudi sapiētes vel philosophi. q Et famosissimā solis mēsam. i. delphico apollini cōsecratam. r U/ deret in sabulo. i. in litore sabuloso in quo erat tēplū del phici apollinis. Itā mēsam dicunt quidā esse de qua legit in Valerio maximo. li. iij. q a piscatorib⁹ in Bilefia regio/ ne verriculū trahētib⁹: quidā iactū emerat: extracta inde ma gni ponderis aurea mensa delphica: orta controuersia est: il lis pisciū se capturā vendidisse affirmātib⁹: h; fortune ductus emisse dicēte: Qua cōditione p̄pter nouitatē rei: et magnitu dinē pecunie: ad vniuersum ciuitatis ei⁹ pplm delata: placuit Apollinē delphicū consuli cui nam mēsa adiudicari deberet: Deus r̄ndit: illi esse dandā q sapiētia ceteros p̄taret: tunc Dulesio thaleti mēsam dederunt: ille cessit eam Bianti: b iij Bias/ Pyttaco

Elamite Chaldei Medi Assyrii Parthi Syri Phenix Sabei Palestini Alophili Alexandria Ethiopia Gymnosof phiste Mēsa sol

Didym⁹ Alexandri nus

Brachma nis

Polēta Ouīca

Tantalus

Qui⁹. iij. metamoz.

Qui⁹. iij. metamoz.

Expositio epistole

Septem sapien-
tias Pythagoras
dicitur ad ultimum ad Solonem
peruenisse: qui et titulum amplissimi
me prudentie et summi ad ipsum
Pollinem transtulit. Horum septem
sapien-
tiam mentionem facit Augustinus
de ciuitate dei. ca. xliii. Sed
quod tamen philosophi nulla esset
comendatio: tanta uia fecisse
videret me

Thales milesius
fuit: ut videret ibi philosophos
astrologiam: et numeros sibi necessarios
et figuras in sabuloso litore
pertrahebat. Vnde et locum in quo
docebat et pertrahebat dicebat
mensa solis: quod est deus
sapiencie: quod ibi sapientiam
doceret apponebat. Famosissima
autem erat: quod vtilitas doctrine
illius in multis partibus diuulgata
erat: et forte opinio istorum
quod sic dicitur: fudat super
hoc dicit Augustinus. viii. de ciuitate
dei. ca. ii. vbi sic dicit: Thales
milesius ut successores etiam
propagaret: reze naturam scrutatus:
suasque disputationes
suis mandans: emicuit maxime
quod admirabilis extitit: quod
astrologie numeris comprehensis:
defectus solis et lune etiam
predicere potuit. **Additio.** In
mensa solis est illa de qua
Herodotus li. ii. ita scribit: Cibus
constituit tripliciter mouere bellum:
aduersus Carthagineenses:
aduersus Ammonios:
aduersus Ethiopes macrobios:
id est Iogeos quod a phoenicia
ad australe mare incolunt.
Aduersus autem Carthagineenses
nautice copias. aduersus
Ammonios pediatu. aduersus
Ethiopes prius exploratores
mittendos: per speciem dona
serendi illorum regi: spectatum
illius mensam solis: Numquid
reuera esset simulque res
Ethiopicam exploratumque
Solis autem mensa talis esse
memorat. Et enim in suburbanis
pratibus omnium quod
drupedum asina refertur carne:
quam per noctem singuli
ciuium magistratus proferant
ponere: ad easque ubi illuxit
cuiuslibet epulatum huius accedere:
Hec ab ipsa terra reddi
assidue indigene aiunt: Et
mensa quod est mensa solis
vocat talis esse fert. Et paulo
post: Exploratores in speculo
carceris inspererunt et mensam
quod solis dicit. Hanc pomponius
mella. per finem tertii libri.
Heliotrapezan nomen
nat. helios enim sol. trapeza
mensa dicitur: sic scribens: Est
locus in ethiopia: paratis
semper epulis refertur: et quod
vult velle volentibus licet:
heliotrapezan appellatur: et
quod passim apposita sunt
affirmant nasci subinde diuinitus.
Brioto. a **Inuenit ille vir**
et littera plana est. b **Scriptis
supra** plenissime octo voluminibus
philostratus. ille philosophus
quod fecit octo libros de
sequenti littera per orbem terrarum.

Paulus cur
vas electio
nis

Damasus

Quid loquar de seculi hominibus
i. de secularibus philosophis
a seculo possessis: d **Luz** ap-
lus paulus vas electio-
nis. e **Et magi** gentium. i. Timotheo. i. c. In
quod posuit sum ego
predicator et ap-
lus et magister gentium. Et i. Timotheo. ii. b. Veritate
dico non metior doctor gentium: in fide et veritate. f **Hospit-**
i. i. xpi. g **Loquar** u. Cor. xii. a. b **An** experimentum
quod est quod in me loquitur spiritus. i. vult experiri
vtrum spiritus possit in
me loqui. i. **Lustrata** i. pagratas. k **Ascendit** hiero-
lyma ut vide. petrum. ad Gal. i. d. Vbi dicit glo. Non
discere aliquid ab eo: sed videre eum propter affectum
apostolorum. Et ut petrus sciret
me fore sibi coapostolum. **Damasus** / vbi dicitur
codita a damasco dispensatoris abrahe filio
sicut dicit Isidorus. Etymo. xv. Arabia
appellata. i. sacra. hoc enim significare
interpretatur: eo quod sit regio thurifera
odores creans: in cuius salibus et myrrha
et cinnamomum peruenit: ipsa est et saba
appellata a filio Chus quod nuncupatus
est saba. Ita dicit Isidorus. riiij. Ety. Hieroso-
lyma exponit in opusculo vocabulorum
Biblic. l **Et ma-**

lit apud eum diebus. xv. Gal. i. d. m **Hoc** enim mysterio
hebdomadis et octo adis etc. Hebdomas
supponitur est a greco quod ipsi dicunt
hebdomos. Et derivat ab hepta quod est
septem quod si heptomos: quersa. p. in. b. z. t. i. d. sit
hebdomos. Similiter odoas ab ogdo quod est
nomen grecum derivat. nam h nomen octo
supponitur a greco sine mutatione. Vel dicitur
hebdomas ab hepta. i. septem. et doas
quod est dies. Et octo adis ab ogdo. i. octo
et doas dies. Per hebdomadem signifi-
cat vetus testamentum: cui seruit septem
nari: quod iudei celebrant septimum
dicunt. sabbatum. Item septimum mensum
annuum: in ultimo septime decadis
faciebatur iubileum. Ogdoas siue octonari-
us seruit nouo testamento: in quo celebra-
tur dies octava resurrectionis. Construe
sic: futurum gentium predicator instru-
endus erat h mysterio hebdoma-
dis. Vel hebdomadis. i. septenarij
quod designat veteris testamentum. Et
ogdo adis. i. octonarij. quod designat
nouum: ut scilicet intelligeret per
mansionem septem et octo dierum
apud petrum se esse constitutum
doctorem noui ac veteris testam. Alii
enim putantur esse illi quod legitur ad
Gal. i. d. Veni videre petrum. Glo. non
discere etc. n **Rursus** etc. exposuit. i.
reulit. o **Curreret** aut cucurris-
set. i. ne putaret inutiliter predicasse.
Gal. ii. a. p **Habz** nescio quid etc.
viva vox. Hec est littera antiqua. Hoder-
ni habent viue vocis actus. et i idem
redit. Construe sic: Viva vox vel
actus viue vocis huius nescio quid
latetis energie: quasi diceret: non
possum exprimere spiritum iterum
operetur. et h est quod sequitur: q **Et**
i aures discipuli d auctoris ore
transfusa sonat. transfusa. s. vox
fortis sonat: quod fortis imprimi
vel sonat: et tunc transfusa erit
notatiu pluralis. **Energia** dicit
interior operatio vel labor interior.
Et dicitur ab en quod est in: et
erge quod est labor vel operatio. Vel
derivat ab h hbo energo quod est in
operor: per interiori operatio ponit h.
Sequitur testimonium Eschini per
quod summi probat. r **Unde** et
eschines cum rhodi exularet etc.
Eschines et demosthenes duo fuerunt
oratores: et Eschines impugnauit
causam ctesiphontis. Demosthenes
defendit: et eschino preualuit. vnde
Eschines qui erat atheniensis: rhodum
in exilium missus fuit. Et h est
quod scribitur in viij. lib. Valerij
maximi. Eschines cum propter
iudicalem ignominiam relictis
athenis Rhodum perisset: atque
ibi rogatus ciuitatis: sua prius
ctesiphonte: deinde De-

a ret i sabulo. Inuenit ille vir ubi
quod quod disceret: et semper proficiens
semper se melior fieret. **Scriptis**
sup hoc plenissime octo volumi-
nibus philostratus. **Ca. II**

Quid loquar de seculi ho-
minibus: cum apostolus
paulus vas electio-
nis et magister gentium: qui de
conscientia tanti in se hospitis loquebat:
b An experimentum queritis eius
qui in me loquitur christus? **Post**
damascum arabicum lustrata: ascen-
dit hierosolimam ut videret pe-
trum: et mansit apud eum diebus
quod decem (**Hoc** enim mysterio hebdoma-
dis et octo adis futurus gentium
predicator instruendus erat.)

Rursus post annos quattuor
decem: assumpto barnaba et tito:
exposuit cum apostolis euangelium:
ne forte in vacuum curreret aut
cucurrisset. **Habet** nescio quid
latetis energie viva vox: et
i aures discipuli d auctoris ore
transfusa sonat. **Ubi** et eschi-
nes cum rhodi exularet: et legeret
illa demosthenis oratio quod
aduersus eum habuerat: mirantibus
cunctis atque laudantibus: suspirans
ait: **Quid** si ipsam audissetis
bestiam: sua verba resonantem?

Nec hoc dico: quod sit in me
aliquid tale: quod vel possis vel
velis discere: sed quo ardor tuus

Ca. III
Dico: quod sit in me aliquid
tale: quod vel possis vel
velis discere: sed quo ardor tuus
moesthenis per eodem ordine clarissima
et suauissima voce recitat
set: ammirantibus cunctis
vtriusque culmine eloquentia / s
aliquam magis demosthenis:
Quid inquit si ipsum audisset?
quod d. multo magis miraremur.
De isto Eschine loquitur
Bual. i. li. Alexadreidof: Inter
ca senibus in palladis arce
receptus Eschines loquitur:
ceptus demosthenes lit? Arguit:
et pace ostendit nil tui esse.
Sed quod are vocabat eum
bestiam. audi quod dicit Valerij
maximi. Tunc orator et
modo tam infestus aduersari:
sic inimici vim: ardoremque
dicendi susperit: ut se
septem ei parum idoneum
lectorem esse predicaret:
explet acer rimum vigorem
oculorum: terribile vultus
pudum accommodatum
singulis rebis: per sonum
vocis efficacissimos corporis
motus. s **Rhodus** nomen
est ciuitatis: quod Cecrops
condidit: et etiam insule. vnde
Isidorus. riiij. Ety. vbi agit
de insulis: sic ait: Rhodos
cycladum prima ab oriente
in qua rose capulum dicitur
esse inuentum dum ciuitas
condere: ter quod vbi
et i **Rhodus** hic (sula
Rhodos est appellata. **Ca. III**
io prealeo breuitate: ca. littera
plana est. t **Hec** dico: quod
lit etc. Hec est littera Hiero-
quod d. non posui tibi
exempla predicta quasi
sententias de me quod
propter sciam mea debeas
videre ad me: vel quod
possis aliquid vtilia
audire de me vel discere:
imo dico quod v **Ardor**
tuos. i. seruos

hebdomas

Ogdoas

Energia

Eschines

Rhodus

A tuus. i. seruo: addiscendi. a **E**t
 discendi studiu. i. vehemens applica
 tio animi ad discendū. b **A**bsq
 no. p se pba. debeat. q. d. etiā si
 ne me laudabilr studeo. En comēda
 ri debeat: r h e qd subdit p generalē
 sniaz dicēs: c **I**ngeniū docile
 r sine rē. Et petiā. d **N**ō qd
 iuenias. Dic comēdat eum d bona
 intētiōe cū dicit: **N**ō p̄sideramus
 qd iuenias. i. qm̄ studēdo p̄ficias.
 e **S**z qd q̄ras. i. q̄rere intēdas.
 f **S**z noticiā sacre s̄pture. Dicit ei **A**m
 bro. Intētiō tua operi tuo nomē im
 ponit. f **M**ollis cera rē. Dicit
 nūit q̄ sit abilis ad p̄ficiendū/ exēplo
 mollis cerē: q̄ de facili recipit imp̄ssio
 nē q̄rilibet figuraz. dicit g: **A**bol
 lis cera rē. Construe sic: **M**ollis
 cera r̄ facili ad formādū. etiā
 si. i. q̄uis. **A**banus artificis/ q̄ bz
 artē operādū de cera. s **E**t pla
 ste. i. formatoris q̄ formas imp̄mit.
 f **E**sset. i. q̄uis nullus in ea operet.
Tū virtute. i. potētia. Est q̄cqd
 esse pōt/ actu. qz illa potētia d̄ facili
 redigeret ad actū. **S**ic dicit de pau
 lino q̄ h̄ doctore careat: tñ p̄t nobi
 litatē ingeniū abilis ē vt i studio p̄fi
 ciat. **P**lastes d̄ formator vel figur^o:
 a plasmō. mas. qd ē formare: qd deri
 uat a plasmōs grece qd ē formator
 latie. **Q**uidā dicūt q̄ plastēs d̄ ab h̄
 d̄bo greco plaste qd ē manib^o cōpo
 no. Et sumit h̄ nomē plastēs a scda p
 sona p̄terit p̄fecti passiuū qd ē pepla
 ste. h **P**aul^o apls rē. **A**e pau
 lino p̄ter comēdationē sup̄ factā
 nimis suo sensui inniteret: h̄ inducit
 euz vt doctore sacre s̄pture q̄rat. p̄
 utilitatē quā inde p̄sequet. Et p̄o
 nit exēplū **P**auli q̄ multū p̄fecit au
 diēdo **G**amalielē: vñ dicit: **P**aul^o
 aplus ad pedes gamalielis rē.
 gloriā. **A**e. r̄. a. i **U**t ar
 mat^o sp̄ualib^o telis. **S**p̄ualia tela
 sūt virtutes r̄ miracula q̄b^o sp̄uales ho
 stes ipugnant et eoz tētationib^o cō
 trahit: q̄ his armat^o ē p̄fidēter docet.
 vñ dic cū aplo. ii. **C**oz. x. b. k **A**r
 ma enī n̄re militie. i. virtutes r̄ mi
 racula p̄ q̄ in p̄dicacione militam^o
 l **N**ō carnalia sūt. debilitate.
 m **S**z potētia deo. i. p̄m deū: vt
 ad honorē dei. n **A**d destructi
 onē munitionū. i. vt destruant cō
 silia hoim seu demonū diuersis calli
 ditatib^o munita. **C**ōsilia/ hoim vel
 demonū destruetes. i. sum^o. **U**el h̄
 qd dico: **A**rma n̄re militie rē. vs
 qz huc it̄positio ē. **S**up̄ ei dixerat
 sicut p̄t in textu eplē: **N**on p̄m carnē
 militam^o rē. Et ē suspēsiua p̄structio
 vñ repetēdū est: **M**ilitam^o. nos di
 co: destruetes p̄silia hoim vel demo
 nū. o **E**t oēm altitudinē. i. p̄
 fūditatē intellect^o tā legis p̄toz q̄ p̄ho
 rū. **A**ltitudinē dico. p **E**t tollē
 tē se aduer. sciaz dei. i. q̄ d̄ deo ē:
 vt dū ipugnat partū d̄ginis r̄ h̄mōi.
 q **E**t captiuatēs. i. i captiuitatē
 redigētēs. r **O**ēm intellectū. i.
 captiuos ducim^o oēs sup̄be itelligen
 tes: dū x̄po p̄dicētēs: ducim^o vsqz in
 obsequiū x̄pi. i. vt fidei x̄pi cui p̄t^o re
 pugnauerāt: humiliē obediāt. r h̄ est
 qd̄ ibi d̄: **A**d obediēdū deo. **T**ex
 t^o apli ē: **I**n obsequiū x̄pi: r parati su

Et discendi studium etiam absq
 nobis p se pbari debeat. Inge
 nium docile r sine doctore lau
 dabile est. Non quid inuenias/
 sed quid querās cōsideramus.
 Mollis cera r ad formādū faci
 lis: etiā si artificē r plaste cessent
 man^o: tñ virtute totū est quicqd
 esse pōt. **P**aulus aplus ad pe
 des gamalielis legē moyfi et p
 phetas didicisse se gloriā: vt ar
 matus sp̄ritalibus telis: postea
 doceret p̄fidēter: **A**rma enī n̄re
 militie nō carnalia sūt: sed potē
 tia deo: ad destructiōem muniti
 onum: r cogitationes destruen
 tes: r oēm altitudinem extollen
 tē se aduersus sciam dei: r capti
 uatēs oēm intellectū ad obediē
 dū x̄risto: r parati s̄biugare cū
 ctā inobediētā. **T**imotheū scri
 bit ab infantia sacris litteris eru
 ditum: r hortat ad studiū lectio
 nis: ne negligat grām q̄ data sit
 ei p̄ impositionē manus p̄sbyte
 r̄ij. **T**ito p̄cipit: vt inter ceteras
 virtutes ep̄scopi/ quē breui ser
 mone depinxit: sciētā quoqz in
 eo eligat scripturarū: obtinentē
 inquit eū qui p̄m doctrinā est fi
 delē sermonē: vt potēs sit exhor
 tari in doctrina sana: r p̄radicē
 tes reuincere. **C**a. III
Sancta q̄ppe rusticitas
 solū sibi p̄dest: r q̄stum
 edificat ex vitē merito eccliam
 x̄pi: tñ nocet si destruetib^o nō re
 sistat. **M**alachias p̄p̄ha: imo p
 malachiā d̄ns it̄rogauit sacer
 dotes legē. **I**ntantū sacerdotē
 officiū est: interrogatū respōde
 re de lege. **E**t in deuteronomio
 legimus: **I**nterroga patrē tuū r
 annūciabit tibi: seniores tuos r
 dicēt tibi. **I**n psalmo q̄z centesi
 mo octauodecimo: **C**antabiles
 mihi erāt iustificationes tuę i lo
 co peregrinatiōis meę. **E**t in de
 scriptione iusti viri: cū eū arbo
 ri vitē dauid quē est in paradi
 so compararet: inter ceteras vir
 tutes hoc etiam intulit: **I**n lege
 domini voluntas eius: et in le
 ge eius meditabitur die ac no
 cte. **B**aniel i sine sacratissime vi
 siōis: iustos ait fulgere sicut stel
 las: et intelligētēs: id est doctos

mus subiugare oēm inobediētā.
Timotheū rē. **D**ic ostendit sciaz
 sacre s̄pture esse ei necessariā in q̄libet
 statu. **E**t p̄mo i statu p̄latiōis: exēplo.
Timothei ep̄i: q̄ h̄ ab infantia l̄ras sa
 cras didicerat: tñ monet euz paul^o: vt
 eaz studiū nō negligat: h̄ ē qd̄ hic d̄:
Timotheū scribit rē. i. **T**imoth. i.
 d. **H**oc p̄ceptū comēdo tibi fili **T**imo
 thee p̄m p̄cedētes i te p̄phetias. **G**lo.
 p̄m sciētā p̄parū q̄ erat i te añq̄z es
 ep̄s ordinar^o. **E**cce q̄liter fuit ab infan
 tia sacris l̄ris erudit^o. **A**d studiū vero
 hortat. dicēs. i. **T**imoth. iij. d. **A**ttē
 de lectiōi exhortatiōi r doctrinē: r seq̄
 tur: ibi: **N**oli negligere grām q̄ i te ē
 q̄ data est tibi p̄ p̄phetiā cū impositiōe
 manū p̄sbyteri. **E**t exponit **G**lo. sic:
Noli negligere grām ep̄atus q̄ est in
 te: q̄ tibi data est p̄ p̄phetiā. i. sanctorū
 electionē: in q̄ ex p̄terit^o videt dicere q̄
 futurus sit. vel p̄phetiā hic vocat in
 spirationē sp̄s̄facti: q̄ reuelate cogno
 uit apls **T**imotheū eē dignū ep̄ali ho
 nore. t **P**resbyterij. p̄ p̄sbytero
 rū **S**ingulare p̄ plurali posuit: qz min^o
 trib^o esse nō possunt in p̄secratiōe ep̄i.
Uel iō singularit̄ dic̄ p̄sbyteri: qz vn^o
 imponit manū ceteris assentientibus.
Alia l̄ra ē p̄sbyterij qz p̄sbyteriū ē can
 sa cur man^o imponāt: vel qz impositiō
 manū dat p̄sbyteriū ordinato. **P**o
 stea p̄ponit aliud exēplū ad idē/ cū d̄:
Tito rē. depinxit. i. descripsit:
 ad **T**itū. i. b. **O**portet ep̄m sine crimi
 ne esse rē. r **S**ciam q̄z in eo eli
 gat. i. eligēdā ostēdat. y **O**btinē
 tē. in textu ē amplectētē. **C**onstrue sic:
 oportet in q̄t apls ep̄m eē obtinentēz
 eū/ p̄monē/ q̄ ē p̄m doctrinā. i. vita
 rē. vt potēs sit/ vita r scia. exhorta
 ri sciētēs i doctrina sana/ r reuincere
 .i. redarguere p̄dicētēs. i. eos q̄ p̄di
 cānt. **S**ancta (cū vitati. **C**a. III
 q̄ppe rusticitas rē. **D**ic do
 cet defectū hui^o sciētie in q̄libet
 statu eē dānosum: cū dicit: rusticitas
 .i. simplicitas. a **N**on resistat. i.
 cū possit. b **M**alachias p̄p̄ha
 rē. **D**ic ostendit in statu sacerdotalis di
 gnitatē/ sciam esse necessariā r h̄ p̄ mul
 tas auctēs. **E**t p̄mo assumit auctem
Malachie dicens: **M**alachias rē.
 it̄rogauit sacerdotēs **M**alach. i.
 r. ij. c **I**ntatū rē. r̄dicere de le
 ge. vnde **M**alach. ij. b. sup̄ illū textū:
Abia sacerdotē/ custodiūt. ciam rē. di
 cit **G**lo. **S**i sacerdos de lege it̄roge
 tur/ doceat: resistētēs cōuincat: alioq̄n
 frustra iacet dignitatē cui^o nō exhibet
 opationē. **I**tē **A**ggei. ij. b. sup̄ illū lo
 cū: **I**nterroga sacerdotes legem. dicit
Glo. **S**acerdotē ē legē scire d̄ni r ad
 it̄rogationē d̄ lege r̄ndere. **S**i sacer
 dos ē sciat legē d̄ni. **S**i ignorat legē:
 ipse se arguit nō esse d̄ni sacerdotem.
 d **E**t i deuteronomio legim^o.
 r̄. ij. a. **I**nterroga patrē tuū rē.
 seniores. p̄sby^o grece/ senio: latine.
 e **I**n psalmo q̄z. cxvij. g. dicit **P**s. i. a
David: **C**antabiles mihi erāt iustifica
 tiōes rē. f **D**aniel i sine sa. rē.
 h̄ ostendit eruditā iusticiā ac sciētā rusti
 cia v̄ simplicitate meliorē. dic̄ g: **D**a
 niel i si. sa. visiōis rē. **D**an. r̄. b. **A**lfo danī
 dicit aūt sacratissima hec visiō: qz ē d̄
 icarnatiōe d̄bi r morte ei^o r die iudi
 cij. **U**el secretissima p̄pter difficultatē.
 b iij **Q**uasi firma

Sacre scri
 pture neces
 saria
Timothei
 instructio

Alfo p̄silia
 als t̄ deo
 r. 2. **T**io. 3.

r. 51. dif. q̄ i
 ali q̄. d̄ r̄p.
 ordi. c. si ar
 chiep̄us
Sacerdo
 tū. p̄p̄tū

Ps. i. a
Alfo danī
 elis secretis
 sumā

Plastes

Sp̄ualia
 tela

Expositio epistole

Ea quasi firmamentū. qd magis eminet. i. **Coz. xv. f.**
 Alia claritas solis: alia claritas lune: et alia claritas stellarū.
 Stella ei differt a stella i claritate etc. **b** **Uides qtu etc.**
 i. simplices iusti: et sapientes docti qd instruit alios. **c** **Ful-**
gebūt qsi splendor firmamēti. qtu ad pmiū essentiale.
d **Et q etc. qsi stelle.** Stellis cō/
 parant ppter pmiū accidentale: qd cō/
 sequūt ex alioz instructioz: et cū h̄ ha/
 bebunt essentiale. **e** **Cur pau-**
lus etc. Hic ostendit sciam sacre sc̄ptu/
 re esse necessariā in statu officii p̄dica/
 tiōis. **f** **Et pbat p paulū: qd p̄ scri-**
fuit ad p̄dicationis officium: et h̄ est qd
dicat: Cur paulus ap̄ factus est vas
electiōis. i. qre electus et assumptus est:
 ut qsi vas dñi p̄ciosū p mūdū porta/
 ret p̄dicationis v̄bū: **Act. ix. c.** **Vas**
electiōis ē mihi iste. **Et respondet.**
f **Nepe qz vas legi etc. sc̄pturaz**
armariū. q. d. iō ad h̄ elegit paulus
qz vidit idoneū. S3 p̄tra: Nōne gra-
tuita est electio dei? Solutio. hic agi-
tur de electiōe p̄dicationis et nō de ele-
ctione p̄destinatiōis. g **Phari-**
sei stupēt etc. qz Paulin̄ eruditus
erat in secularibz sciētijs: ne forte pu-
taret qd sacre scripture intelligentias
posset cape p se: hic ostēdit qd h̄ face-
re nō pōt sine gr̄a reuelate: qz gratia
dei reuelat arcana ad q nō pōt pueni-
re seculari sc̄ia: sicut p̄t in r̄pō hoīe
et i sanctz hoīb: sicut fuerūt apli et p
phete et p̄f̄arce. vñ dicit: Phari-
sei stupēt i dñi doctrina. i. r̄pō ho-
minis/ qz plen⁹ erat gr̄a: et tota trini-
tas ei reuelabat arcana: q pur⁹ h̄o pe-
netrare non poterat. vñ Job. vii. b.
Cū mirarent iudei dicētes: quōd hic
lras scit cū nō didicerit? R̄ndit iesus
et dicit: Dea doctrina nō est mea s3
et q misit me. Itē Luc. iiii. d. Mira-
bant in v̄bis gr̄e q p̄cedebāt d ore il-
lius. Reuelant q gr̄a r̄pō hoī: reue-
lant nihilomin⁹ aplis. vnde dicit:
h **Et mirat̄ in petro et iohāne**
etc. Act. iiii. c. Vidētes petri cōstā-
tiā et iohis: cōpto qd hoīes essent sine
lris et idiote: ammirabant etc. Et certe
nō erat ammirandū: qz doctorē habue-
rūt qd iternallo t̄pis nō indiget ad do-
cēdū: et h̄ est qd dicit: i **Quicqd**
etc. suggerēbat. i. indicabat.
k **Et erant iuxta qd sc̄ptū est:**
Didactoi theov. i. docibiles vel do-
ciles dei Theov genitiū ē hui⁹ noīs
Theos. S3 vbi ē illud sc̄ptū? Glo.
sup illū textū Job. vi. e. Scriptū ē il-
lud i p̄phetz: Et erūt oēs docibiles
dei: v̄l dociles: Dicit pluralit̄: qz om-
nes p̄p̄e vno codēqz spū repleti: s3 p
phetauerint diuersa: ad idē tēdebāt.
quaprop̄ cū q̄uis eoz oēs aliū p̄cordabāt: sicut i Jobel qd di-
cit: Et erūt oēs docibiles vel dociles dei. Jobel. ij. f. vbi n̄ra
lra ē: Letamī in dño deo v̄ro qd dedit vobis doctorē iusticie.
Itē Esa. liiii. c. Et ponā iaspidē ppugnacula tua etc. vniuer-
fos filios tuos doctos a dño. Itē Hier. xxxi. f. Post dies il-
los dicē do. da. legē meā i v̄s̄crib̄ eoz: et i corde etc. In euāgē-
lio Job. vi. e. vbi scribit̄: Et erūt oēs docibiles dei. Greci sic
habent: X̄cī s̄ōp̄l̄cī p̄c̄p̄l̄s̄ d̄i d̄x̄ īōī d̄ēōv̄. Per
lras latinas sonat sic: kai esontai p̄tes didactoi theov. Et i
p̄nūciatiōe sic sonat. ke esontē p̄tes didacti theu. Ai ei diph-
tongus h̄z sonū e. et oi diph̄tongus h̄z sonū i: et ov diph̄ton-
gus h̄z sonū v̄ vocalis. Qui⁹ aut̄ it̄p̄tatio: Et erūt oēs do-
ciles dei: vel poti⁹ docti dei. Didasco em̄ verbū grecū idē est
qd doceo. vñ didascalos. i. doctor et didactos. i. doct⁹. Item
per antiquas bibl̄as iueni h̄as figuras: d̄ēōd̄i d̄x̄ īōī:
Et sicut p̄dictū est sonat apud nos theodidactoi. i. dei docti

les. i. edocti a deo: vel q̄s deus docuerat vel docebat.
l **Quoddecim annos etc.** Dicit̄ ē. s. qd pharisei mirabāt
 i doctrina saluatoris: mirabāt i doctrina petri et iohis. **Duo**
 aut̄ sūt q̄ faciūt excellētiā doctrine mirabilē. **Primū** ē cū ille qd
 docet: etat̄ est tenere. **Secūm** ē illud: qm̄ illi qd docēt sūt simpli-
 ces et idiote. **Primū** videbant phari-
 sei i saluatore. vñ d̄z hic: **Quoddecim**
ānos etc. Ecce etas tenera. **m** **Et**
i tēplo etc. dū prudēt̄er int̄rogat.
 Ecce doctrine excellētiā. **Luc. ij. f.** iue-
 nies qd tāgīt h̄. **Secūm** videbāt i petro
 et iohāne: et iō mirabāt in eis elegātiā
 doctrine. vñ dicit̄ hic: **n** **Nisi soy-**
te etc. Cōstrue sic: Presumendū esset
 petrū et iohāne aliqd sc̄re: nisi nos di-
 cam⁹. i. si nos nō dicerem⁹ rusticū pe-
 trū et rusticū iohāne esse: s3 in veritate
 nos dicim⁹ qd fuerūt simplices et idio-
 te: sic legit̄ **Act. iiii. c.** t̄m habuerūt ele-
 gātiā doctrine. vñ seq̄t̄: **o** **Quoz**
vterqz dicere poterat̄ illud qd su-
mit̄ d. ij. Coz. xi. b. Et si. i. q̄uis. im-
periti sum⁹/ sermōe. i. lingua mater-
na. nō t̄m imperiti sum⁹ sciētiā. i. in-
spirata. Iohes rustic⁹ fuit generet
piscator̄ officio. indoct⁹ sine lris ab
hoīe tradit̄: qz piscator̄ indoct⁹ erat
anteqz vocaret̄ a dño. p **Et vnde**
illa vox obsecro. illa dicit̄ admirat̄
ue et discretiue. q. d. illa vox admirabi-
lis excellētiōz ceteris vnde venit? An
de Aug. Si altius intonūisset: totus
mūdus capere nō potūisset. vñ signat̄
in aquila: qd ceteris auib⁹ altius volat
vnde venit eis nisi a solo deo? Illa
vox. i. In p̄ncipio erat v̄bū: et v̄-
bū erat apud deū: et de⁹ erat ver-
bū. Ecce elegātiā doctrine quā habu-
it a deo: et nō ab hoīe. qz vero mētiōnē
fecerat d verbo: qd grece dicit̄ logos:
quod multa significat apd grecos: qd
fm̄ oēs suas significatiōes puenit chi-
sto. Dicit ergo: q **Logos grece**
qd talib⁹ figuris scribit̄ apud grecos:
Logos: r **Multa significat.**
Nā et verbū est etc. Christus dicit̄
verbū inq̄tū patrē dicētē manifestat.
s **Ratio dicit̄. i. q̄tū creaturas ad**
finē ordinat. t **Supputatio. in-**
q̄tū distinguit. v **Causa. inq̄tū**
res in esse p̄ducit. Vel meli⁹ et magis
ordinate. Verbū dicit̄ q̄tū ad pa-
tris dicentis manifestatiōnē. Causa
dicit̄/ q̄tū ad rerū creatiōnē. Ratio
dicit̄/ q̄tū ad creatorū ordinationē ad
finē. Supputatio v̄o dicit̄ q̄tū ad
ordinatorū distinctionē. Et nota qd lo-
gos dicit̄ ab hoc v̄bo logo qd ē dico.
h **De doctus plato nesci-**
uit: h̄ demosthenes elo-
 uelat gratia. vnde **Matth. xi. d.** Confiteor tibi pater dñe ce-
 li et terre: quia abscondisti hec a sapientibus et prudentibus: et
 reuelasti ea paruulis. **Dicit itaqz: r** **Hoc doctus pla-**
 to nesciuit. quod d verbo dei iohannes predixit. **Et similit̄**
y **Hoc demosthenes eloquētissim⁹ ignorauit. et t̄m**
 plato maximus erat philosophus. demosthenes rhetor elo-
 quētissimus. de vtroqz satis dicit̄ est. s. **Dem.** osthenes aut̄
 fm̄ deriuatiōnē grecā dicit̄ a demos quod ē populus et sthe-
 nos qd est virtus et status: quasi robur et status siue potētia
 populī. et fm̄ qd dicit̄ **Hieronym⁹: Hoc doctus plato ne-**
scuit: videt̄ Aug. sensisse contrariū: dicens in vii. cōf̄el. se
legisse in quibusdā platonicoz libris: non quidē his verbis:
sed hoc idem multis et multiplicib⁹ p̄uaderi rationib⁹: qd in
p̄ncipio erat verbū: et cetera q sequunt̄ vsqz ad: Et tenebre
eam nō cōprehenderūt. Et qd omnis anima q̄uis testimoniū
perhibeat de lumine: nō est ipsa lumen: sed verbū dei deus.
Est em̄ lumen

S Duo facti
doctrinam
admirada

Johes i
caus

Agla
hannes

Verbus

Demost
nes

Plato
fuit eni
um Job

A Est enim lumē vez qđ illuminat oēm hoīem veniētē i hūc mū
 dū: z i mūdo erat z mūdus p eū fact' est: z mūdus eū nō co/
 gnouit. Itē dicit se ibidē legisse: qđ dōbū/de: nō ex carne: nō
 ex sanguine: nō ex volūtate viri: neq; ex volūtate carnis: s; ex
 deo nat' est. Et his itaq; videt qđ doct' Plato sciuit qđ i pn/
 cipio erat dōbū: z dōbū erat apud deū:
 z de' erat dōbū. Verūtē h nesciuit a
 puro spū puro aspectu intelligētē: si
 cur sciuit Jobes: s; quodā rōnis di/
 scursu z enigmate. Tollat enī impi'
 ne puro aspectu intelligētē cōtēplē
 gloriā dei: Esaie. xxvj. b. Pm septua/
 ginta. a. **P**erdā iquit sapiam
 zc. vsq; ad locuz illū: Abraā vidit
 diē ei'. **H**ic oñdit defectū z insuffi/
 ciētā secular' sapiētē: z effectū z su/
 pabūdātā grē. lra plana est. Auētā/
 tes manifestāt seipās: prima sumit d'
 j. Coz. i. c. **P**erdā sapiētā sapiētū:
 z prudentiā prudentium reprobo. **G**lo.
 i. mūdā sapiētā: z prudenti/
 am elimiabo a p'dicatorib' euāgelij.
 Et h sumit de Abdia. ca. i. c. vbi d'r:
Perdā sapiētēs d' idumea / z pruden/
 tiā de monte esau. Item Esa. xxix. e.
Peribit sapiā a sapiētib' ei': z itelle/
 ct' prudentiū ei' abscōdet. **U**e
 ra sapiā pdet fal. sapiām. i. elimi
 nabit a p'dicatorib' euāgelij: sicut pz
 in paulo de qđ subiūgit. c. **E**t. p/
 quia. d. **M**ā stulticia p'dica/
 tionis i cruce sit. i. qūis p'dicatio
 cruce stulta reputet. i. Coz. i. b. **V**er
 bū enī cruc' p'rentib' qđē stulticia ē.
 c. **T**ū paulus sapiām loqđ in
 ter pfectos. i. Coz. ij. b. **E**t vocat h
 pfectos nō pfectos cognitores z do/
 ctōres: qđ op' nō ē doceri: s; audito
 res iā capaces: s; quā sapiāz sequar'
 f. **S**apiām aut nō seculi hui'
 zc. i. malignoz spirituz vel pboz qđ
 pncipes mūdū videbāt. **Q**ui destru
 unt. i. qm sapiā destruit. **S**
 loquif dei sapiāz. i. xpm i qđ ostēsa
 ē dei sapiā: d' redēptione hoīm loqui
 mur: dico h. **I**n mysterio. i. ex/
 ponēdo mysteria i qđ rps significa/
 tur. abscōdit' vt nesciāt pseudo: qz
 nō in p'bis s; in d'ute ē: nō hūana rō
 ne cōspēnsibilis / s; spūs efficacā cre
 dibilis. i. **Q**uā. i. sapientiam
 k. **P**redestināuit de'. i. p'ordia
 uit. l. **A**nse secula. i. anō mūd'
 eet. m. **D**ei sapiā xps ē. **C**hri/
 stus ei dei d'r' z dei sapiā. j. Coz. j. d.
Predicānt' xpm dei d'ute: z dei sa/
 piētā. n. **H**ec sapiā in my. ab/
 scōdita ē. **S**ub diuersis figur' i ve
 teri testamento. o. **D**e qđ z noni
 psalmi ti. pnotat **P**ro occultis
 filij zc. Colo. ij. a. p. **E**t qđ i my
 sterio zc. ad Ro. i. a. q. **P**rede/
 stinat' aut z pfigurat' zc. **P**re/
 figurat' fuit in abel. Gen. ij. a. quē
 Cain iterfecit. i. **I**saac: quē pat' imo/
 lare voluit. Gen. xxij. a. **I**n ioseph: qđ
 a frīb' vedit' fuerat. Gen. xxxvij. f.
In agno. Exo. xij. a. **I**n Hieremia.
 Hiere. xvij. d. **I**n lapide angulari.
 Esa. xxvij. d. **I**n lapide primario.
 Zach. iij. c. **E**t i mult' alijs figur'. r. **U**n
 z pphete zc. s. dicitū est qđ sacre scripture mysteria reuelata sūt a deo xpo
 hoī z aplis: ad qđ nō pōt ptingere scia secular'. h oñdit qđ re/
 uelata sūt pphet' z p'riarchis. **L**ra plana ē. **C**ōtinua sic: dico
 qđ pfigurat' fuit. **U**n z pphete appellabāt vidētes zc.
 i. itelligebāt figuraz mysteria reuelate grā diuina. **O**d aut
 h d'r: sumit de. j. Reg. ix. b. vbi d'r: **Q**ui ei ppha d'r: hodie vo
 cabat olim vidēs. **S**ic ostēsa ē i genere reuelatio fuisse facta

phetis. Postmodū subdunē spālia exempla in patriarchis
 z pphetis: z primo de Abraā p'riarcha: cū d'r: s. **A**braā
 vidit diē ei' z letat' ē. Job. viij. g. **A**braā pater vester ex
 ultauit vt videret diē meū: vidit z gauisus ē. **V**idit visione
 intellectuali spūscō mysteria reuelate. Postmodū exēplifi/
 cat in spāli de reuelatiōe facta pphet'
 cū dicit: t. **A**periebant celi Eze
 chiel. Ezech. i. a. v. **Q**ui pplo
 pctōri zc. i. iudeis incredul: Esa. j. a.
Egēti peccatrici p'lo qm iūqrate zc.
 r. **R**euela zc. ocu. meos. i. itelle
 ctū meū. v. **E**t p'siderabo mi. de
 lege tua. **S**ed qre petebat h? **C**erte
 qz z **L**ex ei spirital' ē. i. spūaliē i
 telligēda. ij. Coz. ij. b. **L**ra ei occidit
 spūs aut' uiuificat. a. **E**t reuelatio
 ne op' ē vt itel. Ro. viij. c. b. **A**c
 re. zc. p'teplemur. ij. Co. ij. d. lra ē.
Nos dō oēs reuelata facie dñi glām
 speculātes zc. **E**t exponit glo. **N**os
 aut' reue. facie. i. expedita rōe i qđ iu/
 deis ē velamē. **S**peculātes. i. p spe
 culū rōnis vidētes. **G**lāz dei. i. glō
 sū dñi zc. vide totā glo. c. **L**iber i
 apocalypsi. **H**ic icipit qnta pncipal'
 ps ist' ep'le p'm diuisionē p'habitat: et
 oñdit h **H**iero. sacre scpture difficulta
 tē duplr. **P**rimo oñdit p'ticularit' / ali/
 quoz libroz difficultatē tāgendo. **S**e
 cūdo generalit' p libros singulos dis/
 currēdo: ibi: **V**idelz manifestissi/
 ma ē gen. Itē ista ps in qđ p'ticularit'
 pcedit habet duas ptes. **I**n pma ostē
 dit difficultatē sacre scpture absolute.
In scda cōpatiuē: ibi: **T**aceo d' grā
 matic'. **L**ra plana ē. **L**iber i apo
 calypsi. i. liber apocalypsis. **A**poca/
 lypsis idē ē qđ reuelatio: qz ibi multa
 reuelant. d. **S**eptem sigillis si/
 gnat' ostēdit. i. septē sacramentis qđ
 sūt i humanitate christi ppter redēpti
 onē hūani generis: qđ sunt conceptio/
 natiuitas / passio / descēsus ad inferos /
 resurrectio / ascēsus / aduēt' ad iudiciū.
 e. **Q**uē si dederis zc. **T**otū istud
 sumit de Esa. xxx. d. f. **Q**ti ho/
 die zc. s. ostēdit difficultatē hic cōm
 dit scioloz p'sumptionē. **E**t in fine cō/
 cludit qđ nō possūt intelligere nisi p re
 uelationē. dicit g: **Q**ti hodie putāt
 zc. **E**cce p'sumptio. **S** **T**enēt signa
 tū libzū: nec apire possūt nisi il/
 le reserauerit qui hz clauē dauid
 zc. **E**cce qđ necessaria est reuelatio. **E**t
 sumit hoc d' Apocal. iij. b. vbi scribit:
Hec dicit sanct' z ver' qđ habet clauē
 dauid: qđ apit et nemo claudit: claudit
 z nemo apit. h. **I**n actib' aploz
 zc. **P**ostqđ cōfudit scioloz p'sumptionē
 subiūgit studiozōū hebetationē: z co/
 gnitiōis impfectionē. **E**t ponit exem/
 plum de eunuchō studioso: qđ scribit
 Act. viij. e. **I**n actib' aplozū sanctus
 eunuch': imovir. **I**ta scribit i antiq's.
Sz plus placet mihi lra modernoz
 scribētū / imo sanct' vir. qđ antiq' im/
 plicite dicit: moderni dicūt explicite.
 i. **C**ognominat. i. simul nominat
 qz virū etiā eunuchuz appellat: Act.
 viij. e. vbi d'r: **V**ir ethiops eunuchus
 zc. k. **C**uz legeret esaiā p zc. a philippo. **U**nus de
 septē: nec enī apls ille philippus d'r: huicq; min' imposuif/
 se man'. l. **P**utasne zc. **P**ost ostēsam scripture difficul
 tatē: post cōsulam scioloz p'sumptionē: post exp'ssam studiozōū
 impfectionē: h subiūgit doctrine necessitatē di. m. **Q**uō
 possū ni. ali. me docuerit. q. d. nō possū itelligere sine do
 ctore. **I**n opusculo vocabuloz biblie inuenies tria gna eunu/
 choz. **Q**uidā ei sic nascūt qđ dicūt castrati. i. castrati facti sūt.
Alij facti sunt

1. Coz. i. c

apocalyp

Septem si gilla

Philipp

Eunuch

pia mū di

118. b

refigura xpi

propheta

Expositio epistole

Spadones Alij facti sunt ab hoib: qd aprie dicunt spadones a spata. Spata dicitur gladi: a spatio: qd sit spatiosa et lata: vel a patin qd est passio: et forte cu hmoi instrumento antiq: castrabant. Alij se castrat. aprie regnu dei: qd aprie dicunt eunuchi. i. bn vincen tes: ab eu qd e bonu: et niche qd e victoria: qd bn vincunt car/ nis tetationes: et isti vltimi merent.

Ethiopia

Cadaces

Philipp

Synago/ ga

Gramatic

Uel dicitur eunuchus ab encie qd e mulier vel lectus et echo qd e custodia: qsi lecti vel mulier? custos. a Ego vt de me etc. h eunuchi studiosita/ te comedat qd tñ p se septura intellige re no poterat. Itra plana e. Ego vt de me iterim loqr. i. vt sermonē d me et no d alijs iterponā. b Nec factioz sū h eunuchō. qtu ad bo/ nitate vite. c Nec studiosior. qtu ad appetitū scie. d Qui de ethiopia. i. d extremis mudi finib/ venit ad tēpluz. Sicut dicit Iud. in piii. Etymol. Ethiopia dicta e a col/ lore pploz qd solis vicinitas torret. deniqz vim sideris. pdit hoim color. est eni ibi iugz est: nā qd d ei e: sub meridiano cardie e etc. Iste ethiops venerat adorare i hierlm: p que dña sua multa dona miserat templo. e Reliqt aulā regiā. Cadac/ re gine ethiopū. Et vide qz oēs regine ethiopū dicebant Cadaces/ sicut ro/ mani impatores cesares dicebant: nec habebat regi regio hec nisi a fe/ minis: ita scribit i historijs. f Et tātus amator etc. cogitatioe co/ cipet. Uel fm aliā fram: i cogitatio ne piperet: qz bene eā meditabat. g Lingua volueret. frequēter repetēdo. h Labijs psonaret. apte legēdo. i Ignorabat eū etc. s. dñm iesuz: de q legit Esa. liij. c Sicut ouis ad occisionē ducet etc. k Venit philippus etc. De isto philippo dicit i historijs. Costat hunc philippū fuisse diaconū non aplm: si eni apls eēt: statim baptizat man/ iponeret: nec ad h alios expectaret. In ista impositioe manuū oñdebat spūscūs sub aliq signo visibili: que baptizati iuisibile receperāt i bap/ timo. l Mira doctoris xtus etc. h comendat mgrī doctrinā p effe ctū subseqntē: q multiplex e: sic piz i lra. Dicit itaqz: Mira doctoris xt/ i. efficaciaz et grez: m Eadē hora etc. et scūs e. i. dño plectat i fide pfirmat. Nide vbi exponit scūs i opusculo d vocabul/ bible. n Ac mgrī d disciplo etc. repperit. Istō expo/ niē sic: Eunuchus reuertebat a tēplo qd erat i hierlm pulchrū et deauratū: ad qd mlti veniebāt. vñ dicit i lra: Synagoge .i. congregatio. sōs ecclie dicitur sacra scptura spūaliter intellecta. Sz desert dicitur: qd a plurib/ itelligētia spūalis deserit. Pp g iuenit i b fonte qd i tēplo: qz ibi iuenit figuras et enigmata. h aut e ditas explanata. vñ dicit bonū vñ. Prou. xvi. c. sōs vite eruditio possidet: doctrina stulto fatuitas. i. apta do/ Ecce me etc. (torib/ ecclie et synagoge. Ca. VI Ista e conclusio istī pt: i q absolute oñdit difficultas sacre scpture. et dicit Hiero. q supradicta breuiter teti/ gite: vt paulin/ intelligeret se no posse itelligere sacra scpturā sine pmostrāte. vñ dicit o Nec a me pstricta sūt breuiter .i. leuiter tacta: vltimātim dicta. p Neqz eni etc. Istud e i terpositio: vel respicit qd dicitur: breuiter pstricta in quā sūt: vt itel ligeres te in scpturis sacris sine pmo et mostrāte semitā non posse ingredi. q Taceo de gramaticis etc. Dic oñdit difficultatē sacre scpture in cōpatione ad alias sciētias. Et p mo in cōpatione ad liberales: cū dicit: Taceo de gramati cis etc. Resume diuisionē istī ptis q. s. posita e in pncipio q ptermissa est cā breuitatis. in isto lre. Taceo de grama ticā etc. Gramatic dicitur a grama qd e lra: qz sumit initiū a lra. vñ gramatica qsi lralis scia: no a pma pte sui: qz pmo tractet

Ego vt de me iterim loqr: nec scā ctioz sū h eunuchō: nec studiosi/ or: qd d ethiopia. i. d extremis mū di finib/ vñt ad tēplū: reliqt au/ f lā regiā: et tāt/ amator diuie scie fuit: vt etiā i vehiculo sacra lras legeret: Et tñ cū libzū teneret: et s vba dñi cogitatioe piperet: lingua volueret: labijs psonaret: igno/ rabat eū que i libro nescies vene/ rabat. Uēit philippus: oñdit ei ie/ l sū: q clausus latebat i lra. O mi/ ra doctoris vir/ Eadē hora cre/ didit eunuchus: baptizat: fidel et n scūs e: ac magister de discipulo pl/ i deserto fonte ecclie: qz i au/ rato synagoge templo repperit. o Ecce a me pstricta Ca. VI p sūt breuiter (neqz eni epi/ stolar/ angustia euagari/ lōgi/ patiebat) vt itelligeres te i scptur/ lra: sine pmo et mostrā/ te semitā no posse ingredi. Taceo de gramaticis: rhetoribus: pphis: geometricis: dialecticis: musicis: astronomis: astrologis: medicis: qru scia mortalib/ sat/ vel vtilis/ sima e: et i tres ptes scindit: ep/ to/ m/ a/ i doctrinā: eis loy or/ in rationē: x/ a/ i/ m/ e/ p/ i/ m/ o/ m/ i/ z/ v/ s/ u/ . Ad miores artes veniā: et q/ no tā: loy ou/ logo: qz manu ad ministrant. Agricole: cemetarij

de lris: s; p effectū: qz efficit lratū. vñ describit sic: Gramati ca e scia recte scribēdi: recte pncipiādi: et recte cōstruēdi. Rhetor vel rhetoric dicitur orator: a rhesis qd est locu/ tio: ppter copiam locutiōis. Ii. in. ij. Etymol. describit rhero ricā dices: Rhetorica e bn dicēdi scia in ciuilib/ questionib/ ad psuadēdū iusta et bona. s Phi/ losophi. greca appellatioē vocant q latine amatores sapiētie interpretant. Est em pbs q diuinaz et hūanaz rerū sciam hz: et oēm bn viuēdi tramitē te/ net. Ita dicit Ii. Ety. viij. t Geo/ metris. Dic et hec geometra. et h geo/ meter. tri. dicitur ille q tractat vel docet mē suras terre. Et cōponit a ge qd e ter/ ra: et metros mēsurā. An hec geome/ tria dicitur ars q docet mēsuras terre. v Dialectici. sūt q docēt dialecti/ cā vltimē i ea. Dialectica autē e disci/ plina ad differēdas rez causas iusta. Ipa est phie spēs q logica dicitur. i. rōnal. Et fm Iud. Etymol. ij. dicitur a dia qd est de: et lecton qd e dictio: qz de dictis in ea disputat. Et vt scias orthographi/ am nois: nota hos vsus: Scribe p y grecū dya. tūc duo significabit. Scri/ be per i nostrum: sic dia/ deqz dabit. r Musici. sūt doctores vel audi/ tores musicē. Musica autē e pitia mo/ dulatiois sono cātuz p sstēs. Et dicitur a musis: qz p eas vis carminis et vocis modulatio antiq/ qrebat: et sicut di/ cit Ii. Etymol. ij. Musice ptes sūt tres: Armonica: rithmica: et metrica Armonica: e q discernit i sonis acutū et grauē. Rithmica q requirit i sonis in cursione vboz vtrū bn son/ an male coheret. Metrica e q mēsurā diuiso/ rū metroz pbabili rōne cogit. Idē in eodē. Pza armonica e q ex vocū cātib/ pstat. Scda organica q ex statu p sstis. Tertia rithmica q impulsu di/ gitoz nūeros recipit sicut in cithara. y Astronomi. sūt q docēt legē vel regulas d astris: et q astra nominant. Et cōponit ab astrū: et nomos lex: vel norma qd e regla. An astronomia lex astroz q cursus siderū: et figuras et ha/ bitudines stellaz: circa se: et circa terrā indagabili rōne pcurrit. z Astro/ logus. cōponit ab astrū et logos qd e pmo: vñ astrologia dicitur ps astronomie vt vitem/ oblectioe: q possit fieri de lra q dicitur: a Quoqz scia etc. vti/ lissima e. Nota qd dicit Ii. ety. ij. in/ ter astronomiā et astrologiā aliqd differt. Nā astronomia ce/ li p sionē: or/ obit: motusqz siderū p tinet: vel q ex cā ita vocē. Astrologia vō p tū natural: p tū supstitiosa e. Natu/ ral dū ereqz sol/ et lune cursus: vlt stellaz: certazqz ipoz statio/ nes. Supstitiosa vō e illa quā mathematici sequunt: q in stell/ augurat: q etiā. xij. celi sig/ p singla aievl/ cozpis mēbra dispo/ nūt: siderūqz cursu natiuitates hoim: moresqz pdicare conāt. Per h p p q ad qd e vtil: et q ad qd e dānabil: tñ gnālīe ibi sumit scia: sic p p qd seqt: b Et i tres ptes scindit. In doctrinā/ rōnē/ et vlt. i. i rōnalē phiam: naturalē et moza/ lē. In. viij. li. dicitur dei iuenies sat/ d his trib/ .ca. iij. Et i Ii. Ety. li. viij. ca. vi. Hiero. posuit tria greca vocabula his tri/ b/ eqpollētia q in qbusdā antiqz eplis sic inueni. Endiate. i. doctrinā. Dislogon. i. rōnē. Tetherian. i. vsū grecas lras pēmitto. c Ad mino. ar. veniā etc. Dic oñdit difficul/ tatē sacre scpture i cōpatione ad artes mechanicas. d Lo/ go. i. pmo. Aliq p logo habēt ligua. i. officio lingue. Et for/ te istō mouet eos ad scribēdū ligua p logo qz greci no habēt abltm. vñ dicit Priscian/ q abltūs p p e romanoz: qz nouit/ vides a latinis inē. h antiqssimi grecoz gramatici sextū ca/ sū posuisse videāt etc. e Manu. i. officio man/ .i. opādo/ Postea exēplificat d. f Agricole etc. qd cupiūt ee. i. periti i ist/ artib/. g multo for/ tē sacra scptura q dicitur ee: si ne doctore n pōt itelligi. Cemetarij sūt q cū cemēto opant. Fabri metallozū

Faber quibet artifices cōiter appellant: s; p additiōes cōiter specifi-
Fullo cant: vt cū dicitur: faber ferrari: faber lignari: rē. Lanarij / sūt
 q̄ operant de lana. Fullones / qui pannos parāt r̄ excandi-
 dāt. Et dicunt a fulgeo fulges: q; faciūt pānos fulgere. Vel
 dicunt fullones q̄si fullādo lauantes:
 vel q̄si fortiter lauantes. **Supellex** dicitur
 omne instrumentū r̄ ornamētū domus.
 Et dicitur a suppleo suppleo: quia supplet
 defectū domus. a **Q̄d medicorū** ē
 p̄mittūt rē. Ita scribit i eplis **Bo-**
 ratijs vbi dicit: **H**anc agere ignarū nauis
 timet abrotanū: egro **N**ō audet nisi q̄
 didicit dare: qd̄ medicorū ē **P**romit-
 tūt medici rē. b **S**ola scripturaz
 ars ē: quā sibi oēs / tā viri q̄ mulie-
 res: tā docti q̄ isipiētes: **U**dicat. i.
 appropiāt r̄ vsurpāt. c **P**assim.
 i. cōiter: idifferēter: vbiq; . Et h̄ pbat
 p̄sum **Bo**ratijs dicitis i eplis: **S**cri-
 bim⁹ idocti doctiq; rē. Et p̄ponūt
 ibi optimi vsus de ista materia: **D**u-
 tauit mentē p̄plus leuis: r̄ calet vno
Scribēdi studio: pueri p̄fēs q; seueri.
Frōde comas viridi cenāt: r̄ carmina
 dicitāt. Et subiūgit **H**iero. multa incō-
 ueniētia q̄ sequunt̄ ex taliū doctrina.
 Et primo ostendit doctrinā taliū esse in-
 eptā: cum dicit: **H**anc garrula
 an⁹ rē. oēs isti inepti sūt ad docēdū.
 e **D**elyrus. i. desipiēs. **L**yrinia enī
 grece desipiētia est. vñ dicunt **O**ri-
 gēnis **L**yriniata errores eī in q̄b⁹ desipi-
 uit s̄m **I**sid. **E**rymol. r. delyrus dicitur
 mēte defect⁹ p̄ etiā: q; a recto ordine
 r̄ q̄si a lyra aberret. **L**yra enī ē aratio-
 nis gen⁹ cū q̄ agricole facta semēte di-
 rigūt sulcos in q̄s oīs seges decurrit.
 vsus: **P**ollice tango lyra: facio cū vo-
 mere lyra. **I**tem **G**recisim⁹. **D**elyro di-
 scordo: delyro deuto dico. Est lyra s̄m
 p̄mi caput: ē q; lyra scōdi. **Bo**rati⁹ i. ij.
 epla: **Q**uicqd̄ delyrant reges plectun-
 tur achini. f **S**ener. quasi se ne-
 sciens. **S**cōdo ostendit doctrinā taliūz
 supbaz: ibi: g **A**lij adducto sup-
 cilio. vt etiā sapientes videant: quo-
 rū supbia manifestat in supciliū abdu-
 ctione: in grādū trutinacione: in phie
 ostentatione. **S**upciliū dicitur quasi cilio
 suppositū. **A**liū est tegumen oculoꝝ:
 sic dicitur / q; celet oculū. vñ a cilleo. les.
 qd̄ ē mouere: q; frequēter mouet. **I**n
 supciliū abductione: signū est supbie.
 h **T**rutinātes. i. cū magno pōde-
 re p̄ferētes. i. **G**radia verba. i. i.
 inflata r̄ intelligibilia: s; paz sciāt. vñ
 optime cōpetit eis illud qd̄ dicit **Bo-**
 ratijs i poetria. **T**elephus et peleus
 cum paup̄ r̄ epul vterq;: **P**rociat am-
 pullas et sesquipedalia vba. **A**mpul-
 le vel ambulle dicitur vba inflata: q̄si
 plena bullis in circūitu. **S**esqui dicitur
 tā. vñ sesquipedalia dicitur mēsurā toti⁹
 lie pedis cōtinentia. **C**etera plana sunt.
Tertio ostendit doctrinā taliū esse ineptā et p̄rosam: ibi:
 k **A**lij discūt rē. **N**ā magnū opprobriū ē q; feminaz do-
 ctrine se subiūcūt. **I**te p̄rosus est q; q̄ docēt nō intelligunt.
 l **P**rophudor. dicitur p̄fusio s̄m **P**apia. Et dicitur a p̄deco. es
 qd̄ ē p̄cul pudere vñ p̄ aliq̄ pudere. dicitur **P**rophudor. i. cō-
 fusio ē. s. ita dicere. m **E**disserūt. i. aperiūt: ostendit: vald̄
 disserūt: eminēter vel euidenter disserūt. **C**ōponit̄ em̄ ab ex et
 dissero. ris. qd̄ ē tractare dicere: sapienter loq;: p̄firmare rē.
Quarto ostendit doctrinā taliū esse erro neā: ibi: n **T**aceo
 de meis s̄lib⁹ rē. **E**cce magn⁹ error. Et subiūgit cām p̄p̄
 quā errāt cū dicit: o **H**ec scire rē. q. d. vitiōsissimū ē au-
 toritates q̄ ad p̄positū nō faciūt assumere r̄ violēt p̄ sua vo-
 lūate eas exponere: sic faciūt illi q̄ vsus **V**irgilij r̄ **H**omeri

exponūt de r̄p̄o: cū auctoz lōge aliēna fuerit intēctio: r̄ maxie
 corā itelligētib⁹ nō deberēt h̄ facere. **C**ōtinua sic. dixit q; in
 cōgrua aptāt testimonia. p **Q**uasi nō le. ho. r̄ virgi-
 liocētonas. i. opuscula d̄ vsibus homeri et virgilij cōposita.
 Exceptiones qd̄ sunt de libris homeri r̄ virgilij: r̄ i du-
 os libellos redacti: i. qd̄ multi vsus
 p̄ter p̄dictoz auctoz intēctioē adap-
 tāt r̄p̄o. **E**xcerptoz autē libros ho-
 meri et virgilij trāscurretes vbiq; q̄
 iueniūt aliqd̄ qd̄ sue materie possent
 adaptare / p̄ucto siguerūt: vt q̄si cōpi-
 larēt p̄mpti⁹ iueniēt: r̄ ab h̄mōi p̄u-
 ctioē cētonas d̄ icūt sc̄pta cōpilata ex
 vsib⁹ h̄ncide collecta: r̄ s̄m nūez p̄ri-
 nuar. **C**eto ei⁹ vñ grecū idē ē qd̄ p̄u-
 go. vñ dicitur h̄ ceto onis: idē. s. qd̄ p̄uct⁹
 vel p̄ctatio. **I**si. j. **E**rymol. vbi agit
 d̄ metris ibi dicit: q; cētonas sūt q̄ de
 carminibus homeri et virgilij p̄ria
 opa more cētenario ex mult⁹ h̄ncide
 cōposita: vñ sartiūt corp⁹. vñ s̄m ip̄z
 cētonas dicitur a cētū. Et nota q; decli-
 nat h̄ virgilioceto: et hic homerocē-
 to. vñ homerocētonas accusatiū gre-
 cus ē: r̄ s̄m virgiliocētonas. **C**ōpo-
 suit autē homerocētonas d̄ r̄p̄o **E**udo-
 chia v̄p̄o: **T**heodosij minoris. **V**irgilio
 cētonas sc̄psit **P**roba v̄p̄o: **A**delpi
 i qd̄ posuit p̄ magna pte p̄tinetiā no-
 ui r̄ ve. te. Et credo q; op⁹ illud cōti-
 net septigētos r̄ q̄nq; vsus. **I**si. dicit d̄
 ea i. j. **E**ry. ca. xxxviii. q; d̄ fabrica mū-
 di r̄ euāgelij plenissime exp̄ssit. **D**ō
 exponam⁹ s̄m. **D**icit enī q; icōgrua
 aptant testimonia r̄ male intellecta.
Quasi nō legerim⁹ ho. rē. sicut
 r̄ ipsi qd̄ falsum est. q **A**c nō sic
 etiā **M**aronē rē. **I**ta s̄m **H**ie-
 ro. **C**ōstrue sic: **A**c. p. r. Et resume q̄
 si ita loq̄t: **Q**uasi nō lege. home-
 rocētonas r̄ virgiliocētonas: q̄si
 nō possim⁹ sic. s. sic ip̄i dicere. i. dicit
 do affirmare. **M**aronē. i. virgilij si
 ne r̄p̄o. i. nō itelligēdo d̄ r̄p̄o vel nō
 habito respectū ad r̄p̄m fuisse / xp̄ia-
 nū. i. auctes q̄s ip̄i assumūt scripsit /
 se de r̄p̄o. q. d. possem⁹ dicere si velle
 m⁹ q; virgilij librū scribēs itelligeret
 de christo: cū tñ i d̄itate nō h̄ diceret
 de ip̄o: s; h̄ dicere nolūm⁹ ne icōgrua
 testimonia vsurpem⁹: sic illi q̄ dicit enī
 intellexisse d̄ r̄p̄o. r **Q**uia sc̄psit
 rit: **I**ā redit rē. vt p̄ ordinē ostendat
 q; dicte auctes vsurpate sint: nec de
 christo loquant̄. **N**ota q; pollio dux
 germāici exercit⁹: capta salona ciuita-
 te dalmatie: eodē anno p̄sul roman⁹
 fieri p̄meruit. vñ **V**irgilij i **B**uccol.
 iiii. egloga. **Q**ui te pollio amat ve-
 niat q; te q; gaudet. s. venisse ad p̄su-
 larū. **E**odē anno habuit filiū quē sa-
 lona deuicta saloninū vocauit: q; na-
 t⁹ parētibus r̄fisse dicit. qd̄ erat malū
 omen: qm̄ in ip̄is p̄mordijs interijt.
Virgilij d̄o volēs omen illd̄ i bonū
 p̄uertere: dicit q; ip̄o regnāte erit iusticia i ēra. Et multipl̄r cō
 mēdat enī d. **I**ā. s. nato salonino. et. i. etiā **V**irgilio. i. iusticia re-
 dit. **I**usticia dicitur s̄m fabulal filia fuisse **A**stracēi gygāt. **V**irgilio
 q; icorrupta dicitur eē. **Q**uidius. j. metamor. **V**icta sedet pietas
 r̄ **V**irgilio cede madētes. **U**ltima celestū terras astrea reliquit.
 s **R**edeūt sa. regna. s. p̄ma etas q̄ fuit aurea. vñ **Q**ui-
 di⁹: **A**urea p̄ma lata ē etas. r **I**ā nō. p̄genies. s. **S**alo-
 nin⁹. celo demittit alto: q; natiōe celest⁹ reputabit. p̄ p̄-
 bitates suas. **O**ia illa inuenies i **B**uccol. in. iiii. egloga. **I**te
 alia auctas: **N**ate mee vires rē. nō ē dicta d̄ christo: imo
 sicut p̄t̄ in fine p̄mi eneidos vba sūt **V**eneris ad **C**upidinē
 filiū suū supplicat: vt assūpta forma **I**ulij **A**scanij nepot⁹ sui
 s; filij **E**neē quē diligebat **D**ido carthaginēsis regia inflā-
 maret eam

Virgiliocētona
Homerocētona

Cētonas

Eudochia

Proba

Pollio

Vir. i. buc. egloga. 4. t. Enei. i. Salonin⁹

Astrea vir⁹

Quidi⁹ .j. metamor.

Expositio epistole

Emaret ea ad amore Enee. Itē illa antea: a Talia per stabat rē. non de xpo s; de Anchyle d; in. ij. Eneidos. Cū enī Eneas patrē suū d troiano icēdio i humer? exportasset: r cū eo fugā inire voluisset: ille nullo mō cū eo voluit exula/ re: nec Troiā tā succensam deserere. Cū d; de eo ibidē: Ab/ negat absisa vitaz pducere Troia

Virgili' ij. encidos

In fine dicit Virgili' de eo: Talia pstabat memoras fixus/ q; manebat. Puerilia sūt hec r circulatorz ludo silia: docere qd ignozes: imo vt cū stomacho lo quar: nec hoc quidē scire quod nescias. Ca. VII

Circulato ri' ludus

Udelicet manifestissima est genesis: i q de creatu ra mūdi: de exordio generi hu mani: de diuisione terre: d cōfu sione linguarū: et gente vsq; ad

Circēsis lu dus

Udelicet manifestissima ē genesis. sicut dictū est supra. Hec est quita pars principalis istius eplē: in qua ostendit difficultas sacre scripture: r ideo non pōt in telligi sine doctore. Et diuidit in duas ptes: in quarū prima ostendit ista difficultas sacre scripture piculariter libros ali quos pstringēdo. Secūdo generaliter p libros singulos dis currēdo. Prima ps icipit: ibi: Liber i apocalypsi. Secū da hic: Udelicet manifestissima rē. Itē ista ps bz tres. In prima ostendit veteris testamenti difficultatē. In secūda ostendit affectū suū ad sacrā scripturā: et humiliter cōfiteatur ignoratiā suā: ibi: Lernis me rē. In tertia innuit noui te/ stamenti obscuritatē: ibi: Langā r nouū. Dis visis lre insistant. Pn' dixerat q ridiculosū est tibi docere qd igno/ ras/ et ignorare qd nescias. Udelz. i. videre lz q dixerim hic. q. d. vbi gfa: p m opinionē istoz: manifestissima. i. fa/ cillima est genesis: s; in veritate difficillima est. Et b' ostendit dicēs: In q. i. agit r scribit. De creatura mūdi: Gen. i. De exordio generis hūani: Gen. ij. De diuisione ter/ re: Gen. x. r. n. De pfulsiōe linguaz: Gen. xi. Et gente vsq; ad egyptū scribit hebreoz. a. xij. ca. vsq; ad. xlvij. Assignādo istaz priuz diuisionē ostendit Hieronym' pūctie genesis difficultatē r mysterioz innuit obscuritatē: vt exclu/ dat eoz stultā opinionē: r silt facit i alijs libz. Liber genesis hebraice d; breschith: grece γενησις: latie gñatio. Et p m Jsid. Ety. vi. sic appellat: eo q exordiu mūdi r gñatio seculi in eo cōtineat. f Datet erodus. p m eoz opinionē: sed difficillim' liber est p m pitate. r hoc pbat tēgēdo ipsi cōtinē

Stomach'

Stomachus grece os vo cat: eo q ostiū ventris sit: r ipm cibū excipiat atq; ad intesti/ na transmittat. Ita dicit Jsid. Ety. x. Et inde dicit sto/ machus a. um. i. iracundus: furibūdus: indignabūdus. Et stomachoz aris. irasci: furere: indignari. Ca. VII

Diuisio

Udelicet manifestissima ē genesis. sicut dictū est supra. Hec est quita pars principalis istius eplē: in qua ostendit difficultas sacre scripture: r ideo non pōt in telligi sine doctore. Et diuidit in duas ptes: in quarū prima ostendit ista difficultas sacre scripture piculariter libros ali quos pstringēdo. Secūdo generaliter p libros singulos dis currēdo. Prima ps icipit: ibi: Liber i apocalypsi. Secū da hic: Udelicet manifestissima rē. Itē ista ps bz tres. In prima ostendit veteris testamenti difficultatē. In secūda ostendit affectū suū ad sacrā scripturā: et humiliter cōfiteatur ignoratiā suā: ibi: Lernis me rē. In tertia innuit noui te/ stamenti obscuritatē: ibi: Langā r nouū. Dis visis lre insistant. Pn' dixerat q ridiculosū est tibi docere qd igno/ ras/ et ignorare qd nescias. Udelz. i. videre lz q dixerim hic. q. d. vbi gfa: p m opinionē istoz: manifestissima. i. fa/ cillima est genesis: s; in veritate difficillima est. Et b' ostendit dicēs: In q. i. agit r scribit. De creatura mūdi: Gen. i. De exordio generis hūani: Gen. ij. De diuisione ter/ re: Gen. x. r. n. De pfulsiōe linguaz: Gen. xi. Et gente vsq; ad egyptū scribit hebreoz. a. xij. ca. vsq; ad. xlvij. Assignādo istaz priuz diuisionē ostendit Hieronym' pūctie genesis difficultatē r mysterioz innuit obscuritatē: vt exclu/ dat eoz stultā opinionē: r silt facit i alijs libz. Liber genesis hebraice d; breschith: grece γενησις: latie gñatio. Et p m Jsid. Ety. vi. sic appellat: eo q exordiu mūdi r gñatio seculi in eo cōtineat. f Datet erodus. p m eoz opinionē: sed difficillim' liber est p m pitate. r hoc pbat tēgēdo ipsi cōtinē

genesis

tie difficultatē dicēs: s Cū decē plagis. f. ca. viij. r. r. Decalogus d; a decē r lo gos qd ē sermo: quasi decē pceptoz locutio: vel ipa decē pce pta. i Cū mysticis diuinisq; pcept. xi. xxiij. xxiij. ibi enī de iudicialib' agit: r multa mysteria tangunt. Iste liber hebraice dicit Elle smoth: grece exo/ dus: latine exodus eo q egressum ppli isrl' de egypto diserit. Et nota q sicut nos noiamus psalmos a pncipuz: ita hebrei a pncipuz iponunt noia libris. vnde Elle smoth sonat: hec noia: p m Remigiū scribit elle smoth: p m Jido rū helle smoth. Erodus cōponit ab ex r odus via. Itē odos laus vel cātus. Or aut quidā dicunt q p via scribit p omicron. i. o breuē. p cātu dō p ome/ ga. i. o longū: nō semp seruat in cōpo/ sitz. vnde Iuuenalis in pūmo. Si qñ theatro: maestas tādēq; redit ad pul/ pita votum. Erodium. i. cantilena. k In p mptu. i. in apto. l Est leuiticus liber. supple p m opinionē eoz: sicut dictū est. s. Cū d; tales Die ronym' notat ipius difficultatē cū di/ cit: m In q singula sacrificia: imo singule pene syllabe r vestes rē. de vestib' aaron principaliter agi tur Ero. xxvij. Per recapitulationē Leuitici. viij. Iste liber hebraice dicit vaijkra: grece leuiticus: quia de electi one r ministerio leuitarz agit: latine offerorius vel sacrificator: q; de sa/ crificijs et de his q offerebant ex lege tractat. Et nota q hebraice. vai/ so/ nat et ikra/ vocant: more hebreoz q a pncipuz denominant libros suos: tñ nos ponim' aut p r. Et dicim' vo cavit aut. n Numeri vero: non ne toti' arithmetice rē. Ita inue/ ni scriptū in antiquis. Tēgēdo libri cōtinentiā ipsius innuit difficultatem: Pōne toti' arithmetice. b dicit pē

Decalog

Erodus

Iuuenal in pūmo

Leuitico

Arithmet

Deuteromium

Deuteromios

Lex mo

numez in caplo. Prophecie Balaā. xxiij. et. xxiij. Qua dragitaduazū mātionū. xxij. Arithmetica ē disciplina numeroz: r d; ab ares. i. virtus: r rithmos qd ē numerus: quia tractat de virtute numeri. Vel dicit a rithmon quod ē numerus: q; tractat de virtute numeri: cuius auctor primus Pythagoras fuit. Hic herem' dicit desertū sicut dicit ma gister in historijs. Ille liber hebraice dicit vaidabber: quod apud nos sonat: Et locut' est: tñ nos nō habem'. et. Nomē grecū nō habem' in scripturis nostris: nā grece arithmos: di cit latine liber numeri vel numeroz. Vel dicit qñq; numeri pluraliter: sicut solet dici: hic legit' in numeris. Verito aut b' noie censet: q; quattuor hic principaliter numerant. f. de omni pplo viri apti ad arma ferenda: primogeniti leuite: q; etiā bis numerat. r mātionē p quas pfecti sūt. o Deu teronomiū dō rē. Iste liber hebraice dicit elle hadborim qd sonat: hec verba. Nā a pncipio dicit more hebreoz. p m Remigiū hadborim hebraice: deuteronomiū grece: scda le/ gislatio latine: Greci appellat deuteronomiūz scdam legē/ a δευτερον. i. secūduz: r ποιοσ: vel noma qd ē lex. vñ d; hoc deuteronomiū. i. secūda lex. Et ex b' qdā errātes dixerūt duas eē leges. Cū datā a deo/ q i libris pcedētib' pntēf. Aliā a moyse in hoc libro. Et dicūt q d illa lege dictū est. s. j. numeroz: Locutus est de' ad moysen. de illa dicit hic: Lo cutus est moyses ad oēm isrl. Ad b' sciendū q pentateuchus nō ē nisi vna lex q ab Aplo r alijs sepius vocat lex Moyfi q; lex dei. Hebreus vocat etiā hos qñq; libros: thozath. i. le gem: Nec ob aliud dicit iste liber, secunda lex: nisi q; p dicta in pcedentib' libris hic iterant quasi lex iterata. Iterantur aut hic tria r trib' d causis. Precepta r cerimonie / ad cōmē dationē memorie r ipsoz pfirmationē. Beneficia dei/ ad ro borandā in illis dei dilectionē. Flagella que murmurantes sustinerūt/ ad incutiendū timorē. p Et euāgelice legē pfiguratio. Sicut enī moyses veterē legē q dicit lex timo ris iterauit: explanauit r cōsumauit: addēs pceptū amoris: sic saluator noster eandē legem iterauit: mysterie reserauit: r cōpletiozem fecit in lege euāgelica: q est tota amoris: r in hoc moyses

A hoc Moyses typum gerit xpi. Secunda lex figura fuit euangelij. Lex continebat figuras quarum in euangelio manifestat veritas. vñ Job. i. b. Lex p moysen data est: gra r veritas p iesu xpm facta est. a **M**one sic ea hz q priora sut. i. in pcedentib li/bris dicta. b **U**t rame noua sint omnia. i. appareat.

fuisse Job vt dictu est. q **V**eniã ad iesum naue. i. ad li/brũ Iosue: q fuit filius naue: vnde dicit bennun. i. fili naue: vel nun/qd idẽ est. Cognominat aut sic ad differentia Iesu si/lij syrach pronepotis Iesu magni sacerdotis: qui scripsit Ec/clesiasticũ. Itẽ iesus naue trinominus fuit. dicebat em iesus iosue r osee. r **T**ypum domi/ni rẽ. pfert. i. ptendit. s **T**ran/sit iordanẽ. iij. ca. r **H**ostiu re/gna subuertit. a. viij. ca. vsq ad xij. v **D**iuidit terrã victori/ppo. a. xij. vsq ad. xxiij. r **E**t p singulas vrbes rẽ. descript: q. d. spũaliter de militanti r triumphã ti ecclia exponunt. y **I**n iudiciũ

a **P**figuratio: nõne sic ea hz q prio/ra sut vt tñ noua sint oia: De ve/terib hucusq moyses: hucusq e $\pi\epsilon\pi\lambda\tau\epsilon\upsilon\chi\omicron\mu$ /põtateuchus: qb/ f qngs vbis loq se velle apls i ecclia s gliaf. Job exẽplar patietie: q nõ mysteria suo sermone cõplectit: b **P**rosa icipit: vsu labif: pedestri/sermone finit: oẽsq leges diale/ctice: ppositione: assũptioe: cõfir/matione: cõclusionẽ determinat. m **S**ingula i eo vba plena sut sensi b. Et vt d ceterũ silẽa: resurrectio nẽ corporũ sic pphetat: vt null/ d ea vel manifesti/ vl cauti/ scripse rit. Scio inqt q redẽptor me/ viuat: r in nouissimo de terra surre/cturus sim: r rursum circũdabor pelle mea: r in carne mea videbo deũ: quẽ visur/ sũ ego ipse: r oculi p mei specturi sunt/ r nõ ali. Re/posita ẽ hec spes mea i sinu meo. **V**eniã ad iesum naue/typũ dñi: q nõ solũ i gest: veruẽtia r i noie. pfert **T**ransit iordanem hostiu re/gna subuertit: diuidit frã victori/ppo: r p singlas vrbes: viculos: r mõtes: flumina: torrẽtes atq psi/na ecclie: celestisq hierkz spirita/lia regna describit. **I**n iudiciũ li/ bro: qd pncipes ppli/ tot figure sut **R**uth moabit: esaiẽ explet vati/ciniũ dicentis: **E**mitte agnũ dñe dominatorẽ terre: de petra deser/ti ad mõtẽ filie sion. **S**amuel in heli mortuo: et in occasione saul: veterẽ legem abolitam: porro in sadoch atq dauid noui sacerdo/tij nouiq imperij sacrameta te/stat. **M**alachum id ẽ tertius r q r tus regum liber: a salomone vsq ad iechoniam: r ab hieroboã filio nabath vsq ad osee: qui ductus

iosue r osee. r **T**ypum domi/ni rẽ. pfert. i. ptendit. s **T**ran/sit iordanẽ. iij. ca. r **H**ostiu re/gna subuertit. a. viij. ca. vsq ad xij. v **D**iuidit terrã victori/ppo. a. xij. vsq ad. xxiij. r **E**t p singulas vrbes rẽ. descript: q. d. spũaliter de militanti r triumphã ti ecclia exponunt. y **I**n iudiciũ libro rẽ. tot figure. **I**n figurarũ multiplicatione ostendit difficultas spũalis intelligẽtie. **I**ste liber d: **S**ophim hebraice: qd iterptat speculã eos: vel speculatoz eozũ: qz vsq ad heli sacerdotẽ describit iudices q su/erunt ppli speculatores: r id appella bat liber iudiciũ tãq a materia. **U**det tñ qbusdã auctorib/ sic notatus: vt chronice scribende quisq iudicũ suũ tempus in actis redegerit: qd au tem i vnũ cõpegerit dubiũ est: **Q**ui/ dam dicunt q samuel: alij q esdras. **V**erisimilius videt q ezechias qui parabolas salomõis et librũ **R**egũ. in vnũ collegit: ita scribit i historijs. **3** **R**uth moabit. i. d moabit di regione exitei. a **E**saiẽ explet vaticiniũ. i. pphetia. b **D**icen/tis. xvi. c. c **E**mitte agnũ rẽ. Blo. **R**uth moabit nupit Booz: ex quo **O**beth genuit: ex q **J**esse pa/ter **D**avid. de cui/ semine virgo ma/ria pcessit: q xpm cõcepit et peperit: dicit ergo: d **D**e petra deserti: id est de **R**uth gentiũ. **B**etes em la/pides p deo colebant: et ideo a deo deserti erãt. e **A**d montem si/lie sion. i. hierusalẽ. **U**el potius ad ecclesiã que est in cõtẽplatione tanq speculationis filia. f **S**amuel i **L**iber Sa/muelis **R**uth regũ apud nos distinguit in quattuor volumina: sm hebreos in duobus libris cõsistit: quozũ pri/mus dicit **S**amuel a nomine aucto/ris: ita scribit in historijs. **A**lij dicit q primã partem scripsit **S**amuel: se/ quẽtia vero ei/ vsq ad calcẽ scripsit dauid. **S**ecundus liber dicit **D**a/ lachim: id ẽ **R**egũ a materia: que q/ dã vocant malachot qd sonat regno/rum: sed vitiose. agit enim d vno re/gno iudeoz tãtũ: r de regibus eius: sed in duo diuisum fuit. **S**cript/ au tem ẽ chronice liber iste sub singulis regibus: qui compactus est in vnũ a hieremia: qd ex inde patet: q ideo est finis huius libri et hieremie: ita scribitur in historijs. dicit itaq: **S**a/muel id est primus liber regũ apud hebreos: qui primus et secundus di/cit apud nos. s **I**n heli mor/tuo. i. **R**egũ. iij. d. b **E**t in oc/cisione saul. i. **R**egũ. xxi. b. i **L**egem abolitã. i. de/ letã. **I**n morte heli sacerdotis et saul regis translatio regni r sacerdotij pfigurãt. ideo sequit: k **P**orro in sadoch at q dauid rẽ. **I**n sadoch. ij. **R**eg. viij. d. **I**n dauid. ij. **R**eg. ij. a. l **M**alachum id est terti/ rẽ. a salomone vsq ad iechoniam rẽ. **A** salomone. iij. **R**eg. iij. vsq ad iechoniam. iij. **R**eg. xxiij. **T**ane ne decipiaris in nomine: quia alio nomine dicebat **E**liachim filius iosie. **I**nter istos duos describit regnum iuda. m **E**t a hieroboã. iij. **R**eg. xij. vsq ad osee. iij. **R**egum. xvij. **I**nter istos duos describitur regnum israel.

Judicũ li/ber

Liber Sa/muelis

Regũ liber

c Regnũ iuda

Põtateuchus

Prosa

Uersus

Sermo

Dorati in arte

Tullii. i. retho.

Bimilis.

Ani cõpo

it librum

Job

Jobab

Jobab

Jobab

Jobab

Jobab

Jobab

Jobab

Jobab

Jobab

Expositio epistole

a **R**egnū iū. Per regnū iuda designat paucitas fidelitū
p regnū iur/militudo hereticorū. **b** **D**uodecim pphe. s.
minores. **c** **I**n vni^o volumi. angu. rē. **I**n plogo sup
Osee dicit epistulus. vbi ait: **H**oc tū vos o **P**aula r **E**usto/
chiū amonitas scire volo vñū librū eē duodecim ppbarū. s. q̄

Samaria

Reg. xij. g. **e** **S**amaria: ciui-
tas ē metropolis decē tribuum a q̄
ois regio in circūitu nomē accepit:
quā **S**ennacherib rex assyrioz con-
struxit: vocauitq̄ samariā. i. custo-
diā: q̄ qñ isrl' transtulit **S**edos/
ribi custodes p̄stituit: ita dicit **I**sid-
rus **E**ty. xv. **I**tem **H**ierony. super
vij. **O**see **N**ō i vrbe **S**amaria po-
siti erant vituli: sed in dan r bethel.
Per samariāz ḡ oēs vrbes decem
tribuum signant. **f** **I**oseph. nō
recolo me legisse in **O**see: forte vi-
tio scriptoris ponit h̄: vel intelligit i
filio suo ephraim: qd̄ videt habe-
ri ex glosa **H**ierony. **O**see. j. vbi di-
cit **I**erāel ē metropolis in regno:
samariē iuxta quā sunt capi latissi-
mi: r vallis vasta plus q̄ decē mili-
b^o passuū. iij. **R**eg. xvij. d. **I**n hac
cōmissio prelio ab assyriis: celus est
Ierāel israel. i. decem tribus q̄ dicte sunt
ephraim: ppter hieroboaz d̄ ephra-
im genituz: qui primus fecit scisma
in pplo. **D**icunt et ioseph: quia io-
seph erat pat̄ ephraim. **g** **I**ez-
rael interpretat semē dei: q̄ christus
est in q̄ vere implet qd̄ p sanguinē
Naboth ierāelitis p̄figurāt.

Ierāel

h **E**t vxorē fornicariāz. **O**see
i. a. **i** **E**t adulterāz: maritū ex-
pectantem. **O**see. iij. vbi dicit glo.

Herucha

Sicut p fornicariā decē trib^o: ita p hāc adulterā iudeā
spūaliter intelligim^o rē. **I**n summa tene qd̄ dicit **I**sid-
rus. **E**ty. vij. **O**see saluator aut saluās: dū enī irā dei ad pplm isrl' ob-
crimē idolatrie pphetasset: domui iude salutē p̄nūciavit. p/
pter qd̄ **E**zechias rex iuda sublat^o idolis: q̄ p̄cedentes reges
cōsecrauerāt: tēplū dñi purgasse aut purificasse monstrāt.

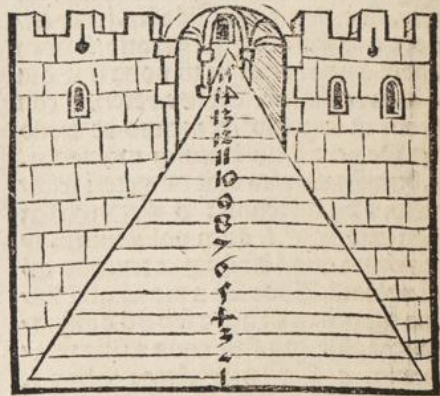
Heruchus

Item dicit **H**iero. i. plogo sup **I**ohel: q̄ incipit: **S**ctūs iohel
rē. q̄ i hūc p̄phetā. i. fm hūc p̄phetā omē qd̄ d̄ p̄ncipaliter
ad tribū iudā r ad hierl'm p̄tinere credēdū ē: r nullā oīno is-
raelis. i. decē tribuum in h̄ fieri mētionē. **A**liq̄ tñ glosant h̄ qd̄
dicit: nullā: supple ad corrigēdū: qm̄ de eis facit mētionē: re-
ducēdo mala ip̄oz in exēplū: vt caueāt due trib^o. d̄ h̄ nolo cō-
tēdere: s̄ credo **H**iero. q̄ dicit nullā oīno rē. **l** **H**erucha
vocat vermis q̄ i caulib^o iuenit. **m** **H**eruchus vocat fer^o
locuste añq̄ habeat alas: deinde cū incipit parū volare d̄: at
telab^o: cū dō pleniter volat d̄: locusta. **n** **R**ubigo. ē qñ
tenere fruges noxio roze pcutiūt: et vertūt tā culmi q̄ spice i
ruborē minij coloris vel sinopidis fm glo. p heruchā assyriū
r chaldei signant: p locustā perse et medij: p bruchū macedo-
nes r oēs successores alexādrī: p rubiginē romani. fm **H**reg.
p heruchā nota libidinē: p locustā inanē glām: p bruchū vē-
tris iglumiē: p rubiginē irā. **S**cdm **H**iero. **M**ozalit p hec
q̄tuor signāt q̄tuor animi passiones: q̄ si vltra modū domi-
nāt: auferūt salutē aīe. **A**risticia d̄ p̄nti aduersitate. **B**audiū
de p̄nti p̄speritate. **T**imor d̄ futuro malo. **S**pes d̄ futuro bo-
no. **o** **E**ffusum iri. i. effūdēdū eē: **I**ohel. ij. g. **P**ost hec
effūdā sp̄m meū sup oēm carnē rē. **S**up cētūuigiti. **A**ct.
j. c. **F**rat aut turba hoīm sere cētūuigiti. **I**te **A**ct. ij. a. d̄: d̄
effusione sp̄s sancti sup eos: q̄. s. repleuit totā domū vbi erāt

Rubigo

Mozalit

sedētes. **p** **Q**ui cētūuigiti. **A**d euidētiā istī lfe depin-
ge trigonū eqlaterū: i cui^o p̄ma linea pone vnū: i scda duo: i
tertia tria. **E**t ita paulatim r p icremēta multiplicādo p̄cede
vsq̄ ad decimā q̄ntā lineā: i q̄ pone q̄ndecim: r postea totā sū-
mā nūera: r iuenies cētūuigiti: r i qlibet latere trigoni iue-
nies quindecim: ppter hoc em̄ d̄: equi
laterus sicut patet in subscripta figura.

et h̄ est qd̄ dicit: **Q**ui cētūuigiti sur-
gentes paulatim. i. de linea in lineam.
q **E**t p icremēta. i. p additiones
vni^o in qlibet linea. **r** **E**fficiūt nu-
merū q̄ndecim graduū. i. q̄ndecim
psalmoz gradualū. **s** **Q**ui i psal-
terio cōtinēt **H**ystice ad lram in tē-
plo salomōis in hierl'm erant q̄ndecim
gradus p q̄s ascēdebat ad tēplū: et qñ
cātoroz solēniter p̄cedebāt: incipiebant
ab inferiori: et ascēdebat p̄ccionaliter
vsq̄ ad sūmū: r stando in singulis cāta
bāt vnū de illis psalmis gradualibus. **p** **S**almi gra-
duales

Quindecim
gradus

psalmi gra-
duales

t **L**etatus sum rē. **Q**uartus est cōtinua-
tio supplicatiōis p liberatione que subiūgit quarto ps̄. **A**d
te leuau. **Q**uint^o est gratiarū actio p liberationē: ibi: **N**isi qz
dñs. **S**cds quinari^o incipit: ibi: **Q**ui confidūt. et p̄tinet
ad p̄ficientes. etenī ad p̄ficiendū in bono. **P**rimus gradus
est cōfidentia christiani: q̄ tangit ibi: **Q**ui cōfidūt. **S**cdus
gradus est cōsolatio seminantis misericordie opa: ibi: **I**n cō-
uertēdo. **T**ertius gradus est oīm bonozū deo attributio: ibi:
Nisi dñs. **Q**uart^o est beatitudo timoris: ibi: **B**eati oēs rē.
Quint^o est firmitas patientie: ibi: **S**epe expugnauerūt me.
Tert^o quinari^o incipit: ibi: **D**e pfundis. **I**n quo nota-
tur cōsumatio in bono: r ideo p̄tinet ad p̄fectos. **P**rim^o gra-
dus est cōfidentia supplicatiōis: ibi: **D**e pfundis. **S**cds hū-
milis cōfidentis: ibi: **D**omine nō est exaltatū. **T**ertius est
desideriū edificatiōis dom^o dei: ibi: **D**emēto dñe. **Q**uart^o
est charitas primi: ibi: **E**cce q̄ bonū. **Q**uint^o ē charitas dei:
ibi: **E**cce nūc bñdicite. **E**t sic ad decimū q̄ntū graduū ascen-
dit. scz ad charitatē dei q̄ ponit in vltimo gradu: q̄ charitatē
implet: q̄ q̄ndecim affect^o habet. i. **C**oz. xij. b. **C**haritas pati-
ens est rē. **U**nde hec figura dalmatica habet altrinsecus q̄n-
decim ordines simbrarū. **I**te ad quindecimū graduū ascendit
qui mandata veteris ac noui testamenti custodit: iuxta illud
Ec̄s. xi. a. **D**a ptes septem necnō r octo. **T**alis ascēdit p q̄n-
decim gradus qui erāt in tēplo **H**ich. v. b. **S**uscitabit dñs
super eū septem pastozes r octo primates. **I**tem qui per vir-
tutes ad quindecim gradus ascendit: vt dicit sup illos psal-
mos: habebit spiritū sanctuz qui in centūuiginti discipulos
missus est: et hoc est quod dicit **H**iero. **Q**ui mystice continē-
tur. **E**t hoc ipsum representat ecclesia tempore quadragesū
mali recitando eos in matutino.

Amos pastor

Expositio epistole

Ea vastatione annunciat filie latronis. i. hierlm si/ lie diabolit: ad pdadu semp accincti: vn vocat latrois filia no sua. v. ca. b **E**t obsidione ponit d ea: eo q pcusserit maxilla iudicis isrl. v. ca. vbi dicit glo. Cotumelia fuit trinita tis qn sanctib⁹ iudeis romani pcusserut caput iudicis isrl: di

Naum

Naum inter ptatur cosolator. Dicit aut psolator or bis: qz decē tribub⁹ ia captiuitatis r du abus iam ab assyrio grauitur afflictis: destructionem ipsoz assyriozū p chal deos futuram nūciauit. d **I**ncre pat ciuitatē rē. f. niniuen. iij. ca. **E**c ciuitas sanguinū rē. e **E**cce sup montes rē. Glosa legat. ij. Paral. xxxij. qz sennacherib obsidēte hierlm p/ mo mense non potuit pascha fieri: sed cefo exercitū: et nūciata morte Senna cherib: secūdo mēse pascha celebratum est. **I**nde ait: o iuda ne sis sollicitus: occiso hoste tuo in tēplo dei sui: ecce ve nit tibi nūcius trāscurre s mōtes r col les: r quasi de spelūca vel specula/ an nūciās tibi p mortē sennacherib libe ratā vrbē. **C**elebra iuda festiuitates tu as rē. **C**etera plana sūt. **S**cđm **I**sid. dicit cosolator vrbis: vt ait in vij. ery. **N**aum germē siue cosolator: increpat enī ciuitatē sanguinū: r post euerfionē illi⁹ cosolat sion dices: **E**cce sup mōtes rē. f **A**bacuk luctator for. rē. **Q**uare dicat luctator fortis ptz p ver/ ba Hierony. qui dicit super **A**bacuk interpretat amplexans: qui vel ex eo q amabilis fuerit dñi vocat amplexa/ tio: vel qz in certamē cū deo ingredit: amplexatis. i. luctatis fortit vocabulū. rē. g **S**tat sup custodiam suā. **H**oc sumit de **A**bacuk. ij. vbi scribit: **S**up custodiā meā stabo. glosa. i. om/ ni diligētia custodiā cor meū. h **E**t figit gradū sup munitionē. i. stabi litat animū sup xpm. **T**otū sumit d. ij. ca. **Q**ue aut sequit: sumunt de. iij. ca. i **O**peruit celos glia ei⁹ r lau dis ei⁹ plena ē terra. **G**losa. i. aduē tiū xpi repleta sunt oīa gloria vñ **L**uc. ij. b. **G**loria in altissimis deo: et i terra par hoibus bonevoluntat. et **C**ol. i. c **P**acificās p sāguinē rē. q i celo et q i terra. k **S**plēdor ei⁹ vt lux erit. qz qsi sol iust radiat. **C**ornua. i. tro phea crucis. **I**n manib⁹ ei⁹. **D**el ma nus ei⁹ fixe i cornib⁹ crucis: vt fiat hip

Abacuk

Aggei. 2.

hippallage

Sophoni/ as

Porta pi/ scium

Dystice

allage: id est cōuersio casuū r cōstruōdis. l **I**bi absco dita ē forti. ei⁹. **E**rinaniuit em sevsqz ad mortē. **P**hil. ij. a. m **S**ophonias specula rē. **S**ophonias fm Hierony mū interpretat specula vel arcanū dñi: r vtrūqz pphete conue nit. **D**icit ei **E**cce. iij. d. **F**ili hois speculatore dedi te domui isrl: r audies d ore meo verbū: r annūciabis eis ex me. **p**ph etat aut de euerfioe hierlm: r d captiuitate iude r beniamin p **N**abuchodonosor: q captiuitas interfecto iosia rege visa est in respite. n **A**udit clamorē rē. **Q**ue sequit supra sūt de. i. ca. **S**ophonie. **P**orta aut piscium appellat: q ducit rē diospolim r ioppen: r vicinior est mari. o **A**scda. signi ficat portā scdi muri in eodē climate. p **A**collib⁹. i. de monte sion r excelstore pte vrbis q ab hostibus occupata fa/ cillor descensus erit ad pna. **G**allē aut syloe cōparat pile. i. vasi in quo tundūt frumēta: qz de porta pisciū: r de scda r de collibus priuens exercitus: contundet inferiora loca. q **C**hanaan: vocat populū iudeoz. vñ **D**añ. xij. c. **S**e men chanaan et non iuda. r **D**ispersi sunt vniuersi qui inuoluti erāt argento. quia peribunt: quia tātas ha bēt diuitias vt eis putant se indutos et septos. **D**ystice/ p portam piscium designat curiositas humana. p secundā: car

nis concupiscentia. per colles: superbia. per pilam: hierusa/ lem: que erat euerenda propter omnia ista. s **A**ggeus festiuus et letus: **A**d euentiam istorum notat: q sicut scribitur in. ij. Paral. vlti. **N**abuchodonosor rex chaldeo/ rum ppter piurium sedechie regis iude qui ab ipso recesserat: ipm sedechiā cū populo suo in ba byloniā duxit captiuū: incenso tēplo r destructa hierusalē. **D**ortuo autē nabuchodonosor: et **B**althasar filio eius interfecto: sicut scribit **D**añ. v. g **D**ari⁹ medus successit in regnū chal deoz: q mortuo successit **C**yrus rex psarū: qui in primo anno regni sui re/ misit in hierusalem circiter quinquagin/ ta milia iudeozū: quibus pfect coro/ babel et iesum filiū **J**osedech: et pce/ pit vt edificarent tēplū dñi. **I**lli autez extructo altari fundamēta templi iece rūt. j. **E**sdre. iij. a. **S**ed iterea mortuo **C**yro artaxerxes qui dicitur est **C**am/ byses illi succedens: mandauit gētib⁹ q erant in hierlm ne tēplū reedifica ri pmitterent. j. **E**sdre. iij. r. v. reman sit itaqz opus impfectū vsqz ad annuū scđm **D**ariū filij histaspis. **H**oc anno **A**ggeus r zacharias pphete: non ti/ mentes regis edictū: nec inimicitias circūadiacentiū populozū: hortati sūt corobabel et populū suū qui cuz eo erat: vt edificarēt tēplū: qz iam tēpus erat: q **H**ieremias pphetauerat tēplū esse reedificandū: scz post septuaginta ānos captiuitat: **H**iere. xxij. c. **P**ro pheta aut **A**ggeus populi reuerfio nē: templi reedificationē: ciuitatis re/ nouationē: obieruantia sacerdotale: r exteriorū regnozū subuersionē: et p pter ista dicit festiu⁹ r let⁹ iuxta nois interpretationem. t **Q**ui semina/ uit in lachrymis vt i gaudio me teret. sumptum est de ps. cxv. a. **D**e structū templū edificat. j. ca. v **D**e umqz patrē inducit loquētē. ca. ij. b. vbi ait: r **A**d huc vñ mo/ dicūqz rē. **I**nterlinear: tēpore pas/ sionis sol obscurat⁹ est. **I**tē glosa mar ginalis: **Q**ū dedi primū testamētū in syna: moui celū r terrā et mare rubrū r desertū: vt vobiscū ponerē testamē/ tum. **H**unc aut polliceoz q abhuc se/ mel mouebo celū r terrā: vt illis com/ motis moueant oēs gentes: scz cōtra rie potestates splendorē dñi sustinere nō valētes. y **E**t veniet deside ratur cūctis gentibus. i. saluator. z **Z**acharias memor dñi sui. **S**icut ait Hierony. **A**ggeus et Za/

Aggeus **T**empli re/ stauratio

a christi vastatione annunciat filie latronis: r obsidione ponit d ea: qz maxilla pcusserit iudicis isrl. s **N**aum psolator orbis: increpat ciuitatem sanguinū: r post euer sionē illius loquitur: **E**cce sup montes pedes euāgelicantis et f annūciantis pacē. **A**bacuk lu s ctator fortis et rigidus: stat sup b custodiam suam r figit graduz super munitionē: vt christum in t cruce cōtēpletur: r dicat: **O**pe ruit celos gloria eius: et laudis k eius plena ē terra: **S**plēdor ei⁹ vt lux erit: cornua in manib⁹ ei⁹: i ibi abscondita est fortitudo ei⁹. m **S**ophonias speculator et arca n norū dñi conditor: audit clamo rem a porta piscium et heulatu p a secunda: r contritionem a col libus: **I**ndicit quoqz hululatu habitatoribus pile: qz conticuit q omnis populus chanaan: disy/ si sūt vniuersi qui inuoluti erāt argēto. **A**ggeus festiuus et let⁹: s qui seminauit i lachrymis vt in t gaudio meteret: destructum tē plum edificat: deumqz patrē in v ducit loquētē: **A**d huc vñ mo r dicūqz: et ego commouebo celū et terrā et mare r aridā: r moue/ bo omnes gentes: r veniet desi/ deratus cūctis gentib⁹ **Z**acha rias memor dñi sui: multiplex a in prophetia: iesuz vestibus for b

charias i scdo anno **D**ariū reg⁹ medoz pphetauerūt. **A**gge⁹ aut zacharie pponit: quia duobus mensibus pcessit: sicut pa tet in textu vtriusqz. **A**ggeus enī incipit prophetare in sexto mense: **Z**acharias autem in octauo. **A**d autem **Z**acharias dicit memor domini/ exponit **I**sid. dicens in vij. **E**tymol. **Z**acharias interpretat memoria domini **S**eptuagesimo enī anno desolationis templi completo: **Z**acharia predicatē me moratus est dominus populi sui: iubenteqz domino reuer/ sus est populus et reedificata est vrbis et templum. **I**tem. j. **E**sdre. v. legitur qualiter pphetauerunt **A**ggeus et **Z**acha rias adiuvantes populū ad reedificandū templum. a **M**ultiplex in ppheta. quia ppheta de reditu po/ puli: et reedificatione tēpli: sicut patet in primo r secūdo. ca. r de mult⁹ alijs. b **I**esu vestib⁹ sordidis. ppter squa lozem captiuitatis: et sicut legitur de iesu filio iosedech: vel legis de iesu christo carne simili peccatrici induto: **P**hil. ij. a **I**n similitudinem hominum factus est: r habitū inuentus vt homo. **R**o. vij. a. **D**eus filium suū mittens in similitudinez carnis peccati rē. **I**sta vestis sordida apparuit in passione: si cut ipse testatur: **E**sa. liij. a. **A**sperfus ē sanguis eoz sup ves timenta mea: r omnia indumenta mea inquinauit. **E**t lapidem

Zacharia

Et lapide oculorum septem. i. iesum qui dicit lapis de more abscisus: Dan. ij. g. Pro robore quo omnia coterit: Item Matth. xxi. d. dicit lapis coterens inimicos. Item dicit lapis angularis coniungens duos parietes in unum: Eph. ij. d. Super quem lapide septem vel octo sunt oculi: id quibus dicit Esa. vi. a. Requiescet super eum spiritus domini: spiritus sapientie et intellectus: spiritus consilii et fortitudinis: spiritus scientie et pietatis: et replebit eum spiritus timoris domini. b. Candelabrum ecclesia aurea propter spiritalem intelligentiam scripturarum. Lampas christus. Esa. lxxij. a. Saluator eius ut lapis accendatur. qui in ecclesia fulget. Septem lucerne et septem infusoria earum: gratie spiritus sancti per quas oleum misericordie dei suscipit ecclesia. Due oliue moyses et helias. i. lex et prophete qui de christi passione predicabant. Vel oliue euangelium quod a dextris: et lex que a sinistris.

Equi rufi et nigri. Ut post eqs etc. Iuxta glo. Per equos rufos designat babylonij crudelitatem irribiles. per nigros: quia sic ordinat textus designat per se morte iudeorum tristici nuncio preterentes. per albos: macedones sub quorum rege antiocho machabeorum victoria legitur. per varios romanorum reges: quorum alij fuerunt clementes in iudeos: ut Cesar. alij persecutores: ut Tiberianus. Quidam dicunt quattuor quadrigas: quattuor euangelia: equos apostolos: quos alij rufi martyrio: alij obscuro et nigri: profunditate et cognitione mysterij: alij albi: gratia virginali: alij varij et fortes: gratia curationum et diuersarum virtutum habentes. d. Et dissipatas quadrigas ex ephraim. Nostra littera est: disperda quadrigam ex ephraim: quod exponit Hieronimus in originali dicens: Non erunt plura omnia christi aduentu et natiuitate pacat. Porro secundum altiore intelligentiam ephraim ad heresum multitudinem refertur: quod inter preta carophoria. i. veritas et frugum abundantia. ps. lxxvij. b. Filij ephraim intendentes et mittentes ar. co. l. in. d. b. Et alibi: Hi in curribus et hi in equis: sed equus eorum disperdit de hierusalem: de quo ps. xxxij. d. Fallax equus ad salutem.

Asina subiugalis. Pauperem regem etc. Hanc prophetiam euangeliste dicunt esse completam quando dominus ingressus est hierusalem sedens super asinum et pullum asine. Matth. xxi. a. Luc. xix. e. Joh. xij. b. De ista asina dicit in historiis quod communis erat pauperibus quod propria iumenta non habebat. Quis alius in ea operatus fuerat pabulum dabat ei: et pullo qui pariter ad opera communia nutrebat. et ob eius ita commune obsequium: quidam eam dicitam putant subiuigale: quasi omni iugo et dominio exposita: sed grecum nomen est: asina enim latine: grece subiugalis dicitur. f. Malachias aperte etc. totum istud scribit in. i. ca. Iisd. in. viij. ety. dicit quod malachias interpretatur angelus domini: id est nuncius: Quis quid enim loquebatur: quasi a domino essent mandata ita credebantur: et inde eius nomen septuaginta interpretes transferunt dicentes: Assumptio verbi domini super israel in manu angeli eius. g. Non est mihi voluntas in vobis. qui immundi offeritis. h. Et munus non suscipiam. sanguine hircorum aut tauroz: sicut thimiam orationum. i. Ab ortu enim solis etc. Non in vna iudea vel hierusalem. unde Joh. xvij. a. dicit saluator: Pater manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi. k. Et offeret. in cerimonijs christianorum. l. Oblatio munda. per hoc increpat sacerdotes iudeorum: qui offerunt non idonea ad imolandum: ut sciant carnalibus victimis / spirituales victimas succurras. m. Esaias hieremia. Hieronymus exponit seipsum dicens in prologo super Esaiam. Ita enim vniuersa christi ecclesie mysteria ad liquidum persecutus est: ut non putes eum de futuro vaticinari: sed de preteritis historiis texere. Tercio. is textus terere. textu textu. dicit telam facere: cooperire: ordinare: construere. unde hic textus. tus. tui. liber continens tractatum sine litte-

re expositione. n. Sedes vero virga nucea. Nota quod i. Hieremie nostra littera est: virgam vigilantem ego video. Et hanc habent aquila / symmachus / et hieronymus. Septuaginta autem dicunt: baculum nuceum. Theodotion vero virgam amygdalinam. Et omnia ista cooperunt christo qui dicit virga in correctione malorum: Numeri. xxiij. c. Resurget virga de israel et perciet duces multorum. Baculus dicitur in sustentatione bonorum actiuorum. ps. xxij. b. Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga dicitur in custoditione contemplatiuorum. ps. cx. a. Ecce non dormitabit nec dormiet. Amygdalus dicitur in sanatione spiritualium infirmitatum. ps. cvj. b. Visit verbum suum et sanauit eos. Virga quod percussit: dicitur in refectione perfectorum. Matth. xj. d. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis: et ego reficiam vos. o. Et ollam succisam. Per ollam succisam intelligitur rex babilonie qui bene dicitur olla succensa propter ambitionem: sicut patet in principio Iudith vel quod ex toto iudeos in nihilum decorit. unde Hieronimus. l. c. Primum comedit eum rex assur: sed iste nouissimus nabuchodonosor exossauit eum. Aquilo dicitur quod si aquas ligans: veteris gelidus et sic cius: per quem signatur diabolus: a cuius facie olla succeditur: cum puerse suggestiones insufflat. Esaias. liij. d. Ego creatus sum fabri sufflans in igne prunas etc. p. Et pardum expolia. etc. Hieronimus. xij. d. e nostra littera. Simulare potest ethiops pelle sua aut pardus varietates suas: et vos poteritis bene facere cum didiceritis malum. quod dicitur ab ethiops non potest separari nigredo: nec colorum varietas a pardo: ita vos estis inseparabiliter obstinati in malo. unde Sap. xij. b. Nequa est natio eorum et naturalis malicia ipsorum. studio: non natura. Pardus bestia est velocissima et preceps ad sanguinem: et est variorum colorum: per quod notatur in iudeis diuersitas vitiorum. q. Et quadruplex. In threnis quadruplici plagitur per alphabeto propter destructionem hierusalem quam futuram predicauit: presentem vidit: preteritam deplorauit. Singuli autem versus lamentationum secundum ordinem hebraicarum litterarum in idiomate sumunt initium. Verbi gratia: primum versus incipit ab aleph: secundus a beth: et sic de alijs versus ad finem alphabeti. Et postea repetitur alphabetum: et quater in principijs versus ordinatur. In tertia autem repetitione singula elementa tripliciter repetuntur. Necto tis. nexi. vel nexui. nectere plura signatur: que habent per hanc versum: Necto dat inseparabile: coniungere: siue ligare. Ante totum veniens in xi totum mutat et in rum. Datque rui pecto pariter et sic quoque necto. r. Diuersis metris. unde Hieronimus. in quadam epistola ad marcellam. quod incipit: Audistertius etc. sic ait: Habes in lamentationibus Hieremie quattuor alphabeta: ex quibus duo prima quasi sapphico metro scripta sunt: quod tres versiculos qui sibi nexi sunt: et ab vna tantum littera incipiunt: quod heroicum coma concludit. Tertium alphabetum trimetrum scriptum est trinitis litteris: sed eisdem trinitis versus incipiunt. Quartum alphabetum simile est primo et secundum: ita dicit Isido. in vi. etymo. sed aliquantulum lucidius dicitur: quod duo prima alphabeta: quasi sapphico metro scripta sunt: quod tres versiculi qui sibi inuicem nexi sunt: ab vna tantum littera incipiunt: quos heroicum coma concludit. Intellige sic: Sapphicus metrum dicitur cuius inuicem Sappho fuit: quale est illud: Ut que ant laxis resonare fibris: ecce vnus versus. Mira gestorum famuli tuorum: ecce secundus. Solue polluti labij reatum: ecce tertius versus. Et post tres versus sequitur coma heroicum. i. clausula versus heroicus: siue versus erametris: quo heroicum. i. viorum fortium facta describuntur: cum dicitur: Sancte iohannes. Iste hymnus dicitur metrum sapphicum: pentametrum dactylicum. Sapphicum: quia Sappho puella huiusmodi metrum inuenit. Pentametrum: quia quilibet versus metricus quinque habet pedes: c. iij. primo trocheum

Aquilo

Pardus

Threni

Necto

Versus

Lamentationes Hieremie

Sapphicum metrum

Epositio epistole

E primo trocheum: secundo spondeum: tertio dactylum: quarto trocheum: quinto similiter trocheum. Dactylum dicitur a pede p dominante in isto metro in tertio pede: ubi vult semper habere dactylum: nam in secundo pede et in quinto indifferenter potest recipere trocheum vel spondeum. Et subdit Isido. tertium alphabetum trimetro scriptum est: et trinis litteris trini versus incipiunt. Concordia littera Isido. cum littera Hiero. que. s. posita est: et gratia exempli accipiamus illa verba Boetij de consolatione in secundo libro: ubi loquitur de mutabilitate fortune. Nec cum supba verterit vices dextra: et estuatis moere fertur Euripi: Dum tremēdos seua pterit reges. Du milēmq; victi subleuat fallax vultu rē. Hoc metrum est trimetrum iambicum continuū: quod constat ex sex iambis: vel tribus iambis et alijs pedibus. Nec cum spondeus sup iambus: ba ver. spondeus. terit: iambus: vices: iambus: dextra: spondeus. hec cum sup: ecce metrum ex spondeo et iambo: ba verterit: ecce aliud metrum ex spondeo et iambo: vices dextra: ecce tertium metrum ex iambo et spondeo. Similiter potes videre per sequentes versus. Iambicum dicitur metrum a pede p dominante scilicet a iambo: qui semper habet poni in secundo loco. Itē panasticum dicitur ab inuētoze. Itē nota quod dimetrum vel trimetrum vel tetrametrum in metris iambicis: trochaicis et anapesticis per duplices pedes

Iambicum metrum

Senectus computare debes: et reliquis vero per simplices. a **Tertius.** Hoc est contra nouellos magistros. Sed de senectute mentis dicitur Sap. iij. b. Senectus venerabilis est non diuturna: neque annorum numero computata. Cui sunt sensus hominis: et etas senectutis vita immaculata. b **Principia.** cum dicitur plura ponit per singularem. In primo capitulo agit de euangelistis valde obscure: a. xl. vsq; ad finem agit de templo: ita quod vix potest eius aliquis intelligere: ita dicit Hiero. sup ezech. Ezechielis difficultate hebreorum monstrat traditio: Nisi enim quis apud hebreos sacerdotalis ministerij etate. i. triginta annos impleuerit: nec principia geneseos: nec cantica canticorum: nec exordium Ezechielis: nec finem legere permittitur: ut ad plenam scientiam et mysticos intellectus plenam humane nature tempus accedat.

Quartus vero quod et extremus etc. Magna comedatio est quod dicitur temporum conscius. i. ca. ubi agit de hebdomadaribus: ubi scribit in glosa in principio danielis. Sciendum nolum prophetam tam aperte scripsisse de christo sicut iste scripsit et philohistoro specialiter in. i. ca. Nam et tempus notauit aduentus: et reges per ordinem: et annos enumerat et manifesta signa. vnde hic dicitur totius mundi philohistoricus. i. amator historiarum: a philos quod est amor et historia. a. vii. ca. vsq; ad. xiiij. exclusiue. Et per hunc quod tam diligenter scribebat. s. determinando tempus reges et regna: veritatis historiarum probat amator. Est autem historia narratio rei gestae: per quam ea que in preterito facta sunt dimoscuntur: dicitur ab historin grece: quod est videre vel cognoscere. Apud veteres enim nemo scribebat historiam: nisi is qui interfuisset: et ea que scribenda essent vidisset. prophete autem propter prophetie certitudinem queque de futuris tamquam de preteritis loquebantur. d **Lapidem precium de monte.** Dan. ij. g. Et exponitur de christo: quod dicitur lapis precium de monte sine manibus. i. conceptus et natus sine humana operatione de beata virgine ceteris preminente: quod subuertit omnia regna diaboli. De istis quattuor magnis prophetis dicit Isido. in. vii. etymol. Elaias interpretatur saluator mundi. Saluator enim vniuersarum gentium: eiusdem sacramenta amplius quam ceteri predicat. Hieremias/excelsus dominus pro eo quod dicitur est ei: Constitui te super gentes et regna. Hiere. i. c. Ezechiel fortitudo dei secundum Remigium. Confortauit me deus. vnde Ezech. iij. d. **Dan** enim domini erat mecum confortans me. Daniel iudicium dei siue quod in presbyterorum iudicio sententiam diuine examinationis exhibuit: siue quod visiones et somnia sagaci mente discernens aperuit. e **Dauid simonides noster: pindarus etc.** Sicut ait Isido. in. vii. etymol. Dauid interpretatur manu fortis: quod utique fortissimus in plijs fuit ipse: et desiderabilis in stirpe. s. sua de qua predicauerat Aggeus propheta: Veniet desideratus cunctis gentibus. Quia vero dauid lyricus metro psalterium hebraice scripsit teste aratore qui ait: Psalterium lyrici composuere pedes. ideo hic quinq; poetarum lyricorum nominibus appellatur: dicitur

Daniel comeditio quod philohistoro

Historia

Elaias

Hieremias

Ezechiel

Daniel

Dauid

Aggei. 2. b

Arator

enim lyricus qui lyrica scribit. Lyrica autem a lyra: dicitur carmina que lyra cantantur: sicut sunt carmina Horatii. Itē a lyra quod est varietas vel diuersitas dicitur lyricarum: quod continet carminum diuersitatem et varietatem: sicut patet in odis Horatii. dicitur ergo Dauid simonides noster qui. s. lyrice scripsit apud hebreos: sicut simonides apud grecos: de quo dicit Isido. in. i. etymol. simonida metra simonides poeta lyricus composuit. Itē in eodem: Threnos primus versus Hieremias composuit: post hunc apud grecos Simonides poeta lyricus. Itē Hieronymus in epistola ad nepotianum presbyterum: Ad poetas venio: homerum: hesiodum: simonidem etc. Quidam dicunt symphonides quod in veritate nihil est. Itē dauid pindarus. Itē pindarus grecus fuit de quo legitur in. vi. libro Galerii maximi: et primo per logo sup Job. Item dauid noster alceus: de quo dicit Horatius in vltima epistola: ubi loquitur de poetis qui mutuo se laudabant: Discedo alceus puto illius: ille meo quis. Quis melius callimachus etc. q. d. Discedo alceus: id est alceo in laude comparatur: puncto. i. iudicio: illi laudatoris. et ille laudator: quod discedit meo iudicio: id est quod discedit a me: nisi callimachus qui fuit famosus poeta. Itē dauid flaccus non qui lyrice scripsit ut flaccus. i. horatius de quo dicit Iuuenalis: Omne va-

Lyric

simonides

Pindarus

Horatius eadem epistola

Iuuenalis prima satira

Callillus

Quidam

Serenus

Lyra

H

Ibidem. 15. c

Ibi. 85. c

Psalterium

Decachordo

dum

Dephehi historia

Thyrgilii i quarto

Geor.

Theodol

fer virum ridenti flaccus amico Tangit: et admissus inter precordia ludit. Ualer. ra. ru. dicitur callidus: quasi varia ferens qui se varijs loquitur modis. Itē dauid Catullus noster et serenus exponit ut. s. de alijs. Catullus fuit Veronensis. vnde Quindius in de sine titulo in fine. **Dauid** virgilio gaudet verona catullo. Peligne gentis gloria dicitur ego. Serenus forte a serenitate animi dicitur: quod serenus erat. i. clarus hilaris et tranquillus: sicut Naso dicitur a magnitudine nasi. Et Ouidius quasi ouem diuidens. Dauid inquam noster cuius. s. psalmis utimur: christum lyra personat. i. laudat in carmine lyrico. Vel lyra ad litteram: quam tangendo decantabat psalmos suos. vii. ij. Reg. vi. c. dicitur quod Dauid percutiebat in organo armigato. Itē. i. Paral. xv. a. dicitur Dauid principibus leuitarum: ut constituerent de fratribus suis cantores in organo musicorum: nabis videlicet et lyris et cymbalis. Lyra dicitur a lyra. i. varietas vel diuersitas: eo quod diuersitate vocum faciat. Et in decachordo psalterio excitat ab inferis resurgente. i. excitandum predicat. ps. 3. b. Ego dormiui et soporatus sum et exurrexi. Itē alibi: Non derelinquas animam meam in inferno etc. Itē alibi: Eruiisti animam meam ex inferno inferiori. et in multis alijs locis. Decachordum psalterium instrumentum est musicum cum decem chordis: quo hebrei vsi sunt: propter numerum decalogi. ps. clij. b. In psalterio decachordo psalterium tibi. Et dicitur a deca quod est decem et chorda. Et dicitur nabis hebraice: psalterium grece: organum latine. Dicitur autem psalterium a psaltin grece quod est tangere latine: quod dum tangit a superiori reddit sonum: et ab illo instrumento dicitur liber psalterium: quod ad vocem illius psalterium Dauid decantabat psalmos: et hoc est quod dicitur hic: quod cantando in decachordo psalterio excitat etc. vel dicitur excitat: quod dicitur in psalmo. lvi. b. Exurge gloria. Et ridet filius: erurgam diluculo. Quidam putant quod quia Hieronymus multum adheret antiquis historijs: loquitur hic de dauid per similitudinem orpheus: quod vixit suam euridicem in talo a serpente vulnerata et mortuam et ad inferos iam deductam cum cithara secutus: ut eam ab inferis extraheret: qui illic veniens tam dulciter citharizauit: quod omnes dii infernales dulcedine cithare conuicti ei euridicem reddiderunt. vnde Theodolus: Euridicem monitis qui regna tenet acherontis: Conditione graui iussit proserpina reddi. Et hinc hoc exponit. f **In decachordo psalterio.** cōtando excitat: id est excitando prefiguratur christus. g **Ab inferis excitat resurgentem.** i. a morte: vel ab inferis post spoliationem inferni: ubi vectes ferreos cofregit: Vel excitat id est excitandi desiderium demonstrat: in quo innuebat quantum redemptione humani generis affectabat. Isido. in. vi. etymol. sic ait: Omnes psalmi apud hebreos metrico carmine sunt compositi. Nam more romani flaccus: et greci pindari: nunc alij iambo currunt: nunc alchaico personant: nunc sapphico nitent trimetro vel tetrametro pede incedentes: forte propter hoc Hieronymus posuit

Anymus posuit hic flaccum pindarum: et alceum a Salomon pacificus et amabilis domini mores corrigit: naturam docet: ecclesiam iungit et christum: scripturas nuptiarum dulce canit epithalamium. Sicut dicit Ipsi. in glo. in principio Ecclesiastes/tribus nominibus vocatus est salomo.

Primo pacificus: quia sicut dicitur. Reg. iij. c. Pacem habuit in regno suo et omni parte in circuitu. Adida. i. dilectus dominus: quia sicut dicitur. Reg. xij. f. Nathanael vocavit nomen eius amabilis dominus: eo quod dominus diligere eum. Item coelestis hebraice: ecclesiastes grece: concionator latine: quia eius sermo non est ad unum: sed ad uniuersos: iuxta illa tria nomina tria composuit volumina. Prouerbia/in quibus docet incipientes vel paruulos. Ecclesiastes/in quo docet proficientes et maturos. Cantica canticorum/que pertinent ad perfectos: de his plenius dicitur cum eorum specialibus plagi perstringuntur. In prouerbis mores corrigit paruulorum: unde crebro loquitur ibi quasi ad filium. In ecclesiaste naturam docet: id est vanitatem que est terminus creatorum: omnia docens breuia et caduca. unde dicitur. Vanitas vanitatum etc. In canticis canticorum: ecclesiam iungit et christum: quia ibi docet ecclesiam virtutibus consummatam: et veri sponsi amplexibus copulatam: diligere solum deum. b. Epithalamium/dicitur canticum quod cantatur super thalamum: id est super sponse et sponsi cubiculum. Et dicitur ab epi quod est supra et thalamus. unde Ipsi. ety. i. Epithalamia sunt carmina nubentium/que decantant a scholasticis in honore sponsi et sponse. hoc primo Salomon edidit in laudem christi et ecclesie. dicit itaque: Dulce canit epithalamium nuptiarum sanctarum: id est coniunctionis christi et ecclesie. c. Hester in ecclesie typo populum liberat de periculo: et interfecto aman: quod interpretatur iniquitas partes conuiuij et die celebrare mittit in posteros. De morte Aman legitur Hester. vij. d. Cetera que sequuntur recitantur in nono.

Paralympomenon liber instrumenti veteris etc. Sicut dicit Ipsi. rus in vi. ety. Paralympomenon grece dicitur quod nos premissorum vel relictorum dicere possumus: quia ea que in lege vel in regum libris vel omnia vel non plene relata sunt: in ista summatim ac breuiter applicantur. Et nota quod paralympomenon verbum grecum est idem quod premitto vel relinquo: et componitur a para quod est contra et typo quod est relinquere. Et inde paralympomenos participium passiuum preteriti temporis: cuius genitiuus pluralis est paralympomenon: id premissorum vel relictorum: sicut exponit magister mattheus.

Undocinensis tractatu de prepositionibus grecis. Secum Hugui. dicitur a para quod est contra: et ypos quod est sub: et mene quod est defectus: quasi premissorum supplens defectus: quia breuiter in summatim premissa comprehendit. unde etiam dicitur. e. Epitome: id est abbreviatio veteris instrumenti: id est veteris testamenti: quod dicitur instrumentum: quia instruit in doctrina fidei et morum. Nota quod hec epitome epitomes vel hoc epitoma matris: id est quod abbreviatio sermonis: ab epi quod est supra: et tomos quod est sectio vel incisio: quasi presectio vel prectio sermonis. Dic autem ponitur absolute pro abbreviacione: quia breuiter colligit premissa. f. Tantis. in sententiarum capacitate. ac talis est in scripturarum dilucidatione. g. Ut absque illo si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare: id est arroganter sibi attribuere: seipsum irrideat: id est deludat et decipiat. Sic nota compositiones huius verbi rogo per hos versus. Si rogat addideris con congregat: e dat: in in

fert. De minuit: sub substituit: pro protrahit: inter Querit: superat: ab destruit: atque superbit. h. Explicatur: Id est aperitur quasi extra plicam ponunt. i. Innumerabiles questiones. scilicet de diuersitate genealogie: ut in principio Matthei. Cetera plana sunt. k. Esdras et neemias adiutor videlicet et consolator a domino: in unum volumen artantur. Quia primus liber Esdre cum verbis neemie vnicus liber appellatur. l. Instaurant templum: muros extruunt ciuitatem: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam et descriptio sacerdotum: leuitarum: israelis: plebitorum: ac per singulas familias muroz ac turrium opera diuisa: aliud in cortice preferunt aliud retinet in medulla. Nota quod dicit Ipsi. in vij. etymo. Esdras adiutor: Neemias consolator a domino. Quodam enim presagio futuri nomina ista sortiti sunt. Fuerunt enim in adiutorium et consolationem omni populo redeunti ad patriam. Nam et templum domini reedificauerunt: et muroz ac turrium opus restaurauerunt. Instaurant: id est reparant templum. i. Esdre. iij. et. v. quia intermissum fuit opus. Omnisque illa turba etc. j. Esdre. i. c. Muros extruunt. iij. caplo verborum neemie vsque ad. vij. et ibi similiter ponitur de turribus. In cortice lre. In medulla/ spiritualis intelligentie. m. Lennis me scripturarum amore raptus: excessisse modum epistole: et tamen non implese quod volui. sicut dicitur est iuxta. illa est quinta pars principalis in qua ostendit Hieronymus difficultatem sacre scripture. Et diuiditur in duas. In quarum prima ostenditur eius difficultas particulariter. In secunda generaliter. Prima pars incipit ibi: Liber in apocalypsi. Secunda: ibi: Videlicet manifestissima est genesis. Ista diuiditur in tres partes. In prima que ultimo expedita ostendit veteris testamenti difficultatem: per libros singulos discurrendo. In secunda que hic incipit: ostendit affectum suum ad sacram scripturam: humiliter suam ignorantiam confitendo. In tertia innuit difficultatem librorum noui testamenti eos breuiter perstringendo. et illa pars incipit ibi: Tangam et nouum testamentum etc. Ista pars quam pre manibus habemus subdividitur in tres partes: in quarum prima ostendit cur tantam in epistola fecerat digressionem. cum dicit: Lennis me scripturarum amore raptus etc. q. d. licet tantam digressionem fecerim: nondum meo desiderio satisfeci. In secunda ostendit digressionis huius utilitatem. cum dicit: n. Audiuimus tantum quid nosse. quantum ad intellectum. o. Quid cupere debeamus. quantum ad effectum. Et introducit auctoritatem psalmi quantum ad affectus excitationem: cum dicit: p. Ut et nos quoque possimus dicere: Occupauit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Dulcum enim excitatur affectus in sacre scripture meditationibus. In tertia parte ne videatur quasi iactare se de sua scientia: humiliter se accusat de sua ignorantia. cum dicit: q. Ceterum illud socraticum impletur in nobis: id est me nihil scire. Sed quomodo potuit hoc dicere Socrates vel Hieronymus: cum esset sapiens. Solutio: nihil scit homo plene dum est in via. unde cum dicitur: Hoc tantum scio quod nescio: idem est ac si dicatur: scio quod nihil perfecte scio. r. Tangam et nouum breuiter testamentum. Diuisio istius partis per se patet. c. iij. Matthei.

Salomon pacificus et amabilis domini: mores corrigit: naturam docet: ecclesiam iungit et christum: sanctarumque nuptiarum dulce canit epithalamium. Hester in ecclesie typo populum liberat de periculo: et interfecto aman: qui interpretatur iniquitas: partes conuiuij et die celebrare mittit in posteros. Paralympomenon liber instrumenti veteris etc. epitome: tantus ac talis est: ut absque illo si quis scientiam scripturarum sibi voluerit arrogare: seipsum irrideat. Per singula quippe nomina iuncturasque verborum: et pretermisse in regum libris tanguntur historie: et innumerabiles explicant euangelij questiones. Esdras et neemias adiutor videlicet et consolator a domino: in unum volumen artantur: instaurant templum: muros extruunt ciuitatis: omnisque illa turba populi redeuntis in patriam: et descriptio sacerdotum: leuitarum: israelis: plebitorum: ac per singulas familias muroz ac turrium opera diuisa: aliud in cortice preferunt: aliud in medulla retinet. Cernis me scripturarum amore raptum excessisse modum epistole: et tamen non implese quod volui. Audiuimus tantum quid nosse: quid cupere debeamus: ut et nos quoque possimus dicere: Occupauit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Ceterum socraticum illud impletur in nobis: Hoc tantum scio quod nescio. Tangam et nouum breuiter testamentum. Diuisio istius partis per se patet. c. iij. Matthei.

Esdras Neemias

Diuisio

Ps. iij.

Socrates gre nihil sciuit

Diuisio

Epithalamium

Paralympomenon

Epitome

Rogo

Terminus

Expositio epistole

Ea **M**attheus: **M**arcus: **L**ucas: **E**t **J**ohannes. isti quattuor b **Q**uadranga domini. quia per quattuor ptes mundi portauerunt nomen domini.

Cherub **E**t veru cherubin quod interpretat scientie plenitudo. hic comendat de plenitudine scientie. Et nota q cherubin hic improprie accipit singulariter: cu sit tm pluralis numeri. posset tamen dici cherubin per. m. quod inuenit indeclinabile in numero singulari: et forte scriptorum vitio aliter hic scribit. **D** Per totum corpus oculati sunt. quia declarant preterita presentia et futura.

Scintille micant. quia alios exemplis inflammant et illuminant. **D**iscurrunt fulgura: id est comminationes quibus a malo reuocant. **P**edes habent rectos: et in sublime tendentes. **P**edes sunt amor dei et proximi. **R**ecti sunt p intentione directam in deum: in sublime tendunt per desiderium eternorum. **T**erga pennata et ybiq volitata. **P**er terga q sunt partes posteriores corporis designant exempla: que post se posteris reliquerunt. **U**el per terga que onera sustentant: intelligunt laboriosa opera: que ppter deu n fecerunt. **P**ennata. virtutibus. **E**t ybiq volitata. absq personarum differentia. **T**enent se mutuo sibiq perplexi sunt. **Q**uia idem senserunt et idem dixerunt. vnde vnus p alium exponitur.

Et quasi rota in rota voluit. **Q**uia si requiris quid Mattheus de incarnatione domini sentiat: hoc nimirum quod marcus lucas et iohannes. **S**i queras quid iohannes de incarnatione dñi sentiat: et hoc nimirum quod lucas marcus et mattheus. **S**i queras quid marcus: hoc quod mattheus lucas et iohannes. **S**i queras quid lucas: hoc quod mattheus marcus et iohannes. **E**cce rota in rota: ecce reuolutio gloriosa. **E**t pgit quocunq eos flatus spiritus sancti perduxerit. **F**ere omnia ista sumpta sunt d i. ca Ezechielis. **P**aulus apstus ad septem scribit ecclesias etc. **H**o rñ opinio euellit in glosa in principio epistolaru que dicit: Quorundam infania pcutitur: dicentiu epistolam que ad hebreos scribit: non fuisse pauli: sed barnabe: vel clementis. vel tertuliani: vel luce: quos in hunc errorem occasio duxit huiusmodi: quia nec salutatio eius nomine intulata prescribit: et longe facundiore et splendidiore stilo q ceteris: est edita **Q**uibus sufficienter respondet hoc modo: quia si ideo non est dicenda pauli: quia nomen eius in titulo no habet: ergo nec barnabe nec alicuius predictorum: cuz nullius eorum nomine pretitulata sit. **N**ec ob id quocunq pauli no esse putanda est: quia diligentius est scripta: cum naturale sit vnicuiq plus valere in sua lingua q peregrina. illa enim hebraice: ceteras scripsit grece. **N**omen vero suum ideo ptermittit: quia iudeis odiosus erat: eu legis destructorem arbitrabitur. **Q**uocirca de legis atq ceremoniarum abolitione tractaturus: recte nomen suum subtrahit: ne prescripti nominis inuidia: vtilitatem sequentis excluderet lectionis. **E**st itaq illa pauli sicut et alie. **S**cripsit itaq septem ecclesijs decez epistolas: scz ad romanos vna: ad Corinthios duas: ad Galathas vnam: ad Ephesios vnam: ad Philippenses duas: ad Colossenses vnam: ad Philemonem vnam

Euangelista rñ concordia 72. Co. 8. c

Epistola ad hebreos an pauli

Conclusio cohoratiua ad Paulinum

Epistola pauli quot

et nouum breuiter testamentum. **M**attheus: **M**arcus: **L**ucas: et **J**ohannes: quadranga domini et verum cherubin: quod interpretatur scientie plenitudo: per totum corpus oculati sunt: scintille micant: discurrunt fulgura: pedes habent rectos et in sublime tendentes: terga pennata et ybiq volitata tenent se mutuo sibiq perplexi sunt: et quasi rota in rota voluitur: et pergunt quocunq eos flatus spiritus sancti duxerit. **P**aulus apostolus ad septem scribit ecclesias: octaua enim ad hebreos a plerisq extra numeru ponitur. **T**imotheus in pstruit ac titus. **P**hilemonem p fugituo famulo deprecatur: super quo tacere meli puto: q pauca scribere. **A**ctus apostolorum nuda quidem sonare videntur historia: et nascentis ecclesie infantiam terere: sed si nouerimus scriptorem eorum: lucam esse medicum: cuius laus est in euangelio: animaduertim pariter omnia verba illius anime languentis esse se medicinam. **J**acobus: **P**etrus: **J**ohannes: **I**udas: septem epistolas ediderunt: tam mysticas q succinctas: et breues pariter ac longas: **B**reues in verbis: longas in sententijs: vt rarus sit qui non in earum lectione cecutiat. **A**pocalypsis iohannis: tot habet sacramenta: quot verba. **P**arum dixit: et pro merito voluminis laus omnis inferior e. **I**n verbis singulis: multiplices latent intelligentie. **O**ro te frater charissime iter hec viuere: ista meditari: nihil aliud nosse: nihil querere: **N**onne tibi videtur iam hic in terris regni celestis habitaculum: **N**olo offendaris in scripturis sanctis simplicitate et quasi vilitate verborum: que vel vitio interpretum vel de industria sic plate sunt vt rusticam contionem facilius instruerent: et in vna eademq sententia aliter doctus: aliter audiret indo-

lemonem vna: ad Tesselontenses duas. **E**t cum his scripsit epistolam ad hebreos. **P** **T**imotheum instruit. **C**ui scribit duas epistolas. **I**ste timotheus ordinatus fuit a paulo episcopus asianus. **U**nde in prima epistola eum instruit de officio episcopali. in secunda monet ipsum ad diligentem executionem officij et ad palmam martyrij. **A**ctutum. scilicet instruit que ordinauerat Cretensem episcopum et instruit eu vt imperiose suu exequat officium. **P** **P**hilemonem p fugituo famulo etc. **I**ste philemon colossensis erat nulla ecclesiastice administrationis pditus dignitate: sed erat vir laudabilis in plebe: cui familiariter litteras scribit apostolus pro Onesimo seruo suo: qui cum damno eius fugerat: sed ab apostolo audito euangelio baptizatus fuerat. **S** **S**uper quo tacere meli puto: q pauca scribere. **Q** d. no fuisset pauli epistolas ad plenu comendare. **A** **A**ctus apostolorum nudaz quidem videtur historia etc. tractare de exordio: et simplicitate incipientis ecclesie. **S** **S**ed si nouerimus scriptorem eorum lucam esse medicum: cuius laus e in euangelio etc. **L**ittera plana est. **P**ostea agit de catholicis et canonicis epistolis que dicunt catholice sicut i. d. in vi. ety. quia non vni tm populo vel ciuitati: sed vniuersis gentibus generaliter scripte sunt. sicut glofas dicunt catholice: id est vniuersales a fide vniuersalis ecclesie non discordantes. **D**icunt autem catholice a catha vel catholicon grece quod interpretatur vniuersale vel comune. **U**el dicuntur canonicæ: id est regulares: a canone id est regula. **E**t dicuntur sic ad differentiam earum quas fecerunt pseudo sub nominibus apostolorum. **U**el dicuntur canonicæ: id est regulares: id est in fide et tolerantia passionum plurimisque virtutibus ecclesiam regentes: textus planus est. **J** **J**acobus: **P**etrus: **J**ohannes: **I**udas: septem epistolas ediderunt tam mysticas q succinctas etc. id est ignorantie cecitate sentiat. **C**ecutio. tis. quarte coniugationis verbum est: et significat esse vel fieri ce cum: et ponitur pro insanire. **S**equitur d apocalypsi. **Y** **A**pocalypsis iohannis tot habet sacramenta: qt verba etc. **A**pocalypsis grece reuelatio latine: quia multa occulta ibi reuelantur: et componitur ab apo quod est re. et calypsis quod est velamentum: quasi reuelamentum vel reuelatio. **C**etera plana sunt. **O** **O**ro te frater charissime etc. vide diuisionem precedentem. **O**ro te frater charissime iter hec viuere etc. vñ **E**cci. l. d. **B**eatus qui in illis versat bonis: qui ponit illa in corde suo sapiens erit semper. **N**onne videt tibi iam hic in terris etc. quasi diceret: per scripturam meditationem: manducetis ad contemplandum celestem habitationem. **E**cci. xiiij. d. **B**eatus vir qui in sapientia morabitur et in iusticia meditabitur: et in sensu cogitabit circumspectionem dei. **N**olo vt offendaris in scripturis sanctis: simplicitate et quasi vilitate verborum: que vel vitio interpretu etc. **L** **L**ra plana est. **N**on sum is

Timothe

Titus

Philemon

Catholice eple

Cecutio

A Non sum tam petulans etc. Sic humiliter se excusat qd quasi sciens magisterium non affectet: cum dicit: Non sum tam petulans etc. Per hoc patet qd non est presumptuosus de scientia. Nota qd petulans, laris, dicitur luxuriari vel importune petere et proprie coitum: et inde dicitur petulans luxuriosus et im-

portune petens. hic ponit p importunus: vel quasi petens laudem: potest etymologizari. Vel quia petulca: id est luxuriosa animalia irrationabiliter mouetur ad coitum. Potest dici petulans: qd irrationabiliter mouetur ad aliquid agendum vel dicendum. vnde dicit: Non sum tam petulans. i. tam importunus vel brutus vel petens laudem.

Petulo:

L Hermagoras

Et hebes: id est tam ineptus vel intellectu carens: et tam stultus vel obtusus. **U**t hoc me nosse pollicear. Consequenter ostendit se non presumere de vite eminentia. cum dicit: **E**t eorum fructus carpere. Respondeo: Non sum tam petulans et hebes: vt pollicear me posse carpere in terra. **F**ructus: id est virtutes. **E**orum, scilicet sanctorum viros. **B**ala. v. d. Fructus autem spiritus est charitas: gaudium: pax: patientia: longanimitas: bonitas: benignitas: mansuetudo: fides: modestia: continentia: castitas. **Q**uorum radices. i. affectiones sunt in celo fixe sunt. p intentione. **S**ed velle me fateor. habere notitia scripturarum: et imitari vitam sanctorum: et non tamen volo: immo etiam ad hoc laboro. **U**nde sequitur: **S**ed eniti me profiteor. Eniti: id est extra vel ultra alios niti: contra pigros qui respiciuntur. **P**rouer. xxi. d. Desideria occidunt pigrum: noluerunt quicquam manus eius operari etc. **S**edenti: id est ocio: vel sedenti ad audiendum. **M**e prefero: id est pre oculis illius seruo: paratus ad conferendum: non ad magistrum usurpandum. et hoc est qd sequitur: **M**agistrum renuens: id est refutans. **L**omitem spondeo: id est est pmitto. q. d. non quero magistratum: sed exhibeo me tibi vt socium. **P**onit autem Hieronymus multa allicitina vt possit mouere paulinum ad veniendum ad ipsum. **P**rimum est status equalitas. quod notatur cum dicit: **L**omitem spondeo. **S**ecundum est proficiendi facultas. quod notatur cum dicit: **P**etenti datur: pulsanti aperitur. **D**at. vii. a. **L**uce. xi. b. **E**t **J**aco. i. a. scribitur: **S**i quis vestrum indiget sapientia postulet a deo: qui dat omnibus affluenter etc. vnde petenti a domino donum scientie datur: pulsanti per meditationis exercitium aperitur intelligentia scripturarum. **Q**uerens humiliter. **I**nuenit affluenter. **V**el inuenit in vsum venit eorum que humili. er querit. **T**ertium allicitinum est sacre scripture dignitas. vnde dicit: **D**iscamus in terris quorum nobis scientia etc. **N**ec est contrarium illud quod dicitur. **I**. **C**orinth. xii. c. **S**cientia destruetur: quia hoc erit fin modum et imperfectionem: sed permanebit fin substantiam. **S**apie. iij. d. **B**onorum laborum gloriosus est fructus: et que non concidat radix sapientie. **C**ontra illos qui amittunt tempus in vanis scientiis: semper discentes et nunquam ad scientiam veritatis peruenientes: sicut scribit. **I**. **T**imoth. iij. b. **I**tem **E**ccl. vii. d. **E**st homo qui diebus et noctibus somnum oculis non capit: et intellexit qd omnium operum dei nullam possit homo inuenire rationem eorum que fiunt sub sole. **E**t quanto plus laborauerit ad querendum: tanto minus inueniet. **D**orum scientia non permanebit. vnde. **I**. **C**orinth. i. c. **P**erdam sapientiam sapientium: et prudentiam prudentium reprobo. **Q**uartum allicitinum est recepturi hostipitibus urbanitas. vnde sequitur: **Q**ui vult te manibus excipiam. **Q**uintum est cooperandi voluntas. vnde subditur: **E**t vt inepte aliquid ac de etc. **O**rdina constructionem sic

Actus. Non sum tam petulans et hebes vt hec me nosse pollicear: et eorum fructus carpere quorum radices in celo fixe sunt: sed velle fateor: sedenti me prefero: magistrum renuens: comitem spondeo. **P**etenti datur: pulsanti aperitur: querens inuenit. **D**iscamus in terris quorum nobis scientia perseueret in celo. **O**buijs te manibus excipiam: **E**t vt inepte aliquid ac de hermagoze tumiditate effutiam: quicquid quesieris: tecum scire

H conabor. **C**a. VIII **A**bes hic amantissimuz tui fratrem Eusebium: qui litterarum tuarum mihi gratiam duplicauit: referens honestatem morum tuorum: contemptum seculi: fidem amicitie: amorem christi. **F**lam prudentiam et eloquij venustatem: etiam absqz illo ipsa epistola preferebat. **F**estina queso te: et herenti in salo nauicule funem magis pcede qz solve. **N**emo renunciaturus seculo bene potest vendere que ptempsit vt vederet. **Q**uicquid in sumptus de tuo tuleris: p lucro computa. **A**ntiquum dictu est: **A**uaro tam deest quod habet qz qd

non habet: et vt ego effutiam: id est dicam aliquid inepte: id est non apte. ac de tumiditate hermagoze: quasi diceret: vt cum quadam presumptione loquar. **S**ed conabor scire tecum: id est quasi sciens respondere quicquid quesieris. **H**ermagoras quidam fuit rhetor multum presumptuosus: qui multum reprehenditur in principio prime rhetorice: quia turpiter errauit in assignandis partibus controuersie generalis. **S**extum allicitinum est amicabilem societatem: quod tangit in principio octauo capli. cu dicit: **C**a. VIII **A**bes hic amantissimuz etc. qui erat religiosus et multum diligebat Paulinum. **Q**ui litterarum tuarum mihi gratiam duplicauit: id est litteras a te missas te commendando gratiores fecit: duplicauit inquam: referens honestatem morum etc. **A**bsqz illo: id est absqz illius commendatione. **I**psa epistola preferebat: id est pretere debet et manifestabat. **F**estina queso te etc. **S**icut dictu est supra. **I**ta tota illis epla diuidit in tres partes. scz in partem exordialem: narrationem et conclusionem. **E**xpeditis duabus primis partibus: hic subdit tertia pclusio: in qua hortatur Paulinus: vt se stinet exire d seculo: et iurat ad duos: scilicet ad vitanda more pericula: et ad abijcienda mundi retinacula. **P**rimum notatur sub metaphora nauicule: cui imminent pericula circumqz. vnde dicit: **F**estina queso: scilicet exire de seculo: in quo te multa circumdant pericula. **E**t herenti in salo nauicule funem etc. **F**unis cito pceditur: in soluendo mora contrahit. vnde p hoc exemplum ei inuit qd absqz mora hoc faciendum sit. hoc salu dicitur mare: et deriuatur a sale: qz salu et amarum est. vnde versus differentiales in opusculo de vocabulis biblie quos inuenies vbi exponitur mare. **N**emo renunciaturus seculo. **H**ic hortatur ad abijcienda mundi retinacula. **E**st autem duplex retinaculum qd retardat seculo renunciaturum: scz amor pecunie: et timor penurie. **A**mor pecunie psideat in tribulatione: in vditionis rez retardate sollicitudine: in pteiosa repetitio: et in alienandi voluntate. **R**etardantem vendendi sollicitudinem excludit cu dicit: **N**emo renunciaturus seculo etc. bene: id est honeste vel sine cupiditatis admixtione. **E**ccl. xxv. a. **S**i cut in medio compaginis lapidum palus figitur: sic et inter medium emptionis et venditionis angustiaabitur peccatis. **N**emo ergo potest bene vendere ea. **Q**ue contempsit: **S**t p his pcessu temporis vendendis in seculo remanere nolit. si enim remaneret: concupiscentie signum esset. **N**e autem Paulinus allegaret necessariam sibi esse sollicitudinem circa rerum venditionem: scilicet propter suam necessitatem: vel propter aliorum vtilitatem: vtriqz excludit. **Q**uod non propter suam necessitatem oporteat eum hoc facere: ostendit dicens: **Q**uicquid in sumptus de tuo tuleris: pro lucro computa: **Q**uasi diceret: quicquid siue multum siue parum de tuo tuleris in sumptus: id est propter sumptus faciendos in via: computa pro lucro: id est pro magna acquisitione: qz sic vitabis more periculum si iter feceris indilatatum. **Q**uod propter aliorum vtilitatem non oporteat eum hoc facere: ostendit in tra vbi dicit: **N**isi tu semp recrastinas etc. quod exponit in loco suo. **Q**uere residuum diuisionis supra vbi currit in ordine suo: quapropter breuitate ptransiens littera p ordinem exponere ppono. **A**ntiquum dictum est etc. **T**am et qz ponunt hic p et: quasi diceret: nihil ei sufficit cu semp vellet plus habere. **E**ccl. v. b. **A**uarus non implebit pecunia. et **P**rouer. xj. c. **A**lij diuidit pira: et ditiores sunt: alij rapiunt non sua: et

Allicitina boni mgi

An scia sit perpetua

Tertia p epistole

Salu

Retinaculum mundi

c v non sua: et

Expositio prologi

Non sua: et semper in egestate sunt. tales retinet timor penurie: sed non esset eis timendum: quia **C**redenti diuinis psilijs de relinquendis terrenis: **T**otus est. pemptiuus. s. vel ad ministratiuus. vñ Luc. xij. d. **Q**ui nisi vos sine sacculo et pera et calciamentis: nuquid aliquid defuit vobis? **E**t illi dixerunt:

alot mimis

Non est ergo metuenda penuria expensarum: quia vbiq; habebunt necessaria qui relinquunt omnia propter christum. **I**nfidelis est. Infidelis. s. qui non credit dei psilijs. **E**tia obolo. i. numis. **E**ccontrario dicit de creditibus. ij. Cor. vij. d. **S**icut egentes/multos autem locupletantes. et ibidem subdit h: **S**ic viuamus quasi nihil habentes et omnia possidentes. sic patet quod non timenda est penuria expensarum. et similiter ostendit non esse timenda penuria victualium vel vestium: quia modica sufficiunt his qui modeste viuere volunt. vñ dicit h: **V**ictus atq; vestitus. christiano. i. christum sequenti: **N**on dicitur autem vestitus: qui sonat ex abundantia: sed victus et vestitus: que sonat ad sufficientiam. i. Timoth. vij. b. **H**abentes alimenta et quibus tegamur: his contenti sumus. **E**t melius **M**att. vi. c. **N**olite solliciti esse: dicentes: quid manducabimus: aut quid bibemus: aut quo opiemur? **E**t sequitur: **Q**uerite primum regnum dei et iustitiam eius: et hec omnia adicient vobis. **C**onsequenter excludit alienandi voluntatem dicens: **S**i habes rem. i. aliena autem si vilem pretene. **N**ec est contrarium quod hic dicitur. huic quod supra dictum est: **N**emo potest bene vendere rem. quia ibi prohibet venditio retardans et impediens. hic vero concedit venditio indilata et expeditens: de qua dicit **M**att. xix. c. **S**i vis perfectus esse: vade et vende omnia que habes et da pauperibus: et habebis thesaurum in celis: et veni sequere me. **C**ontentiosam suorum repetitionem excludit. cum dicit: **T**ollenti tunicam. et insup: **E**t pallium relinquendum est: scilicet potius quam cum contentione repetat. **I**stud sumit de **M**att. v. f. vbi dicitur: **S**i quis vult tecum iudicio contendere et tunicam tuam tollere: dimitte ei et pallium.

Que venditio commendetur

Quibus licet sua repetere et qualiter versus Anachorita

Caute pedetentim

Quibus et qualiter liceat sua repetere: nota per hos versus: **E**xpedi infirmis: licet absq; dolo: sine lite **P**relatis licet: hoc non expedit anachorite. **N**on licet ut per eum sint res in lite petite. **I**sti versus videntur sumpti de **1**o. Cor. vij. **A**nachorita dicitur heremita: per quem viri perfecti designantur. et dicitur ab ana quod est sursum et chore quod est aula vel co: et teneo tenes: quia scilicet debet tenere cor suum ad superna. **V**el ab ana quod est res: et chorus quasi remotus a choro. i. a multitudinem. **Q**uia vero ut supra dictum est: **P**aulinus potest dupliciter retardari circa venditionem rerum: scilicet propter suam necessitatem: aut propter aliorum utilitatem. **P**rimum excludit **H**ieronimus supra dicens: **Q**uicquid de tuo est. **S**ecundum excludit hic cum dicit: **S**cilicet nisi tu semper recrastinans: et diem de die trahens: caute et pedetentim tuas possessiunculas vendideris: non habet christus unde aliat pauperes suos. quasi dicat: **C**redis tu quod christus non habeat unde aliat: id est nutriat pauperes suos: qui sunt eius provisioni specialiter derelicti: sicut dicitur in **P**s. ij. g. **T**ibi derelictus est pauper: non habet iniquas. **N**isi tu scilicet recrastinans. **I**d est de crastino in crastinum. pteclās apostitum tuum. **E**t diem de die trahens. i. de die in diem protrahens. **V**endideris caute: id est discrete: ne decipiaris in precio. **E**t pedetentim: id est paulatim vel progressiue: ne decipiaris temporis intervallo. **P**ossessiunculas tuas: quasi dicat: stultus esset hoc credere. **C**aute per derivationem descendit a caueo caues. **P**edetentim a pede et tento tentas. et tractum est a cecor: vel ab illo qui in tenebris ambulat: qui paulatim viam pteclās: cauet sibi ne pedibus offendar. **N**e autem diceret **P**aulinus illud quod scribit **E**cc. vij. a. **I**n multitudine

a non habet. **C**redenti totus mundus diuitiarum est. **I**nfidelis autem etiam obolo indiget. **S**ic viuamus quasi nihil habentes: et omnia possidentes. **V**ictus atq; vestitus: diuitie christianorum. **S**i habes in potestate rem tuam: vende: si non habes: proijce. **T**ollenti tunicam: et pallium relinquendum est. **S**cilicet nisi tu semper recrastinans: et diem de die trahens caute et pedetentim tuas possessiunculas vendideris: non habet christus unde aliat pauperes suos: **T**otum deo dedit qui se obtulit. **A**postoli namque uem tantum et retia reliquerunt: **V**idua duo era misit in gazophylacium: et prefertur crepsi diuitijs. **F**acile contemnit omnia: qui se semper cogitat esse moriturum.

ExPLICIT epistola sancti Hieronymi presbyteri ad Paulinum presbyterum. **I**ncipit prologus sancti Hieronymi presbyteri in pentateuchum moysi.

Desiderij mei desiderata prologus: accepi epistolas:

munez meoz respiciet deus. ostendit quod deus non querit nostrum: sed nos. unde dicit: **T**otum deo dedit: qui se obtulit. **E**t propterea deus magis acceptat affectum quam datum: et hoc ostendit per apostolos: viduam et cresum. **I**n **A**postoli tamen nauem et retia reliquerunt. **H**oc dicit de **J**acobo et **J**ohanne **M**att. iij. d. et **L**uce. v. c. **M** **V**idua duo era misit. **L**uce. xij. a. et **M**arc. xij. d.

Vidua duo era misit in gazophylacium. **C**omuniter appellat arca vel locus ubi ponitur pecunia ad seruandum. **I**n **E**ccechiele gazophylatia ponuntur per exedris vel cameris. put hic accipit gazophylacium dicitur arca desuper foramen habens: posita ad dexteram ingredientibus circa altare: in qua mittebatur pecunia offerentium ad sartatecta teli pli reparanda: et ibi seruabatur. **E**t nota quod gazophylacium lingua persarum dicitur pecunia: diuitie vel thesaurus. **Q**uia **A**lexander phylax dicitur grecum id est custos: unde a gazophylacium quod est seruare dicitur gazophylacium: quasi gazam custodit. viij. **J**ohannis. c. ponit per portam in qua gazophylacium seruabatur. vñ dicit ibi: **H**ec verba locutus est iesus in gazophylatio etc. **C**resus lydoz fuit ditissimus: per quem designantur diuites: qui mittebant miera in gazophylacium: quibus hec vidua a domino est placata. quia de seculo relinquitur frequenter occurrit isul: tetationum: id est iuliatodes quilibet dat salubre remedium dicens: **F**acile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum. **S**ic per expositio eple ad **P**aulinum.

Finit expositio cuiusdam clarissimi viri ex ordine minorum in eplam beati Hieronymi ad Paulinum.

Incipit expositio eiusdem in prologum beati Hieronymi in pentateuchum.

Desiderij mei. **I**sta epistola scripsit Hieron. desiderio episcopo familiari suo: qui eum rogauerat ut pentateuchum moysi de hebreo transferret in latinum: non dum enim translatus erat nisi

de hebreo in grecum: et de greco in latinum. **E**t quia translationes ille multas habebant corruptiones. tum propter falsitatem exemplarium. tum propter imperitiam translatorum: **H**ieron. desiderij precibus obtempans de hebreo in latinum translulit pentateuchum: cui pposuit illud prologum. nam ab eo in secundo libro de **R**ufinum prologus appellatur. **E**plaz autem ad **P**aulinum quibus in modis biblis prescribat: nec pentateuchum pposuit: nec in prefatione veteri testameti quod ex parte exempli scribitur: sed in secundo libro de **R**ufinum notat epla ad **P**aulinum. **E**t nota quod prologus: pemiū: prefatio et argumētum idem significat. s. plocutionem in sequens opus introductiuam. **E**t etiam tñ prologus in libro quod s. introductorius est in ipso: ut est ille an **A**pocalypsim scilicet: **O**es qui pievolūt viuere etc. et talis prologus non est de libro. **I**tem est prologus in libro quod est ps librit: ut est pncipiū apocalypsis. s. **A**pocalypsis iesu christi quam dedit illi deo. **E**t dicitur prologus a ptoz quod est pmiū: et logos sermo quasi pmius sermo. s. prefatio vel plocutio. **V**el dicitur prologus quasi sermo pcedēs. **P**roemiū dicitur a ptoz quod est pmiū: et emon vel emiū quod est pmo pmiū vel pma modulatio. **Q**uod autem dicitur pemiū quasi p emulis factū vel quasi pmiū: quia pma via vel pcedēs est ad librum. **E**tymologia est. **P**refatio. i. plocutio: a pfoz pfar dicitur. **A**rgumentū dicitur quasi argute. i. callide inuentū. **U**n apud argumētum fa. i. callida dicitur. **V**ersus: **E**st breuis argutus: est callidus atq; sonorus. **A**rgumentū habet alias significationes de quibus nihil ad pnsens. **P** **D**esiderij mei desiderata accepi epistolas. **P**rologus iste in quibus ptes diuidit principales. in quarum prima ostendit principale motiuum ad transferendum pentateuchum: scilicet **D**esiderij obsecrationem: cum dicit: **D**esiderij mei desiderata etc. vsq; obsecrantis. **I**n secunda duplex assignat retractiuum. **P**rimū operis grauitatem. cum dicit: **P**ericulosum

Proemium

Prefatio

Argumentum

Versus

Diuisio

A dicit: Periculosum opus etc. Secundum detractorum maligni-
tatem. ibi: Et obrectatorum meorum latratibus etc. In ter-
tia secundarium ponit sue translationis motuum: scilicet Ori-
genis studium vel imitationem: ibi: Quod ut auferem Ori-
genis me studium etc. In quarta parte se excusat quod non inten-
dit damnare veteres per suam transla-
tionem: ibi: Quid igitur damnatus ve-
teres: minime etc. In quinta petit De-
siderij orationum subuentionem: ibi:
Nunc te deprecor: desiderij charissime:
ut quia me tantum etc. Subdiuisiones
patebunt in littere prosecutione. In pri-
ma parte ostendit affectum suum ad pri-
mam obsecrationem quam describit tri-
pliciter. Primo ex nomine cum prono-
mine affectum designante. Secundo ex
nominis prefiguratione. Tertio ex co-
munis utilitatis amore. Primus nota-
tur cum dicit: Desiderij mei. i. mei vel
mibi dilecti vel mei amici. desiderata
accepi litteras. Secundum notatur cum di-
citur. a. Qui quodam presagio fu-
turoz etc. quasi dicat mysticum est quod
cum Daniele communicat in nomine:
Dan. ix. f. Daniel ab angelo vocatus
vir desideriorum: sicut iste Desiderius
appellatur: quod vocabulum fuit pres-
agium: id est diuinitio siue prescientia vel
preuincatio futuroz: ut per hoc quod
vocatus est desiderius: signaretur de-
siderabilis futurus vel desiderabilia po-
stulaturus. Tertium notatur cum dicitur:
b. Ut translatum in latinam
lingua de hebreo sermone penta-
teuchum. Pentateuchus supra exponitur
in epistola ad Paulinum. vij. ca. In
secunda parte notant duo retrahentia
a translatione facienda. Primum est ope-
ris grauitas. quod notatur cum dicitur:
c. Periculosum opus certe. scilicet
quia difficile est et arduum: unde posset
ibi homo deficere vel errare: et ideo di-
cit periculosum. Secundum retrahens
est detractorum malignitas. quod no-
tatur cum dicitur: d. Et obrecta-
torum meorum etc. Canibus comparat
detractores cum dicit: latratibus: qui
contra quemlibet ignotum quantu-
cumque bonum oblatrant et dentibus lace-
rant. Similiter detractores irrationa-
biliter bene dicta deprauant: et detrahendo lacerant que igno-
rant. Et notat hic triplex eorum malignitas: quia aut benedi-
ctis oblatrant: sicut iam dictum est: aut auctoris peruersam in-
tentionem affirmant. quod notat cum dicitur: e. Qui me as-
serunt etc. suggillatione. Suggillatio ponit hic per codena-
tionem. Et dicitur a suggillo. las. quod est codenare: stragulare: sugge-
rere: sub gula capere. Ludere. i. facere. Cudo. is. ere. dicitur
fabricare. ferire: polire et sculperere. Tertio notat eorum maligni-
tas: quod veteres modernis magis ingeniosos estimant: et pro-
prios iudicant: unde et veteres translationes plus quam mo-
dernas approbant. quod notat cum dicitur: f. Ita inge-
nium quasi vinum. Sicut enim vetus vinum melius est nouo:
sic dicunt ipsi veteres subtilioribus ingenijs floruisse quam mo-
dernos: et veteres translationes modernis esse meliores. Cum
tamen dicat Priscianus in principio maioris voluminis: Cu-
ius auctores quanto iuniores sunt: tanto perspicaciores et in-
genijs floruisse et valuisse diligentia: omni iudicio confirmat
eruditissimorum. Vel probantes ingenium modernorum plus
num spuma superbie: sicut nouum vinum spumat et eijcit: quod
habet immundicie. q. d. dicunt me et alios modernos super-
bos esse: et quicquid facimus ex presumptione procedere: et
dicunt id esse presumptuosum et loquacitate plenum: sicut nouum
vinum inflatur et magnum facit tumultum. contra quos ostendit
humilitatem suam et intentionis puritatem dicens: g. Cum
ego sepissime testatus sim me per virili portione in ta-
bernaculo dei etc. In tabernaculo: id est in ecclesia. Pro
virili portione: id est quous mea reputatione sit exiguus: tamen
in sacra scriptura ad utilitatem ecclesie offero quod possum.

Vel secundum aliam litteram: Pro virili portio: id est per debita par-
te. Secundum leges virilis portio dicitur quando hereditas filiis
equaliter diuiditur. quasi diceret virilem portionem heredita-
tis expecto: per qua sicut possum in vinea patrisfamilias labo-
rare volo. unde Quidius de ponto in principio secundi libri
dicit sic: Gaudia cesaree mentis: pro
parte virili Sunt mea: priuati nil ha-
bet illa domus: id est per magna par-
te: vel sicut vnus de romanis viris
sum. nam in ea omnes romani parti-
cipant. h. Nec opes alterius.
etc. scilicet testatus sum. quasi dicat:
Sicut oblatio diuitum non sedatur per
oblationem pauperum: sic nec per me-
am interpretationem sedatur transla-
tio septuaginta interpretum. In ter-
tia parte ponit secundam transferendi mo-
tuum: quod est Origenis imitatio vel
studium. unde dicit: i. Quod ut
auferem origenis etc. ad transfe-
rendum per sui imitationem. k. Qui
editioni antique translatione
theodotionis miscuit etc. pmul-
gavit. i. manifestauit. Nam promul-
gare dicitur quasi promptus: id est ma-
nifestum multis agere. Antiqua edi-
tionem appellat translationem septuagin-
ta: que ceteris antiquior fuit: qui trans-
stulerunt de hebreo in grecum: sicut
dicit Isidorus in. vi. etymol. In opu-
sculo etiam de vocabulis biblie vbi
exponitur interpres: inuenies quot
fuerunt interpretes: et quibus tempo-
ribus interpretati sunt. Et quia transla-
tio septuaginta alicubi erat diminuta:
alicubi habebat superflua. Orige-
nes miscuit ei translationem Theo-
dotionis: adiciens ea que deerant:
et ibi ponebat astericum id est formam
astri: per quod innuebat quod per additio-
nem istam illucescebant que prius de-
erant. Et dicitur astericus ab astrum
quod est stella: et hinc quod est imago
vel signum. Et vbi erant superflua po-
nebat obelum: id est signum sagitte qua-
si iugulantis et confodientis falsita-
tem illam. Belos grece dicitur sagit-
ta: et per antepositionem huius litte-
re o dicitur obelos: quod apud lati-
nos obelus dicitur. Et ut vtamur ver-
bis Isido. in. i. etymol. Astericus apponitur in his que omissa
sunt: vt illucescant per eam notam/que deesse videntur. Stel-
la enim aster dicitur greco nomine vel sermone: a quo asteri-
cus est deriuatus. Obelus est virgula iacens: que apponitur
verbis vel sententijs superflue iteratis: siue in his locis vbi
lectio aliqua falsitate notatur: vt quasi sagitta iugulet superua-
cua: atque falsa confodiat. Sagitta enim grece obelus dicitur.
Sic igitur iste due note distinguebant totum opus. aut tollendo
superflua cum obelo. aut supplendo diminuta cum asteri-
co. Et maxime que apostolorum et euangelistarum auctoritatibus
premissa patebant. littera plana est. Ita pars diuiditur in quat-
tuor. in quarum prima que iam expedita est ostenditur correctio
ab Origene facta. In secunda ostenditur necessaria: quia trans-
latio illa erat diminuta: ibi: l. In quibus. s. apostolis et
euangelistis. m. Multa de veteri testamento legimus
que in no. etc. id est in translatione septuaginta. n. Ut est
illud: Ex egypto vocaui filium meum. o. Et quoniam nazareus
vocali filium meum. p. Quia paruum est israel et ego dilexi eum. et ex egypto
vocaui filios suos. q. Et quoniam nazareus vocaui. osee. xi. a. et
Matth. ii. c. Hiero. i. ead. epla id quod in euangelista scri-
bitur: Et veniens habitauit in ciuitate que dicitur Nazareth: vt impleret
quod dictum est per prophetam: quia nazareus vocabitur. Responde-
ant rogo dedali et fastidiosi et estimatores omnium tractatorum et
vbi legerint dicant quod in Esa. positum. Nam in eo loco vbi nos legi-
mus atque translatum: Eriget virga de radice iesse: et flos de radice
eius ascendet

Qui quodam presagio futuroz
cum daniel sortitus est nomen:
b obsecrantis vt translatum in lati-
nam linguam de hebreo sermone
pentateuchum nostrorum auri-
c bus traderet. Periculosus opus
d certe et obrectatorum latratibus
e patens: qui me asserunt in septua-
ginta interpretum suggillatione
f noua pro veteribus cudere: ita i-
s genium quasi vinum probantes:
cu ego sepissime testatus sim: me
pro virili portione in tabernaculo
b dei offerre que possum: nec opes
alterius alioz paupertate sedari.
i Quod ut auferem: origenis me
k studium prouocauit: qui editioni
antique translationem theodo-
tionis miscuit asterico et obelo:
id est stella et veru opus omne di-
stinguens: dum aut illucescere fa-
cit que minus ante fuerant: aut
superflua queq iugulat et confo-
dit: et maxime que euangelistarum
et apostolorum auctoritas pmul-
gavit. In quibus multa de vete-
ri testamento legimus que in no-
stris codicibus non habentur: vt
est illud: Ex egypto vocaui fili-
um meum: et quoniam nazareus o

Translatio
Lxx.
Astericus
Osee. xi.
Zach. 12. c
Obelus
Diuisio
Nazareus
Esa. 11. a

desideri
ob
tatoz
ggilla
re
Cudere
zifician
plogo

Expositio prologi

Eius ascendet. In hebreo iuxta lingue illi⁹ idioma ita scriptū est: **E**xiet virga de radice iesse et naçareus de radice eius cre- scet. a **E**t videbūt i quē cōpunerūt. Zacharie. xij. c. Johānis. xij. b. et Apocalypsis. i. g. In modernis biblijs lit- tera çacharie est: Aspicient ad me quē cōsixerūt. Littera euan- gelij: Viderunt in quē trāssixerunt. lit- tera Apoca. Videbit euz omnis popu- lus: et qui eum pupugerunt. Sed **H**ie- ronymus in supradicta epistola sic ait: Veniamus ad çacharie testimoniū: qđ Johānes euāgelista sumit iuxta hebrai- cam veritatē: Viderūt in quē cōpunge- runt. pro quo translatio septuaginta in latinū versa sic habet: Et aspiciēt ad me pro his que illuserūt siue insultauerūt.

b **E**t flumina de vētre ei⁹ fluēt a que viue. Joh. vii. f. Quidam dicūt qđ puer. v. c. vbi nos habem⁹: Deriuē- tur sōtes tui foras. hebrei habēt. Flu- mina de vētre eius etc. Et hoc bene videt: quia hec auctoritas est ibi inter- linearis. c **E**t que nec oculus vi- dit: nec auris audiuit: nec in cor- hoīs ascēdit. Esa. lxiiij. b. et. i. Coz. ij. b. Scđm Hieronymū in supradicta epla lra apostoli est: Qđ oculus nō vi- dit nec auris audiuit: nec in cor- hoīs ascēderūt: qđ pparauit de⁹ his qđ diligūt illum. In esaia aut iuxta hebraicā veri- tatē legit: A seculo nō audierūt: neqz aurib⁹ pceperūt: oculus nō vidit deus absqz te: que pparasti expectatibus te. **H** septuaginta multo aliter trāstulerūt. A seculo non audiuim⁹: neqz oculi no- stri viderūt de⁹ absqz te opa vera: et fa- cies expectatib⁹ te misericordia. Intel- ligimus vnde sumptū sit testimoniū: et ap- lus nō verbū expressit e verbo s; pa- raphrasticos eūdē sensum alijs sermo- nib⁹ indicauit. d **E**t multa alia. scz nō habent in nostris codicib⁹: s; se-

syntagma

ptuaginta. e **Q**ue ppriū syn- tagma desiderat. Syntagma grecum est et fm **H**ug. idē est qđ dogma. Alij dicūt qđ talso verbū grecū est idē qđ or- dino. et inde talso vel hic tarius et hoc tagma idē est qđ ordo vel ordinatio. vñ ex syn ppositiōe et tagma cōponit syn- tagma: et idē ē qđ coordinatio. et certe i- pdicta epla ad Pammachiū multa ta- lia inuenies coordinata. In tertia pte tertie ptis principalis ostendit: vñ ea qđ Origenes addidit sint assūpta et qđ mali accidit ex horum ignorātia ibi:

f **I**ntrogem⁹ ergo eos vbi hec scripta sunt. et cū dicere nō potuerint de libris hebraicis pferam⁹. Primuz testimoniū est i Osee. xi. a. Scđm i Esaia. xi. a. Tertiu in Za- charia. xij. c. Quartū i puerbijs. v. c. vñ. r. b. Quintū eque in Esaia. lxiiij. b. s **Q**đ mul. igno. apochryphoz. Apo- chryphus a. um. dicit secret⁹ et occult⁹. Et dr ab apos qđ ē de et crysis qđ ē secretū quasi de numero secretorū: Vel dicit ab apo qđ est lōger et crysis qđ est iudiciū quasi lōge a iudicio: qz nō potest de eo haberi certū iudiciū. Apochryphum pprie dicitur scriptū cui⁹ auctor et veritas ignorat⁹: et licet multa vera cō-

apochryph⁹

tineat: vitat tñ ppter falsa qđ intermiscēt. Deliramētū dr fa- tum tuitas: demētia: discordia: vel deniatio a rectitudine: et ita ac- cipit hic. Vide vbi exponit deliramentum in opusculo de vo-

Deliramē

iberis cabulis biblię. Iberis fluminis est a quo hispania iberia no- minat⁹. Et inde Iberus. ra rñ. gentile nomen. Unde iberas

Ibere ne-

nenias dicit fabulas ab hispanis inuētās: vñ apud hispanos nēie mortuū vel sup cunas puerorū: et est nomē onomatopeyon id est ficticiū a sono: qz imponit a sono scz ne ne. Item nēie dicunt fabule viles: et sic accipit hic. Et sic ostendit qđ p igno- rantia sequunt fabulas et errores. In quarta particula hui⁹ tertie ptis principalis dicit qđ nō intendit ponere erroz ratio- nē: sed sufficit ei iudeozum recitare opinionem. vnde dicit:

a vocabitur: et videbunt in quem
b compunxerunt: et flumina de vē-
tre eius fluent aque viue: et que
nec oculus vidit: nec auris audi-
uit: nec in cor hoīs ascēdit qđ ppa-
rauit deus diligentibus se: et mul-
ta alia que ppriū **συντάγμα** syn-
tagma desiderat. Interrogemus
ergo eos vbi hec scripta sunt: et cū
dicere nō potuerint: de libris he-
braicis pferamus. **P**rimū testi-
moniū est in osee: secundum in esa-
ia: tertiu in çacharia: quartum in
puerbijs: quintuz eque in esaia.
s **Q**uod multi ignorātes: apocry-
phorum deliramenta sectantur:
et iberas nenias libris autenticis
preferunt. **C**ausas erroris nō est
meum exponere. **J**udei prudenti
factum dicunt esse cōsilio: ne pro-
lemus vni⁹ dei cultor etia apud
hebreos duplicem diuinitatē de-
prehenderet. **Q**uod maxime id-
circo faciebant: quia in platonis
dogma cadere videbat. **D**eniqz
vbi cūqz sacratū aliquid scriptu-
ra testatur de patre et filio et spi-
ritus sancto: aut aliter interpreta-
ti sunt: aut omnino tacuerunt: vt
et regi satisfacerent et arcanum si-
dei nō vulgarent. **E**t nescio quis
primus auctor septuaginta cellu-
las alexandrię mendacio suo ex-
truxerit: quibus diuisi eadem scri-
pturarint: cum **A**risteus eiusdem

b **C**ausas erroris nō est meū expo. etc. Sic excusant **S**ep-
tuae
iudei septuaginta: qđ vbi cūqz veritas hebraica facit mentionē
de patre et filio et spiritus sancto: aut de industria tacuerūt: aut ta-
aliter omnia interpretati sunt. s. ppter ptolemēū cognomento
phyladelphum regē egypti vni⁹ dei cultorē: qui nōdū potu-
it cape mysteriū trinitatis: et p̄cipue
ne s; magis platonici qđ theologicuz
videret. **P**lato em locut⁹ est de noy
et thugathō et aia mūdī: et vt quidam
dicūt. **N**oy appellatū patrē: thuga-
thon vero primū intellectū. i. filiū: ani-
mā mūdī spūm sc̄m. qui replet orbēz
terrarū. **S**; meli⁹ est vt dicat aia mū-
di quedā vis regeneratiua etiā inter
causata als increata: sed nō spūsan-
cti: qz in b̄ tertio signo defecerūt p̄hi
p rōnes naturales. et si concedat esse
spūsc̄m: tñ intelligēdū est/ qđ nō in-
tellexit ibi plato vnitatē essentie: vñ
de quā tres deos i diuersitate essen-
tie ponere videbat: et qđ ptolemeus
erat vnus dei cultor: ideo timebant
septuaginta: ne qđ sicut cadere videre
tur in dogma platonis ponētis tres
deos: s; etiā ita esse crederet apud he-
breos: sicut p̄z ex verbis **H**iero. hic:
et ex verbis **A**ug. sup epistolam ad
Col. **N**unqz per illa verba intellexit
plato distinctionē psonarū in tri-
nitate. **V**idet tñ in epistola ad **P**au-
linū sentire contrarium: sed ibi solui-
tur p̄trarietas. **I**ste ptolemeus d
quo fit hic mentio: fuit ille vir studio-
sus/ et librorum cupidus: qui ad peti-
tionem **A**ristei de quo hic fit mentio:
libertati restituit plus qđ centum mi-
lia iudeozum: qui seruiērāt in regno
suo: dans dominis eozum pro vno/
quoz capite centūinginti dragmas
argēti. **E**t significauit eleazar sum-
mo pontifici: qđ gentem suam sic re-
stituerat libertati: rogās eum qđ mit-
teret ei viros seniores: qui bibliote-
cā de hebreo in grecū ei scirent inter-
ptari. **T**unc eleazarus de vnaquaqz
tribu elegit sex seniores legē sc̄tes:
et misit ei. **H**i sunt septuaginta inter-
pretes: qui licet septuagintaduoz fue-
rint: tamē more sacre scripture septu-
aginta dicunt⁹: que modicū numeruz
si supra aliquā summā superexcescit
sepe subicit. **D**e his inuenies diffu-
sius in **J**osepho libro. xij. ca. ij. a quo
accepit magister in historijs: et d̄ his
subdit hic. i **D**eniqz vbi cūqz
Istud iam supra est expositum: quia
vero de hoc fecerat mentionem: inci-

Septuae

Ptolem

Lxx. int

ptes

Abi

Basil

deter ostendit qđ. **Lxx.** nō sigillatim in singulis cellulis inter-
pretati sunt: sed in vna basilica pariter contulerūt. **E**t in offen-
sione huius satis immorāt. vñ dicit: **K** **E**t nescio qđ etc.
sc̄pturarint. vel scripturarint: melior lra. **L** **C**ū **A**risteus.
Aug⁹. in. ij. libro d̄ doctrina christiana. **N**ō videt mendaciū
qđ **H**iero. reputat pro mendacio: sed forte opinio **H**iero. pre-
ualet: nō ē enī in suo testimonio singulari. **D**icit enī **J**oseph⁹
in libro. xij. loquens de istis septuaginta qđ **D**emetrius con-
siliū fecit in domo ppe litus stante et apta secretis ad cogi-
tationem negotiorum: vbi eos producents: petebat omnia qđ
bus opus habebant ad legis interpretationem. **C**unqz laborio-
se tantam interpretationem facerent vsqz ad horam nonam
in hoc sedentes: ad curam corporis vertebantur. **H**anc au-
tem ad eundem locum redibāt: et ita legis interpretationi va-
cabant: ita transcripta lege et opere interpretationis ad effe-
ctum post septuagintaduoz dies transactos congregans **D**e-
metrius iudeos omnes ad locum in quo leges translate fue-
rant: presentibus interpretibus legit eas etc. **U**nde et **H**iero-
nym⁹ dicit eos in vna basilica cōtulisse. **B**asilica enim domus
regia dicitur a basileos quod est rex vel imperator. **A**risteus
autem de quo fit hic mentio: sicut dicit in. xij. libro **J**osephi:
amicus regis

Amicus regis necessarius fuit. Unde dicitur hyperaspistes grece quod est protector: latine: et componitur ab hyper ppo sitione greca: et aspistes. Spiço enim verbum grecum est: idem est quod extēdo: inde aspico: quod est in circularē for mam voluo. Unde dicit aspis serpens: qui in modū circula ris scuti se gyrat. Et similiter aspis si gnificat scutum circularē: unde aspico idem est quod scuto ptego: et inde cō ponitur hyperaspico et hyperaspistes. Et iste aristus erat vn^o de custodib^o corpis regis: de q̄ ptoleme^o loquens Elea^o caro principi sacerdotum dicit in xij. libro Josephi. Transmisi qui de berent vobiscum de his disputare An dream primatem: mei corporis custo dem et aristum mihi dilectissimos. Di cit ergo Hieronymus q̄ aristus pto lemei hyperaspistes id est ptector: qui eiusdem ptolemei facta fideliter expo sivit: et Josephus qui multo post tēpo re gesta illi^o descripsit: nō tacuissent: si diuisi per cellulas sine mutua collatio ne eadem scripsissent. Si em̄ hoc mo do indifferētia dixissent: vates poti us et pphete q̄ iterpres dicēdi essent: quod nō cōuenit. **A**liud est enī vatem. i. pphetaz. **B** Aliud esse interpretem. quod patet. **C** Ibi spiritus ventura p̄dicat. s. q̄ quis vaticinat vel pphetat. **D** Hic. s. in terpretatione. **E** Eruditio zc. Qua si dicat aliud est ppheta: aliud inter pres: nisi forte aliquis insipiens velit astruere idem esse vatem et interpretem: qd̄ si cōcessus fuerit hoc fere^t ridiculū. sequit̄ q̄ Tullius qui quosdā rhetoricos libros de greco in latinū trāstulit: rbe torico afflatus spiritu eos trāstulisse dicatur et hoc ē quod dicit. **F** Nisi forte putādu^s zc. Hos libros trā stulit Tullius de greco in latinum: s; z economicū xenophontis id est dispen satorū. **E**conomus enī idem est qd̄ di pensator. s; m̄ grecam scripturā nō scri bit economus per e: sed oyconomicus p oy diphthōgō. Et deriuat̄ ab oycos id est domus: quia dispensat id est or dīnat domum: id est ppriam familiam. **B**el dicit̄ ab echo: quod ē redditus sonus aeris: vel vallium: vel rupium: vel montū: quia ad sonū et ad vocē ei^o tota familia debet ordinari. **D**icit̄ er go economicū xenophontis liber quē xenophon cōposuit de officio dispen satoris. **I**ste xenophon discipulus fu it socratis / vir magne faciētie: sicut pa tet in. v. libro Valerij maximi. **E**t pla tonis prothagozā: id est libru^s quē Plato composuit prothagoze nomie intitulatū: sicut dicit thimeus platonis: Plato em̄ solebat libros suos intitu lare a nominib^o discipulorū suozū vel eozū quos itro ducebat loquentes. **E**t demosthenis p ctesiphōte: id est ofonē quā Demosthenes quidā rhetor cōposuit: p defensio ne ctesiphontis q̄ Eschinē. **I**stā historiam quere supra in epi stola ad Paulinū. ij. capi. **Q**uidā dicunt proctesiphonte esse vnā dictionē: sed errant: sicut p̄z insipientibus historiā. **D**ic̄ cas ergo verius pro ctesiphonte: vt sint due dictiones: sicut cū dicit̄: Cicero p deiotharo: p deiotharo diuise sunt dictio nes. **D**icamus ergo demosthenis pro ctesiphonte: subintel ligentes librum p causis ctesiphontis: sicut dicit̄ Tullius p deiotharo id est p causa deiothari regis: cetera plana sunt. **S**ic igitur si septuaginta interpretes vates vel prophetas di cimus q̄ interpretes fuerunt: necesse est vt Tullium quoq; va tem et pphetā dicamus: qz̄ interpretes fuit. **A**ut etiam aliud in cōueniens sequit̄. **S**i eos spiritus sancto locutos asserim^o: s; z eundem spiritus sanctū aliter p istos: aliter p apostolos fuisse

locutum: sibiq; cōtrariū p quē videlicet aliter scriptū esse falso testati sunt: qd̄ illi omnino tacuerunt. hoc est illud incōueni ens: quod tangit̄ cū dicit̄: **S** Aut aliter zc. id est ordina uit spiritus sanctus. **H** **U**t quod illi zc. **L**itera plana ē. **S**ic ostendit septuaginta interpretes non diuino sed humano

Ptolemei ὑπερασπιστῆς ἢ hyperaspistes: et multo post tpe ioseph^o nihil tale retulerunt: sed in vna basi lica p̄gregatos / cōtulisse scribāt: non pphetasse. **A**liud est enim vatem: aliud esse interpretē. **I**bi spiritus ventura p̄dicat: hic eru ditio et verborum copia ea quē intelligit transfert. **N**isi forte pu tandus est tullius economicum xenophontis: et platonis protha gozam: et demosthenis pro ctesi phonte afflatus rhetorico spiritu trāstulisse. **A**ut alif d̄ eisdē libris s p septuaginta interpretes: aliter p aplos spūssctūs testimonia texu it: vt qd̄ illi tacuerūt: hi scriptū eē mētiti sunt. **Q**uid igit̄: **D**anam^o veteres: **M**inime: **S**z post prio rū studia in domo dñi qd̄ possu mus laboramus. **I**lli interpreta ti sunt ante aduentū xp̄i: et qd̄ ne sciebāt / dubijs ptulere sentētijs: nos post passionē et resurrectionē ei^o: nō tā pphetā q̄ historiā scri bimus. **A**lter enī audita: alif vi m sa narrat̄. **Q**d meli^o intelligim^o: n meli^o et pferim^o. **A**udi igit̄ emu le: obtrectator auscultat. **N**ō dam no: nō rephendo septuaginta: s; q cōfidenter cūctis illis aplos p̄fero. **P**er istorum os mihi xp̄s r sonat: quos ante pphetas iter ipi ritalia charismata positos lego: i quibus vltimū pene locum inter pres tenet. **Q**uid liuore torque ris: **Q**uid iperitorū aios q̄ me cō citas: **S**icubi tibi in translatione videoz errare: interroga hebreos: diuersarū vrbū magistros cōsu

spū fuisse locutos. seq̄t̄: **I** **Q**uid igit̄. **D**ic incipit quarta pars princi palis: in qua ponit suā excusationē: q̄ nō ad aspernationē veterum: no uam faciat translationē. **E**t facit hic tria. **P**rimo suā innocentiaz indicat cū dicit̄: **Q**uid igit̄: scilicet intēdo nouā translationē faciēdo. **K** **D**ā namus veteres zc. **A**rrogantiaz deuicit: vel signanter dicit̄: qd̄ pos sum^o: quasi diceret: pleni^o nobis li quet veritas: et ideo licentior datur transferendi facultas: et hoc est qd̄ se quit̄: **I** **I**lli interpretati zc. **N**ō scribimus pphetiā: que est futurorū prefatio: sed historiā que est rei geste narratio: vnde dicit̄ ab historiis: qd̄ est videre: quia apud veteres nullus scribebat historiā nisi is qui scriben dis interfuisset: et ea vidisset: et huic expositiōi historie alludit lra sequē. **M** **A**lter enī audita: alif visa narrat̄. i. mag^o certitudinalit̄ et ma g^o s; m̄ ordinē historie narrat̄ visa q̄ audita et certe. **N** **Q**d meli^o in telligim^o zc. et meli^o trāsserre possu m^o. **S**cd̄o aplis auctorib^o obtrecta tores confutat̄: ibi: **O** **A**udi igit̄ emule: obtrectat. **A**u auscultare dicit̄ quasi aures sono culcare: vel quasi auribus sonos celare: et est cōpositio vel etymologia: nec ē diph thongus in prima syllaba: sicut qui dam ponunt habentes respectum ad componentia: nō attendētes q̄ obe dio: licet cōponat̄ ab ob et audio: cau sa euphonie mutat au in e. **E**t simili ter causa euphonie dicimus auscultare nō auscultare. **A**udi itaq; quod se quitur: **P** **N**on damno zc. s. ex toto: sed in quibus testibus aposto lis diminutos conuincio. **Q** **S**ed cōfidenter cūctis illis aplos p̄fero. **L**icet enim apli sint pauciores numero: eozum tamē testimonia p̄fe renda decerno: nec mirum quia: **P** **P**er istorū os mihi xp̄s so nat zc. **H**oc charisma atz dicit̄ gra tia vel donū gratie. **E**t dicit̄ a char grece: qd̄ est gratia latine. **U**ñ spiri tualia charismata appellat̄ Hiero. diuisiones siue dona gratie. de qb^o ait apls. j. **C**oz. xij. d. **I** **I**n quibus vltimū zc. **P**ene. i. penitus: vltimū enī locū tenet. sicut p̄z inspi ciēti textū. j. **C**oz. xij. d. **D**icit̄ tñ pe ne qd̄ est cōparatiuū: ad inuēdū q̄ nō ex toto put posset accusat trāsla tionē septuaginta interpretū. **T**er

Diuisio

auscultare

1. Coz. 12.

Charisma

Liuroz

Tozqueo

tio infallibilem sue translationis veritatem probat ibi: **Q**uid liuore torque ris. **L**iuor dicitur inuidia vel nigredo que remanet ex p̄ssione. **E**t dicit̄ a lineo es quod est inuidere: vel liuidū. i. nigrum ex p̄ssione fieri. **T**orqueo es torsum vel tortū: dicit̄ cruciare: flectere: emittere: vel iacula ri: in prima significatiōe hic ponit̄. dicit̄ ergo: **E** mule quid liuore torque ris. i. cur inuides mee translationi: cuius nō po tes tradicere veritatē. **Q**uid imperitorū animos cōtra me cōcitas: cum s; sit irrefragabilis veritas. quod ostēdit cum dicit̄: **S**icubi. i. si alicubi aduerbiū loci. **T**ibi in translatione videoz arrare: interroga hebreos. **S**i est ita vt dico: et nō solū in vna ciuitate. **D**i uersarum vrbium magistros cōsule. i. peritos in lege: et quid lucraberis ex hoc: quia tunc senties mecum: quia **Q**uod illi s; z

ullius

nomi con

thago ras

Expositio epistole sancti Hieronymi

Ea **Q**uod illi: scilicet hebrei habent de christo: **Q**ui codices: scilicet septuaginta non habent. et sic patet quod nostra translatio est veracior: et completior: **S**ed forte te aliter excusabis: dices quod illa testimonia non fuerunt ab initio in hebraica veritate: sed sunt ab hebreis supradicta: postquam falso ab apostolis sunt assumpta: et sic latina exemplaria veraciora sunt quam greca: greca quam hebraica: et hoc est quod dicitur b. **A**liud excusationis genus est: scilicet si dixeris quod hebrei probauerint testimonia predicta. **A**d apostolis contra et contra i. falso per hebreos assumpta et contra usum veritatis rapta. **P**ostea scilicet postquam septuaginta editione sua fecerunt: et tamen ea libris suis postmodum addiderunt. **E**t emendatiora sunt exemplaria latina. **S**ed ista excusatio nihil habet probabilitatis. **A**postolorum enim cura fuit falsa destruere. **U**nde falsa testimonia nullatenus assumpserunt: propterea non verisimile est quod hebrei libris suis supradiderint: quod sibi contraria cognouerunt: quin potius negarent si possent: demum quicquid veritatis et latina et greca exemplaria habent: de fonte hebraice veritatis exhauserunt. **U**erum hec contra inuidos.

Quod illi habent de christo: tui codices non habent. **A**liud est si contra se postea ab apostolis usurpata testimonia probauerunt: et emendatiora sunt exemplaria latina quam greca: greca quam hebraica. **U**erum hec contra inuidos. **N**unc te precor b desiderari charissime: ut quod tantum opus me subire fecisti: et a genesis exordium capere: orationibus iuues: quo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri: in latinum eos transferre sermonem. **F**init prefatio

scilicet diximus quibus per omnia contraria sentimus: qui meam translationem volunt reprehendere: quia immediate sumpta est ab hebraica veritate tanquam a puro fonte. **N**unc te precor. **H**ec est ultima pars principalis istius prefationis in qua facit tria. **P**rimo enim orationum suffragia implorat. cum dicit: **N**unc te deprecor **D**esiderari charissime ut me orationibus iuues. **S**ecundo assignat rationem: cur orare debeat. cum dicit: **Q**uia me tantum opus subire fecisti: et a genesis exordium capere. **T**ertio finem orationis insinuat scilicet ut pentateuchum fideliter transferat. unde dicit: **Q**uo possim eodem spiritu quo scripti sunt libri: in latinum eos transferre sermonem.

Expositio in prefationem pentateuchi fratris **B**asilii de ordine postillatoris finit: ad quem in principio operis sua in prefatione que incipit: **V**idi in dextra: super quorundam prologorum elucidatione tanquam per eundem sufficienter expositis postillato: (ut patuit) sese exponendo remisit.

Prothemata glose ordinarie

Omnes diuinos libros legimus: in tanta multitudine verorum in intellectu: qui de paucis verbis eruunt: et facilitate catholice fidei munitur: potissimum id diligamus: quod certum apparuerit esse sensisse quem legimus. **S**i autem hoc latet: id certe quod circumstantia scripture non impedit: et cum sana fide concordat. **S**i autem scripture circumstantia tractari et discuti non potest: saltem id solum: quod fides exigit sana vel prescribit. **A**liud est enim quid potissimum scriptor sentierit non dinoscere: aliud a pietatis regula errare. **S**i utrumque vitetur: perfecte se habet fructus legentis. **S**i vero utrumque vitari non potest: etiam si voluntas scriptoris incerta sit: sane in fidei congrua non inutile est eruisse sententiam. **A**ug. **I**n rebus obscuris non bus obscuris atque a nostris oculis remotissimis: si qua in scriptis est facile eliptura etiam diuina legimus: que possunt salua fide alijs pagere vnam rere sententiam: in nullam earum nos precipiti affirmatione ita aut certam percipiamus: ut si forte diligentius exquisita veritas eam labeprez: cui sit factauerit: corruamus. non per sententia diuinarum scripturarum habenda si sed pro nostra dimicantes: ita ut ea velimus scripturarum esse que nostra est: cum potius ea quam scripturarum est: nostram esse vel le debeamus. **N**otandum quia hec scriptura ita allegoricis verbis teritur ut allegoricum sensum contineat: et historica fidem rerum gestarum non amittat. **D**icit autem genesis a suo principio per morem hebreorum: qui ex principijs maxime nomina libris imponunt: sicut **M**attheus euangelicam suam histori am librum generationis appellat. **C**um multa utraque scriptura in sequentibus contineat: in quibus nulla generationis mentio fiat. **I**ntroductio quippe hec historie primu hominem futuri formam: utpote de terra virgine conditum: per quem generandi terreni erant in vitam transitoria: sicut euangelium secundum nouum hominem inducit de matre virgine genitum: qui filios generaret in vitam eternam. **I**n hac ergo scriptura figure sunt futurorum. **I**n euangelio vero manifestatio completorum. **L**iber iste more hebreorum a principio genesis appellatur: quod in eo de celi et terre generatione agit: licet alia multa sequatur sicut euangelium **M**atthei: **L**iber generatiois iesu christi. **I**nducit enim moyses primu hominem formam futuri de terra virgine conditum: qui generaret terrenos in vitam transitoria: sic et euangelium secundum hominem scilicet christum de matre virgine genitum: qui generaret celestes in vitam eterna. **H**ic ergo figura: in euangelio veritas. **H**ieronymus. **I**n principio creauit deus celum et terram. **P**lerique autumant sicut **T**ertulianus et **H**ilarius in hebreo haberi: **I**n filio fecit deum celum et terram. **L**xx. vero et **S**ymmachus et **T**heodocion. **I**n principio transulerunt. **E**t in hebreo dicitur est **B**reschith quod **A**quila interpretatur: in capitulo. **M**agis igit per sensum quam per verbi translationem de christo accipi potest: qui in ip-

sa fronte genesios (que caput omnium librorum est) et in principio **I**ohannis celi et terre conditor approbat. **V**n ps. xxxix. b. **I**n capite libri scriptum est de me: id est in principio genesios. **I**n principio. i. creauit deus celum et terram. et in principio **I**ohannis: **O**mnia per ipsum facta sunt etc. **A**pod hebreos quoque hic liber **B**reschith appellatur: qui voluminibus ex librorum principijs nomina imponunt. **Q**uattuor sunt regule sacre scripture: id est **H**istoria que res gestas loquitur. **A**llegoria: in qua aliud ex alio intelligitur. **T**ropologia. i. moralis locutio: in qua de moribus ordinandis tractatur. **A**nagoge: id est spiritualis intellectus: per quem de summis et celestibus tractatur ad superiora ducimur. **H**is quattuor quasi quibusdam rotis tota diuina scriptura voluit: verbi gratia: **H**ierusalem per historiā est ciuitas. **A**llego. ecclesia significat. **S**ecundum tropologiam id est mortalitatem animarum cuiuslibet fidelis: que ad pacem eternam anhelat. **S**ecundum anagogen celestium omnium vitam qui reuelata facie vident deum. **D**iuina scriptura ali quando eterna intimitate: ut est: **I**n principio erat **X**pus. **A**liqua facta narratur: ut cum venerit filius hominis in maiestate sua etc. **A**liqua que agenda sunt precipiunt: ut diliges proximum tuum sicut te ipsum. **E**t est bipartita diuina scriptura: quia alia sunt que per figuram dicuntur ut est: **A**udiuit adā vocem domini deambulantis in paradiso. **A**lia per rerum gestarum fidem: ut est quod populus egiptus de egipto per mare pedibus ambulauit. **A**lia sunt que utroque dicta sunt modo: ut est transitus maris rubri: et miracula que dominus in euangelio fecit. **T**ribus modis significat hec scriptura generationem seculi esse factam. **A**ut enim sola voluntate aliqd dicitur factum: ut **I**n principio creauit deus celum et terram. **A**ut voluntate simul et voce preceptiua: ut fiat lux. **S**ive de liberatina. ut faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. **A**ut voluntate voce et diffinitione: ut **C**rescite et multiplicamini et replete terram et germinet terra herbam viridem et faciet semine etc. **E**t ea que sola voluntate et voce dicitur: nouitate facta sunt. **Q**ue vero per diffinitionem hec sunt similia illis que nouiter facta sunt: et hec sunt que post septimum diem usque in fine operatur deus: et ex illa diffinitione pueniunt. **Q**uidam tria principia posuerunt: deum: exemplar: materiam et ea increata: et sine initio. **D**eusque non tanquam creatorem materie: sed quasi artificem: ad exemplar de preiacenti materia mundum fecisse. **A**lij duo principia putauerunt: materiam et speciem: et cum his tertium quod operatorium dicitur: mundumque semper fuisse et futurum esse. **H**is et huiusmodi erroribus obuians moyses: in vno spiritu: in vno principio temporis/mundum a creatore deo factum narrat: tanta velocitate: ut effectu sensum temporis pueniret: ut videlicet deum cognoscens initium vniuersorum: eternum intelligere dedit et omnipotentem: ex tanta celeritate operis ut necdum mundus nascentis mundi momentum transactum dicitur: quando mundus creatus dicitur his verbis.

In principio